

ΔΕΙΓΜΑΤΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ
ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΜΕΝΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ
για ένταξη μαθητών με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες

ΔΕΙΓΜΑΤΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ
ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΜΕΝΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ
για ένταξη μαθητών με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες

Το παρόν συγχρηματοδοτήθηκε από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και εθνικούς πόρους στο πλαίσιο των Πράξεων “Πρόγραμμα εξειδικευμένης εκπαιδευτικής υποστήριξης για ένταξη μαθητών με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες” των Αξόνων Προτεραιότητας 1,2 και 3 του Επιχειρησιακού Προγράμματος “Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση”

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

**ΟΜΑΔΕΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ ΚΑΙ
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗΣ**

1. **Γεώργιος Αλεβίζος**, Διευθυντής της Διεύθυνσης Ειδικής Αγωγής του Υπ. Παιδείας Δ.Β.Μ.Θ.
2. **Αναστασία Βλάχου**, Επίκουρος καθηγήτρια του τμήματος Ειδικής Αγωγής του Πανεπιστημίου
3. **Αγγελική Γενά**, Αναπληρώτρια καθηγήτρια στο τμήμα Φ.Π.Ψ της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών
4. **Σταυρούλα Πολυχρονοπούλου**, Καθηγήτρια Ειδικής Αγωγής του Παιδαγωγικής Τμήματος του Πανεπιστημίου Αθηνών
5. **Σοφία Μαυροπούλου**, Επίκουρος καθηγήτρια του τμήματος Ειδικής Αγωγής του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας
6. **Αριστείδης Χαρούπιας**, Σχολικός Σύμβουλος Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης Ε.Τ.
7. **Ουρανία Χιουρέα**, Σχολική Σύμβουλος, Αναπληρώτρια Προϊσταμένη τμήματος Επιστημονικής – Παιδαγωγικής καθοδήγησης Περ/κης Δ/σης Αττικής

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΕΡΓΟΥ

Μαρία Ηλιάκη, Στέλεχος της Ειδικής Υπηρεσίας Εφαρμογής Εκπαιδευτικών Δράσεων του Υπουργείου Παιδείας Δ.Β.Μ.Θ

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΥΠΟΕΡΓΟΥ

Παναγιώτα Πλέσσα, Στέλεχος της Ειδικής Υπηρεσίας Εφαρμογής Εκπαιδευτικών Δράσεων του Υπουργείου Παιδείας Δ.Β.Μ.Θ

**ΑΝΑΔΟΧΟΣ ΕΤΑΙΡΙΑ
ΑΝΑΠΑΡΑΓΩΓΗΣ**

INTRAWAY ΕΠΕ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1.	ΑΤΟΜΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ, <i>ΟΛΓΑ ΗΜΕΛΛΟΥ - ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ ΧΑΡΟΥΠΙΑΣ</i>	σελ. 4-11
2.	ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΤΑΞΗΣ, <i>ΟΛΓΑ ΗΜΕΛΛΟΥ</i>	σελ. 12-14
3.	ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΤΑΞΗΣ, <i>ΟΛΓΑ ΗΜΕΛΛΟΥ</i>	σελ. 15-16
4.	ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΣΤΑΘΕΡΩΝ ΠΑΡΑΓΟΝΤΩΝ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ, <i>ΟΛΓΑ ΗΜΕΛΛΟΥ</i>	σελ. 17-18
5.	ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΑΛΛΗΛΕΠΙΔΡΑΣΗΣ ΜΕΛΩΝ ΟΜΑΔΑΣ, <i>ΟΛΓΑ ΗΜΕΛΛΟΥ</i>	σελ. 19-20
6.	ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΡΟΗΣ ΧΡΟΝΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ, <i>ΟΛΓΑ ΗΜΕΛΛΟΥ</i>	σελ. 21
7.	ΠΕΡΙΓΡΑΦΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ ΜΑΘΗΤΗ / ΤΡΙΑΣ, <i>ΟΛΓΑ ΗΜΕΛΛΟΥ</i>	σελ. 22-23
8.	ΦΥΛΛΑΔΙΟ ΗΜΕΡΗΣΙΩΝ ΚΑΤΑΓΡΑΦΩΝ, <i>ΟΛΓΑ ΗΜΕΛΛΟΥ</i>	σελ. 24
9.	ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟ ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΗΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ, <i>ΟΛΓΑ ΗΜΕΛΛΟΥ</i>	σελ. 25-26
10.	ΥΠΟΔΕΙΞΕΙΣ ΕΙΔΙΚΑ ΣΧΕΔΙΑΣΜΕΝΕΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥΣ , <i>ΥΛΙΚΟ ΑΠΟ ΤΟ ΕΠΕΑΕΚ 2 «ΑΝΑΔΟΜΗΣΗ» ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ ΤΗΣ ΕΚΠ/ΣΗΣ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΥΤΙΣΜΟ ΣΤΗΝ Α/ΒΑΘΜΙΑ ΚΑΙ Β/ΘΜΙΑ ΕΚΠ/ΣΗ ΜΕΤΡΟ 1.1 ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΤΩΝ ΣΥΝΘΗΚΩΝ ΕΝΤΑΞΗΣ ΣΤΟ ΕΚΠ/ΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΑΤΟΜΩΝ ΕΙΔ. ΚΑΤΗΓΟΡΙΩΝ ΕΝΕΡΓΕΙΑ 1.1.4 ΕΚΠ/ΣΗ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΕΙΔΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ, ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΠΡΑΞΕΩΝ Α ΤΕΛΙΚΟΣ ΔΙΚΑΙΟΥΧΟΣ ΙΔΡΥΜΑ ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΙΔΙ «Η ΠΑΜΜΑΚΑΡΙΣΤΟΣ»</i>	σελ. 27-30
11.	ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΕΣ ΠΟΥ ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΕΙΝΑΙ ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΠΡΟΚΛΗΣΗ ΓΙΑ ΤΟ ΜΑΘΗΤΗ ΜΕ ΔΙΑΤΑΡΑΧΗ ΦΑΣΜΑΤΟΣ ΤΟΥ ΑΥΤΙΣΜΟΥ, <i>ΥΛΙΚΟ ΑΠΟ ΤΟ ΕΠΕΑΕΚ 2 «ΑΝΑΔΟΜΗΣΗ» ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ ΤΗΣ ΕΚΠ/ΣΗΣ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΥΤΙΣΜΟ ΣΤΗΝ Α/ΒΑΘΜΙΑ ΚΑΙ Β/ΘΜΙΑ ΕΚΠ/ΣΗ ΜΕΤΡΟ 1.1 ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΤΩΝ ΣΥΝΘΗΚΩΝ ΕΝΤΑΞΗΣ ΣΤΟ ΕΚΠ/ΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΑΤΟΜΩΝ ΕΙΔ. ΚΑΤΗΓΟΡΙΩΝ ΕΝΕΡΓΕΙΑ 1.1.4 ΕΚΠ/ΣΗ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΕΙΔΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ, ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΠΡΑΞΕΩΝ Α ΤΕΛΙΚΟΣ ΔΙΚΑΙΟΥΧΟΣ ΙΔΡΥΜΑ ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΙΔΙ «Η ΠΑΜΜΑΚΑΡΙΣΤΟΣ»</i>	σελ. 31-33
12.	ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΠΟΥ ΜΕΙΩΝΟΥΝ ΤΗ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΜΑΘΗΤΗ ΝΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΕΙ ΜΕ ΕΠΙΤΥΧΙΑ, <i>ΥΛΙΚΟ ΑΠΟ ΤΟ ΕΠΕΑΕΚ 2 «ΑΝΑΔΟΜΗΣΗ» ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ ΤΗΣ ΕΚΠ/ΣΗΣ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΥΤΙΣΜΟ ΣΤΗΝ Α/ΒΑΘΜΙΑ ΚΑΙ Β/ΘΜΙΑ ΕΚΠ/ΣΗ ΜΕΤΡΟ 1.1 ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΤΩΝ ΣΥΝΘΗΚΩΝ ΕΝΤΑΞΗΣ ΣΤΟ ΕΚΠ/ΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΑΤΟΜΩΝ ΕΙΔ. ΚΑΤΗΓΟΡΙΩΝ ΕΝΕΡΓΕΙΑ 1.1.4 ΕΚΠ/ΣΗ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΕΙΔΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ, ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΠΡΑΞΕΩΝ Α ΤΕΛΙΚΟΣ ΔΙΚΑΙΟΥΧΟΣ ΙΔΡΥΜΑ ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΙΔΙ «Η ΠΑΜΜΑΚΑΡΙΣΤΟΣ»</i>	σελ. 34-38
13.	ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΠΟΥ ΘΕΤΟΥΜΕ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΥΞΗΣΗ ΤΩΝ ΚΙΝΗΤΡΩΝ , <i>ΥΛΙΚΟ ΑΠΟ ΤΟ ΕΠΕΑΕΚ 2 «ΑΝΑΔΟΜΗΣΗ» ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ ΤΗΣ ΕΚΠ/ΣΗΣ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΥΤΙΣΜΟ ΣΤΗΝ Α/ΒΑΘΜΙΑ ΚΑΙ Β/ΘΜΙΑ ΕΚΠ/ΣΗ ΜΕΤΡΟ 1.1 ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΤΩΝ ΣΥΝΘΗΚΩΝ ΕΝΤΑΞΗΣ ΣΤΟ ΕΚΠ/ΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΑΤΟΜΩΝ ΕΙΔ. ΚΑΤΗΓΟΡΙΩΝ ΕΝΕΡΓΕΙΑ 1.1.4 ΕΚΠ/ΣΗ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΕΙΔΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ, ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΠΡΑΞΕΩΝ Α ΤΕΛΙΚΟΣ ΔΙΚΑΙΟΥΧΟΣ ΙΔΡΥΜΑ ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΙΔΙ «Η ΠΑΜΜΑΚΑΡΙΣΤΟΣ»</i>	σελ. 39-40
14.	ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΠΡΩΙΜΩΝ ΔΕΞΙΟΤΗΤΩΝ ΣΥΛΛΟΓΙΣΜΟΥ ΣΕ ΠΑΙΔΙΑ ΜΕ ΑΥΤΙΣΜΟ ΜΕΣΩ ΤΟΥ ΠΡΟΣΠΟΙΗΤΟΥ ΠΑΙΧΝΙΔΙΟΥ, <i>ΥΛΙΚΟ ΑΠΟ ΤΟ ΕΠΕΑΕΚ 2 «ΑΝΑΔΟΜΗΣΗ» ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ ΤΗΣ ΕΚΠ/ΣΗΣ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΥΤΙΣΜΟ ΣΤΗΝ Α/ΒΑΘΜΙΑ ΚΑΙ Β/ΘΜΙΑ ΕΚΠ/ΣΗ ΜΕΤΡΟ 1.1 ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΤΩΝ ΣΥΝΘΗΚΩΝ ΕΝΤΑΞΗΣ ΣΤΟ ΕΚΠ/ΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΑΤΟΜΩΝ ΕΙΔ. ΚΑΤΗΓΟΡΙΩΝ ΕΝΕΡΓΕΙΑ 1.1.4 ΕΚΠ/ΣΗ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΕΙΔΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ, ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΠΡΑΞΕΩΝ Α ΤΕΛΙΚΟΣ ΔΙΚΑΙΟΥΧΟΣ ΙΔΡΥΜΑ ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΙΔΙ «Η ΠΑΜΜΑΚΑΡΙΣΤΟΣ»</i>	σελ. 41-46
15.	ΔΕΙΓΜΑΤΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΜΕΝΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ, <i>ΣΤΑΥΡΟΥΛΑ ΠΟΛΥΧΡΟΝΟΠΟΥΛΟΥ</i>	σελ. 47-55
16.	ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΩΝ ΔΕΞΙΟΤΗΤΩΝ ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ ΜΕ ΝΟΗΤΙΚΗ ΥΣΤΕΡΗΣΗ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ-ΔΙΑΓΝΩΣΤΙΚΟ ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΜΕΜΡΗΣ <i>ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ, ΣΤΑΥΡΟΥΛΑ ΠΟΛΥΧΡΟΝΟΠΟΥΛΟΥ</i>	σελ. 56-61
17.	ΠΡΟΦΙΛ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ, <i>ΣΤΑΥΡΟΥΛΑ ΠΟΛΥΧΡΟΝΟΠΟΥΛΟΥ</i>	σελ. 62
18.	ΔΕΛΤΙΟ ΑΤΟΜΙΚΟΤΗΤΑΣ ΓΙΑ ΜΑΘΗΤΕΣ ΜΕ ΧΑΜΗΛΗ ΟΡΑΣΗ (ΑΜΒΛΥΩΠΕΣ), <i>ΡΑΝΙΑ ΧΙΟΥΡΕΑ</i>	σελ. 63-72
19.	ΔΕΛΤΙΟ ΑΤΟΜΙΚΟΤΗΤΑΣ ΓΙΑ ΤΥΦΛΟΥΣ ΜΑΘΗΤΕΣ, <i>ΡΑΝΙΑ ΧΙΟΥΡΕΑ</i>	σελ. 73-81
20.	ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΜΕΝΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ, <i>ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ ΒΛΑΧΟΥ</i>	σελ. 82-89
21.	ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΚΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ, <i>ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ ΒΛΑΧΟΥ</i>	σελ. 90-96

ΑΤΟΜΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ (ΑΠΕ)¹

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΣΥΝΤΑΞΗΣ: ..... /..... /20.....

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΗ ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΕΠΑΝΕΚΤΙΜΗΣΗΣ: ..... /..... /20.....

ΟΝΟΜΑ ΜΑΘΗΤΗ (ΣΧΟΛΕΙΟ/ΤΑΞΗ/ΤΜΗΜΑ): .....,

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΓΕΝΝΗΣΗΣ: ..... /..... /.....

ΓΝΩΜΑΤΕΥΣΗ: ΚΕΛΔΥ _____ ή άλλο _____

ΕΜΠΛΕΚΟΜΕΝΟΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΙ: (α) Εκπ/κός τάξης:

(β) Εκπ/κός Τμ. Ένταξης: ..... (γ) Εκπ/κός
συνεκπαίδευσης:.....

..... Άλλος: (δ)
..... *1

Σημ.: Τις περιοχές, οι οποίες επισημαίνονται με αστερίσκο // και έναν συνοδευτικό αριθμό, υπάρχει δυνατότητα, στις περιπτώσεις που ο διαθέσιμος χώρος δεν επαρκεί, να τις επεκτείνετε και να τις συμπληρώνετε στην περιοχή 'Παρατηρήσεις' στο τέλος του εντύπου ή σε πρόσθετο φύλλο χαρτιού.

Δυσκολίες που αντιμετωπίζει: *2

Σκοποί προγράμματος εκπαιδευτικής παρέμβασης

A.	Na .....
B.	Na .....
Γ.	Na *3

ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ Α.Π.Ε. (επιλέξτε με /✓/ περιοχές)

☐	Ε: ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ	☐	ΚΙΝΑ: ΚΙΝΗΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ
☐	Σ: ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ	☐	ΕΠΚΑ: ΕΠΙΛΥΣΗ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ
☐	Κ: ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΠΟΙΗΣΗ	☐	ΒΑΔ-Γ: ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΕΣ ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ - ΓΛΩΣΣΑ
☐	ΑΝΕ: ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΕΝΝΟΙΩΝ	☐	ΒΑΔ-Μ: ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΕΣ ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ - ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΑ
☐	ΕΠ: ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ	☐	ΔΑΔ: ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ ΑΥΤΟΝΟΜΗΣ ΔΙΑΒΙΩΣΗΣ
☐	ΙΤΜΑ: ΙΔΙΑΙΤΕΡΟΣ ΤΡΟΠΟΣ ΜΑΘΗΣΗΣ	☐	ΕΝΚΙ: ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΑ - ΚΙΝΗΤΡΑ

¹ © Ημέλλου, Ο. & Χαρούπιας Α.Π. (2009). *Ατομικό Πρόγραμμα Εκπαίδευσης (Α.Π.Ε)*. Διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο http://dipe-a-athin.att.sch.gr/ΑΤΟΜΙΚΟ_ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ_ΕΚΡ.pdf

Το παρόν Ατομικό Πρόγραμμα Εκπαίδευσης (Α.Π.Ε) αποτελεί εξελεγμένη εκδοχή σχετικού δημοσιευμένου πρωτοκόλλου: Ημέλλου, Ο. (2003). Από την οικολογική αξιολόγηση στην ψυχοπαιδαγωγική παρέμβαση. Σχεδιασμός και υλοποίηση Ατομικών Προγραμμάτων Εκπαίδευσης για άτομα με πολλαπλές αναπηρίες στα πλαίσια του Διαθεματικού Ενιαίου Πλαισίου Προγραμμάτων Σπουδών, σελ. 61-84. Στο: Χαρούπιας, Α. (επιμ.). *Βελτίωση των συνθηκών ένταξης στο εκπαιδευτικό σύστημα ατόμων με πολλαπλές αναπηρίες. Πρακτικά Επιμορφωτικών Σεμιναρίων*. Ιωάννινα & Θεσσαλονίκη: ΥΠ.Ε.Π.Θ. & ΕΡ.Ε.Θ.Α., Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών Πανεπιστημίου Ιωαννίνων.

Σημ.: Επιτρέπεται η φωτοτύπηση και ελεύθερη χρήση του παρόντος από εκπαιδευτικούς δημόσιων Σχολικών Μονάδων Ειδικής Εκπαίδευσης στα πλαίσια των καθηκόντων τους. Δεν επιτρέπεται η τροποποίηση της μορφής και του περιεχομένου του παρόντος εγγράφου και η χρήση του για εμπορικούς ή άλλους σκοπούς χωρίς την έγγραφη άδεια των συγγραφέων.

Στόχοι Ατομικού Προγράμματος Εκπαίδευσης ανά περιοχή παρέμβασης

... μαθητ... _____, με την ολοκλήρωση του προγράμματος, θα είναι σε θέση:

ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ (Ε)

Ε1

να .....

Ε2

να .....

*4

Στρατηγικές: .....

Εκπαιδευτικά Μέσα - Υποστηρικτικό Υλικό: .....

Συνεργασία σχολείου-οικογένειας: .....

Μέθοδος αξιολόγησης: .....

Αποτελέσματα: .....

ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ (Σ)

Σ1

να .....

Σ2

να.....

*5

Στρατηγικές: .....

Εκπαιδευτικά Μέσα - Υποστηρικτικό Υλικό: .....

Συνεργασία σχολείου-οικογένειας: .....

Μέθοδος αξιολόγησης: .....

Αποτελέσματα: .....

ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΠΟΙΗΣΗ (Κ) Κ1να .....
..... Κ2να .....
..... *6Στρατηγικές: .....
.....
.....Εκπαιδευτικά Μέσα - Υποστηρικτικό Υλικό: .....
.....Συνεργασία σχολείου-οικογένειας: .....
.....

Μέθοδος αξιολόγησης: .....

Αποτελέσματα: .....
.....
.....
.....**ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΕΝΝΟΙΩΝ (ΑΝΕ)** ΑΝΕ1να .....
..... ΑΝΕ2να .....
..... *7Στρατηγικές: .....
.....
.....Εκπαιδευτικά Μέσα - Υποστηρικτικό Υλικό: .....
.....
.....Συνεργασία σχολείου-οικογένειας: .....
.....

Μέθοδος αξιολόγησης: .....

Αποτελέσματα: .....
.....
.....
.....

ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ (ΕΠ)

ΕΠ1 να .....

ΕΠ2 να *8

Στρατηγικές: .....

Εκπαιδευτικά Μέσα - Υποστηρικτικό Υλικό: .....

Συνεργασία σχολείου-οικογένειας: .....

Μέθοδος αξιολόγησης: .....

Αποτελέσματα: .....

ΙΔΙΑΙΤΕΡΟΣ ΤΡΟΠΟΣ ΜΑΘΗΣΗΣ (ΙΤΜΑ)

ΙΤΜΑ1 να .....

ΙΤΜΑ2 να *9

Στρατηγικές: .....

Εκπαιδευτικά Μέσα - Υποστηρικτικό Υλικό: .....

Συνεργασία σχολείου-οικογένειας: .....

Μέθοδος αξιολόγησης: .....

Αποτελέσματα: .....

ΚΙΝΗΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ (ΚΙΝΑ) ΚΙΝΑ1να .....
..... ΚΙΝΑ2να .....
..... *10Στρατηγικές: .....
.....
.....Εκπαιδευτικά Μέσα - Υποστηρικτικό Υλικό: .....
.....Συνεργασία σχολείου-οικογένειας: .....
.....

Μέθοδος αξιολόγησης: .....

Αποτελέσματα: .....
.....
.....
.....**ΕΠΙΛΥΣΗ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ (ΕΠΚΑ)** ΕΠΚΑ1να .....
..... ΕΠΚΑ2να .....
..... *11Στρατηγικές: .....
.....
.....Εκπαιδευτικά Μέσα - Υποστηρικτικό Υλικό: .....
.....Συνεργασία σχολείου-οικογένειας: .....
.....

Μέθοδος αξιολόγησης: .....

Αποτελέσματα: .....
.....
.....
.....

ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΕΣ ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ (ΒΑΔ)

ΓΛΩΣΣΑ

(προαναγνωστικές γνώσεις & δεξιότητες, ανάγνωση, γραφή, ορθογραφία, γραπτός λόγος, οργανωσιακές δεξιότητες)

☐ ΒΑΔ-Γ1	να .....
☐ ΒΑΔ-Γ2	να .....
☐ ΒΑΔ-Γ3	να .....
☐ ΒΑΔ-Γ4	να *12

Στρατηγικές: .....

Εκπαιδευτικά Μέσα - Υποστηρικτικό Υλικό: .....

Συνεργασία σχολείου-οικογένειας: .....

Μέθοδος αξιολόγησης: .....

Αποτελέσματα: .....

ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΑ

(προμαθηματικές γνώσεις & δεξιότητες, αλγόριθμοι πράξεων, επίλυση προβλημάτων, οργανωσιακές δεξιότητες)

☐ ΒΑΔ-M1	να .....
☐ ΒΑΔ-M2	να .....
☐ ΒΑΔ-M3	να .....
☐ ΒΑΔ-M4	να *13

Στρατηγικές: .....

Εκπαιδευτικά Μέσα - Υποστηρικτικό Υλικό: .....

Συνεργασία σχολείου-οικογένειας: .....

Μέθοδος αξιολόγησης: .....

Αποτελέσματα: .....

ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ ΑΥΤΟΝΟΜΗΣ ΔΙΑΒΙΩΣΗΣ (ΔΑΔ)

ΔΑΔ1 να .....

ΔΑΔ2 να *14

Στρατηγικές: .....

Εκπαιδευτικά Μέσα - Υποστηρικτικό Υλικό: .....

Συνεργασία σχολείου-οικογένειας: .....

Μέθοδος αξιολόγησης: .....

Αποτελέσματα: .....

ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΑ – ΚΙΝΗΤΡΑ (ΕΝΚΙ)

ΕΝΚΙ1 να .....

ΕΝΚΙ2 να *15

Στρατηγικές: .....

Εκπαιδευτικά Μέσα - Υποστηρικτικό Υλικό: .....

Συνεργασία σχολείου-οικογένειας: .....

Μέθοδος αξιολόγησης: .....

Αποτελέσματα: .....

.....

.....

.....

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΤΑΞΗΣ (Α.Ε.ΠΕ.ΤΑ.)²

Σχολείο:.....	Τάξη:.....	Ημερομηνία: ...../...../.....
Όνομα εκπαιδευτικού τάξης:.....	Όνομα αξιολογητή:.....	
Ημέρα: ΔΕ ΤΡ ΤΕ ΠΕ ΠΑ	Ωρα:.....	Ιδιότητα:.....
Μάθημα:.....	Διδακτική Ενότητα:.....	

- ΟΔΗΓΙΕΣ: ① Παρακαλούμε να διαβάσετε ολόκληρο το έντυπο πριν την έναρξη της καταγραφής.
 ② Το τμήμα «Έκθεση στη διδασκαλία» του φυλλαδίου Αξιολόγησης του Εκπαιδευτικού Περιβάλλοντος Τάξης συμπληρώνεται μια φορά, στην αρχή κάθε αξιολογητικής διαδικασίας.
 ③ Οι ερωτήσεις 11, 12, 13, 14, 15, 16 και 17 συμπληρώνονται κατά τη διάρκεια του μαθήματος.

Α. Έκθεση στη διδασκαλία	
1. Συχνότητα παρακολούθησης μαθημάτων	Δεν παρατηρείται κανένα ιδιαίτερο πρόβλημα. Όλα τα παιδιά παρακολουθούν τα μαθήματα κανονικά. Κάποια παιδιά καταγράφεται ότι απουσιάζουν συχνά. Αναφέρατε. (1.1) ..... (1.3) ..... (1.2) ..... (1.4) .....
2. Λόγοι συχνών απουσιών (αν υπάρχουν)	Λόγοι υγείας ³ ..... (.....) Οικογενειακοί λόγοι ..... (.....) Άλλοι λόγοι. Αναφέρατε: .... (.....)
3. Αργοπορία προσέλευσης στο μάθημα	Κανένα παιδί δεν καθυστερεί να προσέλθει στο μάθημα. Ορισμένα παιδιά καθυστερούν την πρώτη ώρα συχνά (☐ 1-3 φορές, ☐ 3-5 φορές την εβδομάδα). Αναφέρατε. (3.1) ..... (3.3) ..... (3.2) ..... (3.4) ..... Κάποια παιδιά καθυστερούν τις άλλες ώρες. Αναφέρατε. (3.5) ..... (3.7) ..... (3.6) ..... (3.8) .....
4. Περιορισμοί λόγω προβλημάτων υγείας ή άλλων ειδικών αναγκών	Κανένα παιδί δεν παρουσιάζει περιορισμούς λόγω προβλημάτων υγείας ή άλλων ειδικών αναγκών. Κάποια παιδιά παρουσιάζουν περιορισμούς λόγω προβλημάτων στην όραση. Αναφέρατε. (4.1) ..... (4.3) ..... (4.2) ..... (4.4) ..... Κάποια παιδιά παρουσιάζουν περιορισμούς λόγω προβλημάτων στην ακοή. Αναφέρατε. (4.5) ..... (4.7) ..... (4.6) ..... (4.8) ..... Κάποια παιδιά παρουσιάζουν περιορισμούς λόγω δυσκολιών στην κίνηση. Αναφέρατε. (4.9) ..... (4.11) ..... (4.10) ..... (4.12) ..... Κάποια παιδιά παρουσιάζουν περιορισμούς λόγω άλλων προβλημάτων υγείας. Αναφέρατε. (4.13) ..... (4.14) ..... (4.15) ..... Προσδιόρισε τη διαφορετικότητα δίπλα στο όνομα κάθε παιδιού. Κάποια παιδιά παρουσιάζουν άλλου είδους περιορισμούς. Αναφέρατε. (4.16) ..... (4.17) ..... (4.18) ..... Προσδιόρισε τη διαφορετικότητα δίπλα στο όνομα κάθε παιδιού.

² © 2002: Ημέλλου Όλγα. Η αρχική μορφή του πρωτοκόλλου αυτού χρησιμοποιήθηκε από την Ο. Ημέλλου στα πλαίσια της διδακτορικής της διατριβής. Δες Ημέλλου, Ο. (2002). *Αξιολόγηση μαθησιακών δυσκολιών με το ΑθηνάΤεστ και εκπαιδευτική παρέμβαση με την υποστήριξη των Νέων Τεχνολογιών*. Διδακτορική διατριβή. Αθήνα: Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Φιλοσοφική Σχολή, Τμήμα Φιλοσοφίας, Παιδαγωγικής και Ψυχολογίας, Τομέας Παιδαγωγικής, Παράρτημα ΙΙ.

³ Γράψτε στην παρένθεση τους αριθμούς που προσδιορίζουν τους μαθητές που κάνουν συχνές απουσίες.

Σχολείο:.....	Τάξη:.....	Όνομα δασκάλου τάξης:.....
Ημερομηνία: .. / .. /	Όνομα αξιολογητή:.....	
Ημέρα: ΔΕ ΤΡ ΤΕ Π Ε ΠΑ.....	Ωρα:.....	Ιδιότητα:.....
Μάθημα:.....	Διδ. Ενότητα:.....	

B. Στοιχεία εφαρμοζόμενης διδασκαλίας (ποιότητα και καταλληλότητα)	
5. Σαφήνεια οδηγιών	Οι οδηγίες έγιναν πλήρως κατανοητές. Οι οδηγίες έγιναν μερικώς κατανοητές. Χρειάστηκαν διευκρινίσεις. Οι οδηγίες δεν κατανοήθηκαν. Χρειάστηκε να επαναδιατυπωθούν.
6. Τεχνικές που χρησιμοποιήθηκαν στο μάθημα	Απαγωγική μέθοδος (από τα γενικά στα ειδικά). Επαγωγική μέθοδος (από τα συγκεκριμένα στα αφηρημένα) Τεχνική του μοντέλου - Χρήση παραδειγμάτων Ευρετική μέθοδος - Επίλυση προβληματικών καταστάσεων Παράλληλες ομαδικές εργασίες (όλες οι ομάδες εκτελούν την ίδια δραστηριότητα παράλληλα) Συνθετικές ομαδικές εργασίες (οι ομάδες έχουν αναλάβει διαφορετικές δραστηριότητες, οι οποίες συνδυαστικά μεταξύ τους οδηγούν σε κοινό στόχο) Χρήση διαλόγου Χρήση μονόλογου
7. Τρόπος αξιολόγησης των μαθητών της τάξης από τον εκπαιδευτικό τους (γενικά)	Ποιοτικοί χαρακτηρισμοί (Μπράβο, Πολύ καλά, κ.ά.) Χρήση γραμμάτων Α, Β, Γ, κλπ. Χρήση αριθμητικών χαρακτηρισμών (10, 9, κλπ.) Χρήση αυτοκόλλητων με ζωγραφικές παραστάσεις (stickers) Χρήση σφραγίδων Διόρθωση λαθών και επεξηγηματικές παρατηρήσεις Διόρθωση λαθών και υπογραφή Μόνο διόρθωση λαθών Μόνο υπογραφή Αυτοδιόρθωση (από πίνακα, από βιβλίο) Άλλος: .....
8. Τρόπος αξιολόγησης των μαθητών στο συγκεκριμένο μάθημα	Ποιοτικοί χαρακτηρισμοί (Μπράβο, Πολύ καλά, κ.ά.) Χρήση γραμμάτων Α, Β, Γ, κλπ. Χρήση αριθμητικών χαρακτηρισμών (10, 9, κλπ.) Χρήση αυτοκόλλητων με ζωγραφικές παραστάσεις (stickers) Χρήση σφραγίδων Διόρθωση λαθών και επεξηγηματικές παρατηρήσεις Διόρθωση λαθών και υπογραφή. Μόνο διόρθωση λαθών. Μόνο υπογραφή Αυτοδιόρθωση (από πίνακα, από βιβλίο) Άλλος: .....
9. Κίνητρα	Καταγραφή επίδοσης μαθητή σε πίνακα ανακοίνωσης Καταγραφή επίδοσης ομάδας σε πίνακα ανακοίνωσης Ανίχνευση προσωπικών κινήτρων μαθητών (ενδιαφέροντα, κλίσεις μαθητών) Άλλο. Αναφέρατε.....
10. Τρόποι χειρισμού παιδιών με δυσκολίες μάθησης στην τάξη	Επιεικής αξιολόγηση Ανοχή στη μειωμένη απόδοση Αποφυγή ανάθεσης δύσκολων εργασιών Υποστήριξη παιδιού κατά τη διάρκεια της εργασίας (* σε προσωπικό επίπεδο * σε επίπεδο ομάδας) Χρήση ενίσχυσης σε προσωπικό επίπεδο Χρήση ενίσχυσης σε επίπεδο ομάδας Χρήση ενίσχυσης σε επίπεδο τάξης Εφαρμογή προγραμματίσεων/αυθόρμητων παρεμβάσεων, όταν παρουσιάζεται η ευκαιρία Προσαρμογή διδακτικού υλικού Κατάρτιση Ατομικού Προγράμματος Εκπαίδευσης (Α.Π.Ε.) Εφαρμογή του Α.Π.Ε. σε ατομικό επίπεδο (ενισχυτική διδασκαλία) Εφαρμογή του Α.Π.Ε. μέσα στην τάξη χωρίς την ύπαρξη στοιχείων διαχωρισμού

<p>11. Χρήση θετικών ενισχυτών (Θ) (εμφάνιση ευχάριστων ή επιθυμητών συνεπειών μετά από μια συγκεκριμένη συμπεριφορά)</p>	<p>Θ¹: Προφορικός έπαινος σε προσωπικό επίπεδο (Μπράβο, τα πας πολύ καλά, ωραία, κλπ.) Θ²: Προφορικός έπαινος σε επίπεδο ομάδας Θ³: Προφορικός έπαινος σε επίπεδο τάξης Θ⁴: Αστεία, ανέκδοτα Θ⁵: Κίνηση κεφαλιού Θ⁶: Χαμόγελο Θ⁷: Χρήση ανταλλάξιμων (tokens) Θ⁸: Υπόσχεση άμεσης αμοιβής Θ⁹: Υπόσχεση για κάτι που θα πραγματοποιηθεί μακροπρόθεσμα</p>					
<p>12. Χρήση τιμωριών (Τ) (εφαρμογή αρνητικών ή απεχθών συνεπειών ως επακόλουθο μιας συμπεριφοράς)</p>	<p>T¹: Επίπληξη μπροστά σε όλη την τάξη T²: Επίπληξη σε προσωπικό επίπεδο T³: Επίπληξη σε επίπεδο ομάδας T⁴: Στέρηση διαλείμματος T⁵: Στέρηση άλλου ευχάριστου για το παιδί αγαθού ή ενέργειας (π.χ. μη συμμετοχή στην κατασκευή κολλάζ) T⁶: Απομάκρυνση από κάποια δραστηριότητα που εμπλέκεται ολόκληρη η τάξη T⁷: Αναπαραγωγή γραπτού κειμένου ή πρότασης στο σχολείο ή στο σπίτι (γραπτή τιμωρία) (π.χ. γράψε 100 φορές την πρόταση: “Δεν θα ενοχλώ τους συμμαθητές μου”) T⁸: Απειλή άμεσης τιμωρίας T⁹: Απειλή ετεροχρονισμένης τιμωρίας T¹⁰: Άμεση παραπομπή στο διευθυντή του σχολείου T¹¹: Κλήση γονέων ή κηδεμόνων</p>					
<p>13. Χρήση αρνητικών ενισχυτών (Α) (απομάκρυνση μιας ανεπιθύμητης κατάστασης ως αποτέλεσμα μιας συγκεκριμένης επιθυμητής συμπεριφοράς)</p>	<p>A¹: Υπόσχεση άρσης μιας τιμωρίας, η οποία ισχύει A²: Άμεση άρση μιας τιμωρίας, η οποία ισχύει A³: Ικανοποίηση μιας δηλωμένης επιθυμίας του παιδιού για διακοπή μιας υπάρχουσας δυσάρεστης κατάστασης A⁴: Άλλο: .....</p>					
<p>14. Ατμόσφαιρα τάξης κατά τη διάρκεια του μαθήματος. (Σημειώνουμε στο ανάλογο τετραγωνάκι, αν η ατμόσφαιρα της τάξης χαρακτηρίστηκε από καλή διάθεση και ευεξία (↑), από μια μέση διάθεση (—) ή από κακή διάθεση και κατήφεια (↓). Η καταγραφή γίνεται ανά τέταρτο της ώρας).</p>	<p>0²-15⁷ ↑ — ↓</p>	<p>15²-30⁷ ↑ — ↓</p>	<p>30²-45⁷ ↑ — ↓</p>	<p>45²-60⁷ ↑ — ↓</p>	<p>60²-75⁷ ↑ — ↓</p>	<p>75²-90⁷ ↑ — ↓</p>
<p>15. Καταγραφή χρήσης ενισχυτών (θετικών και αρνητικών) και τιμωριών κατά τη διάρκεια του μαθήματος (αυτών που ήδη έχουν καταγραφεί στις ερωτήσεις 11, 12 και 13, π.χ. Θ¹, Α³, κλπ.).</p>	<p>..... ....</p>					
<p>16. Επίπεδα θορύβου τάξης* (Σημειώνουμε στο ανάλογο τετραγωνάκι, αν τα επίπεδα είναι υψηλά (↑), μέτρια (—) ή χαμηλά.(↓).</p>	<p>↑ — ↓</p>	<p>↑ — ↓</p>	<p>↑ — ↓</p>	<p>↑ — ↓</p>	<p>↑ — ↓</p>	<p>↑ — ↓</p>
<p>17. Επίπεδα δραστηριοποίησης τάξης* (Σημειώνουμε στο ανάλογο τετραγωνάκι, αν τα επίπεδα είναι υψηλά (↑), μέτρια (—) ή χαμηλά.(↓).</p>	<p>↑ — ↓</p>	<p>↑ — ↓</p>	<p>↑ — ↓</p>	<p>↑ — ↓</p>	<p>↑ — ↓</p>	<p>↑ — ↓</p>
<p>ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ: .....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>						

* Η αξιολόγηση αυτού του στοιχείου, σε περιπτώσεις επαναληπτικής αξιολόγησης, πρέπει να γίνεται συγκεκριμένη ώρα και ημέρα του σχολικού προγράμματος, π.χ. την τρίτη διδακτική ώρα της Παρασκευής.

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΤΑΞΗΣ (Α.Κ.ΠΕ.ΤΑ.)⁴

Όνομα Σχολείου: .....

Ημερομηνία: ...../...../20.....

Τάξη/Τμήμα: .....

Εκπαιδευτικός τάξης: .....

ΟΔΗΓΙΕΣ: Διάβασε με προσοχή τις παρακάτω ερωτήσεις, σκέψου καλά και προσπάθησε να απαντήσεις. Στο χώρο της απάντησης, για κάθε ερώτηση, υπάρχουν τρεις γραμμές: στην πρώτη γραμμή (α) θα γράψεις το παιδί που εσύ προτιμάς περισσότερο, στη δεύτερη (β) το παιδί που επίσης προτιμάς, αλλά λιγότερο από το πρώτο, ενώ στην τρίτη γραμμή (γ) θα γράψεις το παιδί που θα προτιμούσες τρίτο στη σειρά. (Μπορείς να γράψεις και το όνομα κάποιου συμμαθητή ή συμμαθήτριάς σου που σήμερα απουσιάζει)

Ερώτηση Α: Αν εσύ και οι συμμαθητές σου, σε συνεννόηση με τον εκπαιδευτικό της τάξης σας, παίρνατε απόφαση να αλλάξετε παρέα στο θρανίο που κάθεστε:

(1) εσύ μαζί με ποιο συμμαθητή ή συμμαθήτριά σου **θα προτιμούσες** να καθίσεις;

(α).....

(β).....

(γ).....

(2) εσύ μαζί με ποιο συμμαθητή ή συμμαθήτριά σου **δεν** θα ήθελες να καθίσεις;

(α).....

(β).....

(γ).....

Σημείωση: Μπορείς να γράψεις την προτίμησή σου ακόμα και αν δεν έχεις παρέα τη στιγμή αυτή στο θρανίο που κάθεσαι.

Ερώτηση Β: Αν ήταν εύκολο να διαλέξεις με ποιον (ποιαν) θα ήθελες να συνεργαστείς, γράψε το όνομα του συμμαθητή ή της συμμαθήτριάς σου που **θα προτιμούσες** να κάνετε μαζί τις εργασίες μέσα στην τάξη.

(α).....

(β).....

(γ).....

Θα σε παρακαλούσα να γράψεις εδώ το όνομά σου: .....

⁴ © 2002: Ημέλλου Όλγα. Η αρχική μορφή του πρωτοκόλλου αυτού χρησιμοποιήθηκε από την Ο. Ημέλλου στα πλαίσια της διδακτορικής της διατριβής: Δες Ημέλλου, Ο. (2002). *Αξιολόγηση μαθησιακών δυσκολιών με το ΑθηνάΤεστ και εκπαιδευτική παρέμβαση με την υποστήριξη των Νέων Τεχνολογιών*. Διδακτορική διατριβή. Αθήνα: Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Φιλοσοφική Σχολή, Τμήμα Φιλοσοφίας, Παιδαγωγικής και Ψυχολογίας, Τομέας Παιδαγωγικής, Παράρτημα ΙΙΙ.

Κοινωνιομετρικός Πίνακας ⁵																										Έδωσε συνολικά				
	ΟΝΟΜΑ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	+	-	*
1.																														
2.																														
3.																														
4.																														
5.																														
6.																														
7.																														
8.																														
9.																														
10.																														
11.																														
12.																														
13.																														
14.																														
15.																														
16.																														
17.																														
18.																														
19.																														
20.																														
21.																														
22.																														
23.																														
24.																														
25.																														
26.																														
	Πήρε +																													
	Πήρε -																													
	Πήρε *																													
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26			

⁵ Ο παραπάνω τύπος κοινωνιομετρικού πίνακα χρησιμοποιήθηκε από την Όλγα Ημέλλου στα πλαίσια της διδακτορικής της διατριβής (Ημέλλου, 2002, Παράρτημα ΙΧ). Ο πίνακας αυτός μπορεί να συμπληρωθεί με δεδομένα τα οποία θα συλλεχθούν με το έντυπο "Αξιολόγηση Κοινωνικού Περιβάλλοντος Τάξης", το οποίο θα δοθεί στους μαθητές. Το "+" αντιστοιχεί στην ερώτηση Α1, το "-" στην ερώτηση Α2, ενώ το "*" στην ερώτηση Β.

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΣΤΑΘΕΡΩΝ ΠΑΡΑΓΟΝΤΩΝ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ⁶

Σχολείο:.....	Οργανικότητα:.....	Τάξη:.....
Όνομα δασκάλου τάξης:.....	Όνομα αξιολογητή:.....	
	Ιδιότητα:.....	
Ημερομηνία:.....	Ημέρα:.....	Ωρα:.....
Μάθημα:.....	Αντικείμενο διδασκαλίας:.....	
1. Μέγεθος τάξης	☐ μεγάλη τάξη ☐ μεσαίου μεγέθους τάξη ☐ μικρή τάξη	
2. Οργάνωση καθισμάτων (να κατασκευαστεί αναλυτικό διάγραμμα)	☐ Παράλληλες σειρές αντιμέτωπες με δάσκαλο ☐ Σχηματισμός Π ☐ Σχηματισμός σε ομάδες ☐ Άλλος σχηματισμός. Ποιος;	
3. Αριθμός εκπαιδευτικών που υποστηρίζουν την τάξη γενικά.	☐ Εκπαιδευτικός τάξης ☐ Εκπαιδευτικός ξένης γλώσσας ☐ Εκπαιδευτικός φυσικής αγωγής ☐ Άλλοι εκπαιδευτικοί. Πόσοι; ..... Τι ειδικότητα έχουν;	
4. Αριθμός εκπαιδευτικών που υποστηρίζουν την τάξη στο συγκεκριμένο μάθημα, τη συγκεκριμένη ημέρα και ώρα.	☐ Εκπαιδευτικός τάξης ☐ Εκπαιδευτικός ξένης γλώσσας ☐ Εκπαιδευτικός φυσικής αγωγής ☐ Άλλοι εκπαιδευτικοί. Πόσοι; ..... Τι ειδικότητα έχουν;.....	
5. Αριθμός μαθητών τάξης γενικά	Σύνολο μαθητών τάξης ..... Αριθμός αγοριών ..... Αριθμός κοριτσιών.....	
6. Αριθμός μαθητών τάξης στο συγκεκριμένο μάθημα	Σύνολο μαθητών τάξης ..... Αριθμός αγοριών ..... Αριθμός κοριτσιών.....	
7. Μετακίνηση παιδιών από και προς το σχολείο. Δίπλα σε κάθε επιλογή γράψτε τον αριθμό των μαθητών της τάξης που μετακινείται με το συγκεκριμένο τρόπο.	☐ Με κάποιο μέσο μαζικής μεταφοράς. .... ☐ Με μισθωμένο όχημα από το δημόσιο .... ☐ Με μισθωμένο όχημα από το σύλλογο γονέων .... ☐ Με όχημα του γονέα ..... ☐ Με τα πόδια συνοδευόμενο ..... ☐ Με τα πόδια μόνο του	
8. Διδακτικό υλικό μαθήματος (είδος)	☐ Σχολικό βιβλίο ☐ Έντυπο υλικό φτιαγμένο από δάσκαλο ☐ Περιοδικά/Εφημερίδες ☐ Βιβλία (εξωσχολικά) ☐ Χάρτες ☐ Υδρόγειος σφαίρα ☐ Αφίσες ☐ Φωτογραφίες/slides ☐ Διαφάνειες	

⁶© 2002: Ημέλλου Όλγα. Η αρχική μορφή του πρωτοκόλλου αυτού χρησιμοποιήθηκε από την Ο. Ημέλλου στα πλαίσια της διδακτορικής της διατριβής. Δες Ημέλλου, Ο. (2002). *Αξιολόγηση μαθησιακών δυσκολιών με το ΑθηνάΤεστ και εκπαιδευτική παρέμβαση με την υποστήριξη των Νέων Τεχνολογιών*. Διδακτορική διατριβή. Αθήνα: Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Φιλοσοφική Σχολή, Τμήμα Φιλοσοφίας, Παιδαγωγικής και Ψυχολογίας, Τομέας Παιδαγωγικής, Παράρτημα Ι.

	☐ Ταινίες/Video ☐ Τηλεόραση ☐ Κασέτες ήχου ☐ Καρτέλες με ..... ☐ Προπλάσματα ☐ Εργασίες παιδιών ☐ Κατασκευές δασκάλου ☐ Υλικό πρώτης ανάγνωσης ☐ Άλλο. Ποιο;.....
9. Διδακτικό υλικό μαθήματος (ποσότητα)	☐ Πληθώρα διδακτικού υλικού ☐ Ικανοποιητική ποσότητα διδακτικού υλικού ☐ Χρήση του άκρως απαραίτητου διδακτικού υλικού (σχολικά βιβλία)
10. Διδακτικό υλικό μαθήματος (θέση)	☐ Πίνακας κιμωλίας ☐ Μαγνητικός πίνακας ☐ Τοίχοι τάξης ☐ Πινακίδες ανακοινώσεων/ανάρτησης εργασιών ☐ Έδρα (επίδειξη από δάσκαλο) ☐ Έδρα (επίδειξη από επιλεγμένους μαθητές) ☐ Θρανία (χειρισμός υλικού από μαθητές) ☐ Άλλού. Πού;.....
11. Εκπαιδευτικός εξοπλισμός (δίπλα σε κάθε αντικείμενο του εκπαιδευτικού εξοπλισμού, προσδιορίστε αν αυτό βρίσκεται στη διάθεση αποκλειστικά της τάξης ○ ή όλου του σχολείου □)	☐ Επιδιασκόπιο (προτζέκτορας) ○ □ ☐ Φωτοτυπικό μηχάνημα ○ □ ☐ Προβολέας σλάιντς (slides) ○ □ ☐ Κασετόφωνο ○ □ ☐ Τηλεόραση ○ □ ☐ Βίντεο ○ □ ☐ Ηλεκτρονικός Υπολογιστής ○ □ ☐ Εκτυπωτής ασπρόμαυρος ○ □ ☐ Εκτυπωτής έγχρωμος ○ □ ☐ Fax ○ □ ☐ Fax/modem ○ □ ☐ Σύνδεση με Internet ○ □ ☐ Φωτογραφική μηχανή ○ □ ☐ Βιντεοκάμερα ○ □ ☐ Άλλος. Ποιος; ..... ○ □
12. Φωτισμός σχολικής αίθουσας	☐ Αίθουσα φωτεινή ☐ Αίθουσα με ελλιπή φωτισμό ☐ Αίθουσα με κακό φωτισμό
13. Ημερήσιο σχολικό πρόγραμμα	☐ Συνηθισμένο, χωρίς συμπληρωματικά μαθήματα άλλου είδους. ☐ Συνηθισμένο, με προσθήκη συμπληρωματικών προαιρετικών μαθημάτων. ΣΧΟΛΙΑ:..... .....
ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ:	
.....	
.....	
.....	

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΑΛΛΗΛΕΠΙΔΡΑΣΗΣ ΜΕΛΩΝ ΟΜΑΔΑΣ (Δ.Α.Μ.Ο.)⁷

Σχολείο:.....	Τάξη:.....	Χαρακτηριστικά Ομάδας
Όνομα εκπαιδευτικού:.....		Όνομα:.....Αριθμός μελών: .....
Όνομα αξιολογητή:.....		Ονόματα μελών
Ιδιότητα:.....		(1).....
Ημερομηνία: .../.../200..., Ημέρα:..... Ώρα:.....		(2).....
Αριθμός παιδιών τάξης:.....		(3).....
Αριθμός ομάδων τάξης:.....		(4).....
Μάθημα:.....		Παιδιά με δμ: (...) (...)
Διδακτική Ενότητα:.....		Αντικείμενα ενασχόλησης ομάδας:
.....		.....
.....		.....

		ΟΝΟΜΑΤΑ ΜΕΛΩΝ ΟΜΑΔΑΣ			
	ΡΟΛΟΣ ΕΝΤΟΣ ΤΗΣ ΟΜΑΔΑΣ				
1.	Υπεύθυνος ομαδικής εργασίας				
2.	Συντονιστής ομάδας				
3.	Γραμματέας				
4.	Αναγνώστης				
5.	Ακαδημαϊκός βοηθός				
6.	Παρατηρητής				
ΣΧΟΛΙΑ:					

		ΟΝΟΜΑΤΑ ΜΕΛΩΝ ΟΜΑΔΑΣ			
	ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ				
1.	Προσφέρει πληροφορίες ή ιδέες				
2.	Διευκρινίζει ή αποδεικνύει θέσεις				
3.	Ανακεφαλαιώνει ή παραφράζει λεχθέντα				
4.	Υποβάλλει ερωτήσεις πληροφόρησης				
5.	Ζητάει διευκρινίσεις ή αποδείξεις				
6.	Κρίνει/αμφισβητεί ιδέες/πληροφορίες				
7.	Επικρίνει πρόσωπα της ομάδας				
8.	Ενθαρρύνει/επαινεί μέλη της ομάδας				
9.	Δημιουργεί θετικό κλίμα στην ομάδα				
10.	Δημιουργεί αρνητικό κλίμα στην ομάδα				
11.	Άλλο:				
12.	Άλλο:.....				
ΣΧΟΛΙΑ:					
.....					

⁷ © 2002: Ημέλλου Όλγα. Η αρχική μορφή του πρωτοκόλλου αυτού χρησιμοποιήθηκε από την Ο. Ημέλλου στα πλαίσια της διδακτορικής της διατριβής. Δες Ημέλλου, Ο. (2002). *Αξιολόγηση μαθησιακών δυσκολιών με το ΑθηνάΤεστ και εκπαιδευτική παρέμβαση με την υποστήριξη των Νέων Τεχνολογιών*. Διδακτορική διατριβή. Αθήνα: Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Φιλοσοφική Σχολή, Τμήμα Φιλοσοφίας, Παιδαγωγικής και Ψυχολογίας, Τομέας Παιδαγωγικής, Παράρτημα V.

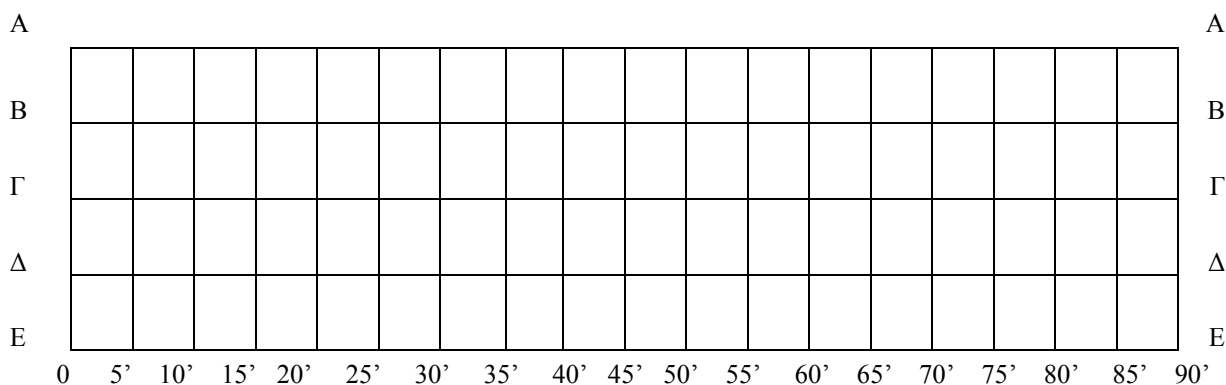
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΡΟΗΣ ΧΡΟΝΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ (Δ.ΡΟ.Χ.Μ.)⁹

Όνομα εκπαιδευτικού τάξης:.....		Όνομα και ιδιότητα παρατηρητή:			
Ημερομηνία:...../...../.....	Ημέρα: Δε Τρ Τε Πε Πα.	Σχολείο:	Τάξη:		
Μάθημα:	Διδακτική ενότητα:.....			Ωρα:	

ΟΔΗΓΙΕΣ: 1. Σημειώστε στο παρακάτω διάγραμμα όλες τις δραστηριότητες που γίνονται κατά τη διάρκεια του μαθήματος, προσδιορίστε τις χρονικά, αξιολογήστε τις με βάση την κλίδα που ακολουθεί και κατασκευάστε το διάγραμμα έτσι ώστε να σχηματίζεται μια συνεχόμενη γραμμή. Η κλίδα αξιολόγησης είναι η ακόλουθη:

- A: Εξάριετη, αποτελεσματική δουλειά. Πλήρης επίτευξη στόχων και αναμενόμενων αποτελεσμάτων μαθήματος.
 B: Καλή, αποτελεσματική δουλειά. Επιτεύχθηκαν οι περισσότεροι από τους στόχους και τα αναμενόμενα αποτελέσματα.
 Γ: Αρκετά καλή δουλειά. Επιτεύχθηκαν μερικοί από τους στόχους και τα αναμενόμενα αποτελέσματα.
 Δ: Όχι αρκετά αποτελεσματική δουλειά. Επιτεύχθηκαν λίγοι από τους στόχους και τα αναμενόμενα αποτελέσματα.
 E: Αναποτελεσματική δουλειά. Δεν επιτεύχθηκε κανένας από τους στόχους και τα αναμενόμενα αποτελέσματα.

2. (α) Σ.Χ.Ε.= Συνολικός Χρόνος Ενασχόλησης, (β) Στο συγκεντρωτικό πίνακα Σ.Χ.Ε. καταγράφεται το είδος της ενασχόλησης που παρατηρείται και ο χρόνος διάρκειάς της (X).

Στόχοι μαθήματος:
Αναμενόμενα αποτελέσματα:
Σχόλια:

Συγκεντρωτικός Πίνακας Χρόνου και Είδους Ενασχολήσεων

		Δάσκαλος τάξης	X	Σ.Π.Ε.	X	Ομάδα μαθητών	X	Μαθητής	X
Τάξη	ΔΤ1.....	..	ΣΤ1.....	..	ΟΤ1.....	..	ΜΤ1.....	..	
	ΔΤ2.....	..	ΣΤ2.....	..	ΟΤ2.....	..	ΜΤ2.....	..	
	ΔΤ3.....	..	ΣΤ3.....	..	ΟΤ3.....	..	ΜΤ3.....	..	
	ΔΤ4.....	..	ΣΤ4.....	..	ΟΤ4.....	..	ΜΤ4.....	..	
	ΔΤ5.....	..	ΣΤ5.....	..	ΟΤ5.....	..	ΜΤ5.....	..	
	Σ.Χ.Ε.=.....		Σ.Χ.Ε.=.....		Σ.Χ.Ε.=.....		Σ.Χ.Ε.=.....		
Ομάδα	ΔΟ1.....	..	ΣΟ1.....	..	ΟΟ1.....	..	ΜΟ1.....	..	
	ΔΟ2.....	..	ΣΟ2.....	..	ΟΟ2.....	..	ΜΟ2.....	..	
	ΔΟ3.....	..	ΣΟ3.....	..	ΟΟ3.....	..	ΜΟ3.....	..	
	ΔΟ4.....	..	ΣΟ4.....	..	ΟΟ4.....	..	ΜΟ4.....	..	
	ΔΟ5.....	..	ΣΟ5.....	..	ΟΟ5.....	..	ΜΟ5.....	..	
	Σ.Χ.Ε.=.....		Σ.Χ.Ε.=.....		Σ.Χ.Ε.=.....		Σ.Χ.Ε.=.....		
Μαθητής	ΔΜ1.....	..	ΣΜ1.....	..	ΟΜ1.....	..	ΜΜ1.....	..	
	ΔΜ2.....	..	ΣΜ2.....	..	ΟΜ2.....	..	ΜΜ2.....	..	
	ΔΜ3.....	..	ΣΜ3.....	..	ΟΜ3.....	..	ΜΜ3.....	..	
	ΔΜ4.....	..	ΣΜ4.....	..	ΟΜ4.....	..	ΜΜ4.....	..	
	ΔΜ5.....	..	ΣΜ5.....	..	ΟΜ5.....	..	ΜΜ5.....	..	
	Σ.Χ.Ε.=.....		Σ.Χ.Ε.=.....		Σ.Χ.Ε.=.....		Σ.Χ.Ε.=.....		

⁹ © 2002: Ημέλλου Όλγα. Η αρχική μορφή του πρωτοκόλλου αυτού χρησιμοποιήθηκε από την Ο. Ημέλλου στα πλαίσια της διδακτορικής της διατριβής. Δες Ημέλλου, Ο. (2002). *Αξιολόγηση μαθησιακών δυσκολιών με το ΑθηνάΤεστ και εκπαιδευτική παρέμβαση με την υποστήριξη των Νέων Τεχνολογιών*. Διδακτορική διατριβή. Αθήνα: Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Φιλοσοφική Σχολή, Τμήμα Φιλοσοφίας, Παιδαγωγικής και Ψυχολογίας, Παράρτημα IV.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ ΜΑΘΗΤΗ/ΜΑΘΗΤΡΙΑΣ

Όνομα μαθητή/μαθήτριας: .....

Σχολείο: .....

Τάξη/Τμήμα: .....

Όνοματεπώνυμο υπεύθυνου εκπαιδευτικού τάξης: .....

Άλλοι εκπαιδευτικοί: (α) ..... Ειδικότητα: .....

(β) ..... Ειδικότητα: .....

(γ) ..... Ειδικότητα: .....

A.	ΓΛΩΣΣΑ
1.	Αναγνωστική ικανότητα: .....
2.	Ορθογραφία: .....
3.	Γραπτός λόγος: .....
4.	Προφορικός λόγος: .....
B.	ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΑ
1.	Αριθμητικές πράξεις: .....
2.	Μαθηματική σκέψη/Επίλυση προβλημάτων: .....
Γ.	ΟΡΓΑΝΩΣΗ – ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ
	.....
Δ.	ΆΛΛΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ
	.....

ΦΥΛΛΑΔΙΟ ΗΜΕΡΗΣΙΩΝ ΚΑΤΑΓΡΑΦΩΝ (Φ.Η.Κ.)¹⁰			
(ανά δραστηριότητα)			
Ημερομηνία: .../.../20...	Εκπαιδευτικός τάξης:	Σύνολο ημ. δραστηριοτήτων:	
ΔΡΑΣΤ. ΗΜΕΡΑΣ: 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10		Παρατηρητής:	
ΤΙΤΛΟΣ:			
Διδακτική ώρα: 1 2 3 4 5 6	Περιεχόμενο Α.Π.: ☐ Γλώσσα ☐ Μαθηματικά ☐ Άλλο		
Δεξιότητες: ☐ Επικοινωνίας ☐ Συνεργασίας ☐ Χρήσης αριθμών ☐ Επίλυσης προβλημάτων ☐ Μελέτης			
Είδος δραστηριότητας: ☐ εργασία σε ατομικό επίπεδο ☐ εργασία σε ομαδικό επίπεδο ☐ θεματική δραστηριότητα ☐ μη θεματική δραστηριότητα			
Σύνθεση ομάδας μαθητών:		1.	2. ....
		3.	4. ....
Περιγραφή δραστηριότητας:			
Ανάλυση έργου δραστηριότητας		Γενικοί στόχοι δραστηριότητας	
1.		1.	
2.		2.	
3.		3.	
4.		4.	
5.		5.	
6.		6.	
Στόχοι Α.Π.Ε. μαθητών που συμμετέχουν στη δραστηριότητα			
M1:	M2:	M3:	M4: .....
1.	1.	1.	1. ....
2.	2.	2.	2. ....
3.	3.	3.	3. ....
4.	4.	4.	4. ....
Διαμορφωτική αξιολόγηση δραστηριότητας (ως προς την επίτευξη των στόχων του Α.Π.Ε) 1 = Δεν επιτεύχθηκε ο στόχος 2 = Ο στόχος επιτεύχθηκε μερικώς 3 = Ο στόχος επιτεύχθηκε πλήρως			
1.	1.	1.	1. ....
2.	2.	2.	2. ....
3.	3.	3.	3. ....
4.	4.	4.	4. ....
Σφάλματα που παρατηρήθηκαν κατά την εκτέλεση της δραστηριότητας			
M1:	M2:	M3:	M4: .....
1.	1.	1.	1. ....
2.	2.	2.	2. ....
3.	3.	3.	3. ....
4.	4.	4.	4. ....
5.	5.	5.	5. ....
Παρατηρήσεις:			

¹⁰ ©2003: Ημέλλου Όλγα. Η αρχική μορφή του πρωτοκόλλου αυτού χρησιμοποιήθηκε από την Ο. Ημέλλου στα πλαίσια της εργασίας της στο Τμήμα Ένταξης του 1^{ου} Δημοτικού Σχολείου Υμηττού.

ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟ ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΗΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ (Π.Ο.Α.)¹¹

Σχολείο:	Τάξη:	Σύνολο μαθητών τάξης:.....	
Εκπαιδευτικός τάξης:	Παρατηρητής:		
Ημερομηνία: .../.../200..	Διδακτική ώρα:	Μαθητής:	
Χώρος παρατήρησης:	Διάρκεια παρατήρησης: ..... λεπτά (λ.)		
Περιγραφή χώρου παρατήρησης (π.χ. διάταξη θρανίων, διάταξη υλικών & μέσων):			
Είδος ενασχόλησης παιδιού	Χρόνος		Χρόνος
☐ μη παραγωγικός μαθησιακά χρόνος	..... λ.	☐ εργασία σε επίπεδο τάξης	..... λ.
☐ εργασία σε ατομικό επίπεδο	..... λ.	☐ διδασκαλία νέου αντικειμένου	..... λ.
☐ εργασία σε ομαδικό επίπεδο	..... λ.	☐ ελεύθερες δραστηριότητες	..... λ.
Περιγραφή ενασχόλησης:			
.....			
.....			
.....			
ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΑΝΑ ΠΕΡΙΟΧΗ ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΗΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ			
ΟΑ1. ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ:			
.....			
.....			
.....			
ΟΑ2. ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ:			
.....			
.....			
.....			
ΟΑ3. ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΠΟΙΗΣΗ:			
.....			
.....			
.....			
ΟΑ4. ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ ΕΝΝΟΙΩΝ:			
.....			
.....			
.....			

¹¹ ©2003: Ημέλλου Όλγα. Η αρχική μορφή του πρωτοκόλλου αυτού χρησιμοποιήθηκε από την Ο. Ημέλλου στα πλαίσια της εργασίας της στο Τμήμα Ένταξης του 1^{οο} Δημοτικού Σχολείου Υμηττού.

ΟΑ5. ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ: .....
.....
.....
.....

ΟΑ6. ΓΝΩΣΤΙΚΟ ΣΤΥΛ: .....
.....
.....

ΟΑ7. ΚΙΝΗΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ: .....
.....
.....

ΟΑ8. ΕΠΛΥΣΗ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ: .....
.....
.....
.....

ΟΑ9. ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΕΣ ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ: .....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

ΟΑ10. ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗΣ ΖΩΗΣ & ΑΥΤΟΝΟΜΗΣ ΔΙΑΒΙΩΣΗΣ: .....
.....
.....

ΟΑ11. ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΑ & ΚΙΝΗΤΡΑ: .....
.....
.....
.....
.....

ΆΛΛΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ: .....
.....
.....

ΥΠΟΔΕΙΞΕΙΣ ΕΙΔΙΚΑ ΣΧΕΔΙΑΣΜΕΝΕΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥΣ: ΕΞΑΤΟΜΙΚΕΥΜΕΝΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ /ΑΛΛΑΓΕΣ /ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΕΣ /ΥΠΟΣΤΗΡΙΚΤΙΚΗ ΛΙΣΤΑ ΕΛΕΓΧΟΥ

Τα παρακάτω στοιχεία είναι από το «Εγχειρίδιο της Τεχνικής Υποστήριξης για τον Αυτισμό για τα σχολεία του Kentucky» που έγραψαν οι Nancy Dalrymple και Lisa Ruble.

Για περισσότερες πληροφορίες μπορείτε να απευθύνεστε στην O.A.S.I.S
(Online Asperger Syndrome Information and Support www.udel/bkirby/asperger)

ΓΙΑ ΤΟΝ / ΤΗΝ _____

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ

ΤΑΞΗ

Επικοινωνία με το μαθητή

- + Na είστε σαφής και συγκεκριμένοι
- + Na αποφεύγετε ασαφής όρους όπως «αργότερα», «ίσως», «γιατί το έκανες;»
- + Μειώστε το ρυθμό της ομιλίας
- + Εάν είναι απαραίτητο για την κατανόηση, σπάστε τη δραστηριότητα σε μικρότερα βήματα
- + Χρησιμοποιείτε χειρονομίες, καθοδήγηση, επίδειξη μαζί με την προφορική οδηγία
- + Δώστε από πριν σαφείς πληροφορίες για τυχόν αλλαγές
- + Ειδικά, ελκύστε την προσοχή οπτικά, λεκτικά ή σωματικά
- + Αποφύγετε τις ιδιωματικές φράσεις, τις λέξεις με διπλή έννοια ή το σαρκασμό.

Ενθάρρυνση της επικοινωνίας με το μαθητή

- + Σταματάτε, ακούτε και περιμένετε
- + Παρακολουθείτε και ακούστε τις προσπάθειες για ανταπόκριση
- + Απαντήστε θετικά στις προσπάθειες
- + Μορφοποιήστε σωστά τη δραστηριότητα χωρίς να διορθώνετε
- + Ενθαρρύνετε την πρόσληψη και την επιλογή όταν είναι δυνατόν

Κοινωνική υποστήριξη

-Προστατεύστε το παιδί από την κακομεταχείριση και την κοροϊδία
-Επιβραβεύετε τους συμμαθητές όταν του συμπεριφέρονται με συμπάθεια

- + Δημιουργείτε συνεργατικές καταστάσεις μάθησης όπου μπορεί να μοιραστεί τις επιδόσεις του
- + Δημιουργείτε ένα «σύστημα συντρόφου» σε κάθε τάξη
- + Συμπεριλάβετε στο πρόγραμμα χρόνο για παρατήρηση, ενθαρρύνετε την παρατήρηση και την σωματική εγγύτητα
- + Δώστε του την ευκαιρία να αναπτύξει συγκεκριμένες δεξιότητες μέσα από φυσικές δραστηριότητες με έναν συμμαθητή

- ✚ Δώστε του την ευκαιρία να αναπτύξει συγκεκριμένες δεξιότητες μέσα από φυσικές δραστηριότητες με λίγους συμμαθητές
- ✚ Δομήστε δραστηριότητες όπου θα υπάρχουν προκαθορισμένες σχέσεις και τρόποι αλληλεπίδρασης
- ✚ Εστιάστε στην κοινωνική διαδικασία και στο αποτέλεσμα αυτής
- ✚ Διδάξτε εξατομικευμένα, κάνετε επαναλήψεις, και μορφοποιήστε συμπεριφορές μέσα από φυσικές καταστάσεις τις παρακάτω δεξιότητες:

τη σειρά στη συνομιλία –τη φιλοφρόνηση –τη διαπραγμάτευση – την ανταπόκριση – την πρόσκληση – την αναμονή – το χαιρετισμό – τη διόρθωση διακοπών – τη συμμετοχή – την αποδοχή των απαντήσεων των άλλων – την αποδοχή των επιτυχιών των άλλων – την ανάληψη της αρχηγίας – την ακολουθία των ιδεών των άλλων – το πείραγμα και το αστείο.

- ✚ Μοιραστείτε ενδιαφέροντα χρησιμοποιώντας τα δικά του ενδιαφέροντα και δυνατότητες
- ✚ Καθορίστε ποιος από το εκπαιδευτικό προσωπικό θα συνηγορεί για το μαθητή, θα επιλύει τα προβλήματα και θα τον διευκολύνει
- ✚ Εξατομικεύστε κοινωνικές ιστορίες δίνοντας συγκεκριμένες καταστάσεις και τονίζοντας την περιγραφή και τις προοπτικές
- ✚ επικεντρώστε στην αλλαγή των μη αποδεκτών συμπεριφορών και αγνοείστε εκείνες που είναι απλά «περίεργες»

Περιβάλλον και ρουτίνες

- ✚ Οργανώστε ένα προβλέψιμο και ασφαλές περιβάλλον
- ✚ Ελαττώστε τις μεταφορές
- ✚ Προσφέρετε σταθερές καθημερινές ρουτίνες
- ✚ Αποφύγετε τις εκπλήξεις, τις αλλαγές στο πρόγραμμα, ή άλλες αλλαγές, άσχετα από το πόσο μικρές είναι και προετοιμάστε επιμελώς τις δραστηριότητες
- ✚ Μιλάτε του σε καταστάσεις άγχους ή απομακρύνετε τον από αυτές
- ✚ Δώστε του προσωπικό χώρο σε διαθέσιμο δωμάτιο για να χαλαρώνει
- ✚ Μειώστε τους διασπαστικούς παράγοντες και την αισθητηριακή υπερφόρτωση τη φασαρία, τα οπτικά ερεθίσματα, τις μυρωδιές
- ✚ Επιτρέψτε απαραίτητες μετατροπές για να αντιμετωπίσετε την ευαισθησία στο άγγιγμα, όπως να πιάνει την κόλλα

Παρουσίαση των υλικών

- ✚ Παρουσιάζετε οπτικά:
- ✚ Δίνεται γραπτή εντολή/ πληροφορία, επιδεικνύετε, δίνετε φωτογραφίες/ εικόνες και γραπτή εντολή/ πληροφορία, δίνετε μόνο εικόνες, δίνετε μόνο αντικείμενα, ημερολόγια, χάρτες, διαγράμματα, μέσω του κομπιούτερ, μέσω του βίντεο.
- ✚ Χρησιμοποιείτε εγκατεστημένες ρουτίνες
- ✚ Επιμένετε στο τι αναμένετε από το παιδί
- ✚ Χρησιμοποιήστε τη διδασκαλία μέσω ενός συμμαθητή

- ✚ Διασπάστε την οδηγία σε μικρά εξελικτικά βήματα
- ✚ Δώστε ευκαιρίες για επανάληψη
- ✚ Δώστε την απαιτούμενη βοήθεια

Αξιολόγηση και Εργασία

- ✚ Τροποποιείτε τη δυσκολία
- ✚ Συντομεύστε
- ✚ Αλλάζτε δραστηριότητα
- ✚ Εξηγείτε το κείμενο
- ✚ Δώστε επιλογή της δραστηριότητας
- ✚ Διδάξτε ένα πρότυπο μάθησης μέσα από την επανάληψη
- ✚ Προσαρμόστε τρόπο ερωτήσεων
- ✚ Επιτρέψτε περισσότερο χρόνο
- ✚ Επεκτείνετε τη μάθηση σε πραγματικές καταστάσεις
- ✚ Δώστε οπτική βοήθεια σαν ένα μέσο διδασκαλίας για να συνοψίζει / γράφει.

Έλεγχος της συμπεριφοράς από το ίδιο το παιδί

- Διδάξτε τη χρήση του χρονομέτρου ή άλλων οπτικών βοηθημάτων
- Εξατομικεύστε τη σχέση σας με το παιδί
- Δώστε ενθάρρυνση που είναι προσωπική, άμεση, συγκεκριμένη.
- Συμπεριλάβετε στο καθημερινό πρόγραμμα τα ενδιαφέροντα και τις δυνατότητες του.
- Ενθαρρύνετε τις επιλογές και τη λήψη αποφάσεων όταν πρέπει
- Αναλύστε το σκοπό της συμπεριφοράς από την μεριά του παιδιού
- Μεταφράστε τους σκοπούς σε δεξιότητες που πρέπει να διδαχθούν
- Αποφύγετε την πίεση του να «είναι καλός» ή άλλες αφηρημένες προσδοκίες
- Αποφύγετε την τιμωρία που μειώνει την αυτοπεποίθηση, αυξάνει το άγχος και δεν είναι και κατανοητή:

με το σταμάτημα μια ρουτίνας, του ελεύθερου χρόνου, της άσκησης - ,
 με το να το στείλετε στο σπίτι του – επιτιμώντας το ή φωνάζοντας του
 Αποφύγετε την τιμωρία για τη συμπεριφορά που είναι μέρος της
 διαταραχής:

αποφεύγει τη βλεμματική επαφή
 μιλάει στον εαυτό του
 έχει αργό χρόνο απάντησης
 έχει έλλειψη «σεβασμού» για τους άλλους
 επαναλαμβάνει λέξεις ή φράσεις
 αναστατώνεται με πολύ κόσμο ή με τη φασαρία
 είναι αγχωμένο
 αναφέρεται διαρκώς σε ένα θέμα ή ενδιαφέρον
 αναστατώνεται από την αλλαγή

Εργασία στο σπίτι

- ✚ Εξατομικευμένα
- ✚ Σύντομη

- ✚ Όχι περισσότερο από μία ώρα κάθε απόγευμα
- ✚ Περισσότερος χρόνος
- ✚ Περισσότερη βοήθεια

Παραμονή στη δραστηριότητα

- ✚ Σπάστε τη δραστηριότητα σε μικρότερες ενότητες
- ✚ Δίνετε συχνότερη ανατροφοδότηση και κατεύθυνση
- ✚ Δώστε περισσότερο χρόνο στην τάξη της ειδικής αγωγής για τη συμπλήρωση της εργασίας του
- ✚ Βάλτε τον να καθίσει δίπλα στον «σύντροφο» ώστε να του υπενθυμίζει την εργασία του και να προσέχει στο μάθημα

Εάν είναι αναγκαίο, μειώστε την εργασία

ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΕΣ ΠΟΥ ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΕΙΝΑΙ ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΠΡΟΚΛΗΣΗ ΓΙΑ ΤΟ ΜΑΘΗΤΗ ΜΕ ΔΙΑΤΑΡΑΧΗ ΤΟΥ ΦΑΣΜΑΤΟΣ ΤΟΥ ΑΥΤΙΣΜΟΥ

Οι παρακάτω φόρμες είναι από το «Εγχειρίδιο Τεχνικής Υποστήριξης για τον Αυτισμό για τα Σχολεία του Kentucky», προσαρμοσμένες από την Nancy Dalrymple και την Lisa Ruble και αποτελούν πολύτιμη πληροφόρηση για τους γονείς, τους εκπαιδευτικούς και το ειδικό εκπαιδευτικό προσωπικό της Ειδικής Αγωγής. Για περισσότερες πληροφορίες μπορείτε να απευθύνεστε στην: Anne Moll Kentucky Department of Education, 17th Floor CPT 500 Mero Street, Frankfort, KY 40601, (502) 564-2672

<p><u>Δυσκολίες στην ποιότητα της Κοινωνικής Συναλλαγής</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Θέλει και έχει ανάγκη να μένει μερικές φορές μόνος του • Έχει προβλήματα με την ασυνέπιά του στην κοινωνική συναλλαγή • Αδυνατεί να ανταποκριθεί στα κοινωνικά σήματα • Αδυνατεί να κατανοήσει πώς αισθάνεται ο άλλος • Χρησιμοποιεί ακατάλληλο γαργάλημα και γέλιο • Έχει δυσκολία στη μίμηση – δεν ασχολείται με απλά παιχνίδια • Δεν δέχεται το αγκάλιασμα και το άγγιγμα εκτός εάν το ξεκινά ο ίδιος • Δεν χρησιμοποιεί το γέλιο για να κατευθύνει τον ενήλικα ως βρέφος • Δεν αντιλαμβάνεται τα όρια των άλλων • Αναλώνεται σε στερεοτυπικές ερωτήσεις ως μοντέλο αλληλεπίδρασης • Παρεμβαίνει ακατάλληλα σε κοινωνικές καταστάσεις • Μιμείται από την τηλεόραση αλλά όχι με αμοιβαίο τρόπο • Χρησιμοποιεί ανεπαρκώς τις μη λεκτικές χειρονομίες • Έχει δυσκολίες με τον ανταγωνισμό π.χ. να χάνει, να είναι πρώτος, να κερδίζει 	<p>Σχόλια</p>
<p><u>Δυσκολίες που προκύπτουν από τις περιορισμένες και στερεοτυπικές συμπεριφορές, ενδιαφέροντα και δραστηριότητες</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Βλέπει και επανάληψη βιντεοκασέτες ή συγκεκριμένα μέρη της βιντεοκασέτας • Τοποθετεί στη σειρά αντικείμενα • Δείχνει προσκόλληση σε άψυχα αντικείμενα (κορδόνια, μπουκάλια) • Συναρπάζεται από την κίνηση (στριφογυρίζει ρόδες , ανοιγοκλείνει πόρτες και συρτάρια, παρακολουθεί τον ανεμιστήρα που δουλεύει. • Περπατάει ή τρέχει πάνω κάτω ή γύρω γύρω • Εξερευνά το περιβάλλον γλύφοντας, μυρίζοντας ή αγγίζοντας • Είναι πολύ ευαίσθητος στους ήχους (ως βρέφος μπορεί να έδινε την εντύπωση ότι ήταν κωφό) • Επιμένει σε συγκεκριμένες ρουτίνες και ανθίσταται στην αλλαγή • Αντιδρά αρνητικά στις αλλαγές του περιβάλλοντος • Είναι τελειομανής, έχει δυσκολίες με τη διόρθωση και τα «λάθη» • Έχει δυσκολία με τον μη δομημένο χρόνο • Έχει δυσκολία να περιμένει • Έχει μη φυσιολογική αντίδραση στον πυρετό και στον πόνο • Προσηλώνεται σε σχήματα, φώτα ή γυαλιστερές επιφάνειες • Δεν έχει το φόβο του πραγματικού κινδύνου • Δείχνει υπερβολικό φόβο σε αβλαβή αντικείμενα ή καταστάσεις • Είναι αμυντικός στο άγγιγμα εάν δεν το εισάγει ο ίδιος • Υπάρχει ιστορικό με προβλήματα στο φαγητό • Υπάρχει ιστορικό με προβλήματα στον ύπνο 	<p>Σχόλια</p>

<p><u>Δυσκολίες στην ποιότητα της επικοινωνίας</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Έχει δυσκολία με τις αντωνυμίες • Έχει δυσκολία στη συντακτική οργάνωση της πρότασης • Έχει δυσκολία να απαντά στις ερωτήσεις • Έχει δυσκολία να ανταποκρίνεται στις οδηγίες • Έχει δυσκολία να κατανοεί το χιούμορ • Έχει δυσκολία να κατανοεί τις πολλαπλές έννοιες των λέξεων • Έχει δυσκολία να κατανοεί τον σαρκασμό, τις ιδιωματικές φράσεις, και τον περιγραφικό λόγο • Κάνει άμεση ηχολαλία ή καθυστερημένη ή αλλάζει ελαφρά τη φράση • Σπάνια εισάγει την επικοινωνία • Έχει δυσκολία στην κατανόηση αφηρημένων εννοιών • Έχει δυσκολία με τις έννοιες του χρόνου • Έχει δυσκολία με τις μεγάλες προτάσεις • Έχει δυσκολία με την πολλή γρήγορη ομιλία • Έχει δυσκολία με συνομιλία • Έχει δυσκολία με τη χρησιμοποίηση του ρυθμού και της κατάλληλης χρησιμοποίησης της έντασης της φωνής 	<p>Σχόλια</p>
<p><u>Δυσκολίες στη μάθηση</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Παρατηρείται ανομοιομορφία στις δεξιότητες • Έχει πολύ καλά ανεπτυγμένη μνήμη • Έχει ικανότητα να χειρίζεται αντικείμενα πολύ καλύτερα παρά το μολύβι και το χαρτί • Δείχνει υπέρ και υπό γενίκευση της μάθησης • Έχει πολύ καλές οπτικές δεξιότητες • Είναι υπερκινητικός • Έχει μικρό εύρος προσοχής σε ορισμένες δραστηριότητες και σε άλλες όχι • Είναι παρορμητικός • Έχει αργή αντίδραση • Έχει δυσκολίες στην οργάνωση • Μαθαίνει με συγκεκριμένη ακολουθία • Χρειάζεται βοήθεια στην επίλυση προβλημάτων <p><u>Προβλήματα Συμπεριφοράς</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Έχει επιθετική συμπεριφορά: δαγκώνει, χτυπάει, κλωτσάει, τσιμπάει • Αυτοτραυματίζεται : δαγκώνεται, χτυπιέται, τσιμπιέται, χτυπάει μέρη του σώματός του στον τοίχο ή στο πάτωμα • Έχει εκρήξεις θυμού • Στριγκλίζει και φωνάζει • Δε συμμορφώνεται και αρνείται να μετακινηθεί ή να κάνει κάτι • Έχει δυσκολίες στο φαγητό • Έχει δυσκολίες στην τουαλέτα • Δείχνει πολύ χαμηλό κίνητρο 	<p>Σχόλια</p>

<u>Πιθανά κινητικά προβλήματα</u>	Σχόλια
<ul style="list-style-type: none"> • Είναι αδέξιος • Έχει προβλήματα στην ισορροπία • Είναι δύσκαμπτος • Έχει δυσκολίες στον κινητικό προγραμματισμό-δεν μπορεί να προετοιμάσει το σώμα του για μια συγκεκριμένη κίνηση • Παρουσιάζει κινητική κόπωση –κουράζεται εύκολα • Έχει δυσκολίες με τη δύναμη • Έχει δυσκολίες στην κινητική αντίληψη- στο χώρο, στη σειροθέτηση, στο γράψιμο • Έχει δυσκολία στην εισαγωγή της κίνησης 	

ΜΕΡΙΚΕΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΠΟΥ ΜΕΙΩΝΟΥΝ ΤΗ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΜΑΘΗΤΗ ΝΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΕΙ ΜΕ ΕΠΙΤΥΧΙΑ

<u>Εσωτερικές</u> , στις περιπτώσεις που:	Σχόλια
<ul style="list-style-type: none"> • Δεν γίνεται κατανοητός • Δεν κατανοεί • Δεν έχει αρκετές πληροφορίες • Δεν έχει τις κατάλληλες δεξιότητες για την εργασία • Δεν έχει επιλογές • Κάνει λάθη • Κουράζεται • Είναι άρρωστος • Τον αγγίζουν • Πεινάει <p><u>Σημαντικές αλλαγές</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Αλλαγές στο σχολείο, στην εργασία, στο σπίτι, στην κοινότητα • Μικρές αλλαγές στο πρόγραμμα • Αλλαγές στην ώρα • Αλλαγές στο χώρο εργασίας • Απουσίες δασκάλων ή άλλου προσωπικού • Απουσία φίλου ή συντρόφου • Αργοπορία ή αναβολή επίσκεψης συγγενούς • Μη πρόβλεψη ενός γεγονότος ή δραστηριότητας • Ματαίωση ενός γεγονότος ή μιας δραστηριότητας • Αναμονή για πολλή ώρα <p><u>Σύγκρουση του Περιβάλλοντος</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Αντιμέτωπιση του πλήθους • Αντιμέτωπιση της φασαρίας • Αντιμέτωπιση της υπερβολικής κίνησης • Αντιμέτωπιση ανταγωνιστικών οπτικών ερεθισμάτων • Αντιμέτωπιση περιορισμένου χώρου • Αντιμέτωπιση του ρυθμού των άλλων • Αντιμέτωπιση απώλειας αντικειμένων αξίας <p><u>Σγέσεις. Αντιμέτωπιση καταστάσεων</u>, όπως:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Να τον διορθώνουν • Να του αρνούνται • Να τον διακόπτουν • Να καθυστερεί • Να τον αγνοούν • Να φοβάται ότι θα χάσει πολύτιμους ανθρώπους • Να τον κοροϊδεύουν • Να τον αφήνουν εκτός • Να τον κατηγορούν 	

ΠΙΘΑΝΕΣ ΑΙΣΘΗΤΗΡΙΑΚΕΣ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ

<u>Ήχοι / ακοή</u>	Σχόλια
<p data-bbox="161 342 1153 667"><ul style="list-style-type: none"> • Να υπάρχει διάγνωση προβλήματος ακοής σε κάποια δεδομένη στιγμή • Να αντιδρά σε ανεπάντεχους ήχους • Να φοβάται ορισμένους ήχους • Να διασπάται από ορισμένους ήχους • Να μη μπορεί να προσδιορίσει την πηγή του ήχου • Να προκαλεί ο ίδιος ήχους • Να του αρέσουν ήχοι που είναι συνεχείς και επισκιάζουν τους εξωτερικούς ήχους • Κάτι άλλο </p> <p data-bbox="161 712 260 745"><u>Όραση</u></p> <p data-bbox="161 786 1206 1361"><ul style="list-style-type: none"> • Να υπάρχει διάγνωση προβλήματος όρασης • Να είναι ευαίσθητος στο φως • Να αποφεύγει τη βλεμματική επαφή • Να διασπάται από λίγα ή πάρα πολλά οπτικά ερεθίσματα • Του αρέσει να βλέπει κινούμενα οπτικά αντικείμενα • Έχει δυσκολία στην ιχνηλασία • Διεγείρεται με την ποικιλία οπτικών ερεθισμάτων • Έχει δυσκολία με τις σκάλες ή τα ύψη • Του αρέσουν τα σχήματα • Αναστατώνεται όταν τα αντικείμενα φαίνονται διαφορετικά • Αποφασίζει για την τροφή την ενδυμασία και τα αντικείμενα από την όψη τους • Τακτοποιεί το χώρο με τέτοιο τρόπο και μπορεί να πει αν κάτι δεν είναι στη θέση του • Εξετάζει με προσοχή τα αντικείμενα ή τα χέρια • Του αρέσει η τηλεόραση και το βίντεο • Κάτι άλλο </p> <p data-bbox="161 1406 456 1440"><u>Μυρωδιές / όσφρηση</u></p> <p data-bbox="161 1480 863 1693"><ul style="list-style-type: none"> • Είναι ευαίσθητος στις μυρωδιές • Μυρίζει τα αντικείμενα, τις τροφές, τους ανθρώπους • εξερευνά το περιβάλλον με την όσφρηση • αντιδρά έντονα σε μερικές οσμές • αγνοεί δυνατές μυρωδιές • Κάτι άλλο </p> <p data-bbox="161 1738 352 1771"><u>Άγγιγμα /αφή</u></p> <p data-bbox="161 1812 900 2022"><ul style="list-style-type: none"> • Είναι αμυντικός όταν τον αγγίζουν • Προτιμάει το έντονο πιάσιμο από το απαλό • Πρέπει να γνωρίζει από πριν ότι κάποιος θα τον αγγίξει • Εισάγει το αγκάλιασμα, το κανάκεμα • Γίνεται ευεραίσθητος αν το σπρώξουν ή τον αγγίζουν • Δεν του αρέσει η αίσθηση κάποιων υφασμάτων </p>	

<ul style="list-style-type: none"> • Αρνείται να αγγίξει ορισμένα πράγματα. • Είναι ευαίσθητος σε ορισμένα ρούχα • Δεν ντύνεται σύμφωνα με τη θερμοκρασία • Δεν του αρέσει να πλένεται • Του αρέσει να παίζει με το νερό • Βάζει στο στόμα του αντικείμενα ή υφάσματα • Αρνείται να περπατήσει σε συγκεκριμένες επιφάνειες • Δείχνει να έχει δυσκολίες με την αντίληψη του βάθους • Δεν του αρέσει να του αγγίζουν τα μαλλιά, το πρόσωπο, ή το στόμα • Εκνευρίζεται όταν τα χέρια του έχουν κόλλα • Κάτι άλλο <p><u>Γεύση</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Έχει δυσκολίες με το φαγητό • Δεν του αρέσουν ορισμένες τροφές / υφές • Τρώει μόνο ορισμένες τροφές • Δοκιμάζει πράγματα που δεν τρώγονται • Εξερευνά το περιβάλλον με τη γεύση • Κάτι άλλο <p><u>Κίνηση / Αιθουσαίο</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Δείχνει έντρομος στον αέρα • Τεντώνεται προς τα πίσω όταν κρατούν ή τον κινούν • Στριφογυρίζει γύρω από τον εαυτό του • Κινεί έντονα μέρη του σώματός του • Του αρέσει να κουνιέται μπρος πίσω να τον κουνούν στην κούνια ή να τον στριφογυρίζουν • Περπατάει στις μύτες των ποδιών του • Δείχνει αδέξιος και πέφτει πάνω στα πράγματα • Σκαρφαλώνει συχνά και δεν πέφτει • Αποφεύγει τις ασκήσεις ισορροπίας • Κάτι άλλο <p><u>Αντίληψη / Αντίληψη της Κίνησης</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Δυσκολεύεται σε δραστηριότητες με μολύβι και χαρτί • Έχει δυσκολία με την αίσθηση του χρόνου • Έχει δυσκολία με τη θέση του σώματός του στο χώρο • Βασίζεται στη γνώση του για τη θέση των επίπλων • Έχει δυσκολία με τη χρησιμοποίηση μερικών εργαλείων • Έχει δυσκολία στην οργάνωση των υλικών και να τα αποσύρει κατάλληλα • Διασπάται από τις πόρτες, τα ανοιχτά ντουλάπια, τις τρύπες ή την κίνηση • Κάτι άλλο 	<p>Σχόλια</p>
--	----------------------

ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ ΠΟΥ ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΕΊΝΑΙ ΜΙΑ ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΠΡΟΚΛΗΣΗ

<u>Προσωπική οργάνωση / αυτοέλεγχος</u>	Σχόλια
<ul style="list-style-type: none"> • Δυσκολεύεται να περιμένει • Δεν τελειώνει την εργασία του • Δυσκολεύεται να φροντίσει τα πράγματά του και τα πράγματα του σχολείου • Δυσκολεύεται να μείνει σιωπηλός όταν χρειάζεται • Να μιλάει όταν του μιλούν, ιδιαίτερα όταν του κάνουν μια ερώτηση • Δυσκολεύεται να δουλέψει από μόνος του, χωρίς να ενοχλεί τους άλλους • Δυσκολεύεται να προετοιμαστεί για τις δραστηριότητες και τα μαθήματά του • Δυσκολεύεται να είναι συνεπής στις εργασίες του • δυσκολεύεται να αλλάξει δραστηριότητα • δυσκολεύεται να τον διορθώσουν • δυσκολεύεται να δεχθεί ότι τα λάθη μπορεί να διορθωθούν. <p><u>Αμοιβαία συναλλαγή</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • δυσκολεύεται να μιμηθεί • να μοιραστεί • να πάρει τη σειρά του • να καθίσει και να συμμετέχει στην ομάδα • να διαπραγματευτεί • να εισάγει την κοινωνική συναλλαγή • να επιτύχει την κοινή προσοχή (δείχνω, κοιτάζω, μιλάω) • να παίζει • να χαιρετήσει • να καλοπιάνει • να προσφέρει βοήθεια, ανακούφιση • να προσκαλέσει άλλους να συμμετέχουν • να ζητήσει επιβεβαίωση, επιβράβευση • να ζητήσει μια χάρη • να κουτσομπολέψει • να τραβήξει την προσοχή με συγκεκριμένο τρόπο, σηκώνοντας το χέρι, περιμένοντας • να φροντίσει κάποιον που χτύπησε ή είναι άρρωστος, χωρίς να γελάει • να δώσει στους άλλους να καταλάβουν ότι χτύπησε ή ότι είναι άρρωστος • να ζητήσει σε κάποιον να παίξουν ή να κάνουν μια δραστηριότητα <p><u>Κατάλληλη ανταπόδοση της κοινωνικής συναλλαγής</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Δυσκολεύεται να ακούσει προσεκτικά • Να σχολιάσει πάνω σε ένα συγκεκριμένο θέμα • Να απαντήσει σε ερωτήσεις • Να χρησιμοποιήσει με αξιοπιστία το Ναι/ όχι • Να δεχτεί βοήθεια • Να αποδεχθεί ότι μερικά πράγματα είναι αδύνατα • Να απαντήσει στο πείραγμα • Να κάνει επιλογές • Να μοιραστεί τη χαρά του άλλου • Να κάνει την κατάλληλη βλεματική επαφή	

	Σχόλια
<p><u>Τρόπος συναλλαγής</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Δυσκολεύεται να είναι ευγενικός • Να είναι καλός • Να νοιάζεται • Να μην είναι πολυλογάς • Να είναι ευγενικός • Να μη χτυπάει, να μην κλωτσάει, να μη βρίζει • Να κοιτάζει αυτόν που μιλάει • Να μη φεύγει όταν κάποιος μιλάει • Να κρατά την απαραίτητη απόσταση από τον άλλον <p><u>Συγκεκριμένη συμπεριφορά κατά τη μάθηση</u></p> <p>Δεν ξέρει πώς να συμπεριφέρεται</p> <ul style="list-style-type: none"> • Με τους ομηλικούς, όχι με τους ενήλικες • Στην εκκλησία, στο σχολείο, στο σπίτι • Στο γήπεδο • Σε ένα μαγαζί • Με τους ξένους • Τι και πού είναι ιδιωτικός χώρος • Με τα πρόσωπα εξουσίας <p><u>Αφηρημένες κοινωνικές έννοιες</u></p> <p>Δεν κατανοεί πως πρέπει</p> <ul style="list-style-type: none"> • Να είναι καλός • Να συγχρονίζεται • Να είναι δίκαιος • Να δείχνει φιλία • Να είναι ευγενικός • Να δείχνει καλοσύνη • Να κάνει το καλύτερο για τον άλλον • Να φροντίζει • Να εκτιμά το χιούμορ <p><u>Συμπεριφορά στην ομάδα</u></p> <p>Έχει δυσκολίες στο</p> <ul style="list-style-type: none"> • Να έρχεται όταν τον καλούν στην ομάδα • Να παραμένει σε συγκεκριμένα μέρη • Να συμμετέχει στην ομάδα • Να ακολουθεί τους κανόνες της ομάδας: <ul style="list-style-type: none"> -να μιλάει ένας κάθε φορά -να καθαρίζει, να μαζεύει, -να φεύγει -να περπατάει, να κάθεται ήσυχος, -να ψηφίζει – κανόνες πλειοψηφίας -να κερδίζει και να χάνει 	

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΠΟΥ ΘΕΤΟΥΜΕ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΥΞΗΣΗ ΤΟΥ ΚΙΝΗΤΡΟΥ

Όταν θα απαντάτε σε αυτές τις ερωτήσεις, να θυμάστε να αναφέρεστε και να αναλύετε ολόκληρη την ημέρα και την εβδομάδα και όλα τα περιβάλλοντα που κινείται ο μαθητής, προκειμένου να εξασφαλίσετε ότι οι στρατηγικές για το κίνητρο είναι συστηματικές

Είναι χρήσιμες οι δραστηριότητες και έχουν σημασία για το μαθητή;

Οι εμπειρίες έχουν το στοιχείο του μοιράσματος ή καθοδηγούνται διαρκώς;

Οι πληροφορίες δίνονται με τέτοιο τρόπο ώστε ο μαθητής να κατανοεί, να θέτει ερωτήσεις και να τις χρησιμοποιεί;

Υπάρχουν συμμετοχικές εμπειρίες;

Ελαχιστοποιούνται οι ερωτήσεις γύρω από τις επιθυμίες, τα ενδιαφέροντα και τις δυνατότητες;

Χρησιμοποιείται το εσωτερικό κίνητρο;

Παρουσιάζονται με φυσικό τρόπο οι ενισχυτές που χρησιμοποιούνται;

Ενθαρρύνεται και προκαλείται με φυσικό τρόπο ο μαθητής να εισάγει την συνδιαλλαγή;

Ενισχύονται οι προσπάθειες για την κατάκτηση των σκοπών και των στόχων;

Χρησιμοποιούνται και προτιμούνται τα περιβαλλοντικά και διδακτικά βοηθήματα από την διαρκή εξάρτηση του λόγου των ενηλίκων και της σωματικής βοήθειας;

Παρέχεται άμεσα η ανατροφοδότηση έτσι ώστε να συνδέεται ξεκάθαρα η ενίσχυση με το γεγονός;

Κρατούνται οι κατακτημένες και οικείες δραστηριότητες στο πρόγραμμα καθώς προστίθενται και καινούργιες;

Είναι ποικίλα τα ενισχυτικά ερεθίσματα, υπάρχουν επιλογές ενισχυτών και είναι ποικίλος ο σχεδιασμός της ενίσχυσης;

Χρησιμοποιούνται οι προτιμήσεις του μαθητή και αναβαθμίζονται και χρησιμοποιούνται ενισχυτές που πραγματικά αρέσουν στο μαθητή;

Αποτελούν κίνητρο οι τυπικοί κοινωνικοί ενισχυτές (χαμόγελο, χτύπημα στον ώμο, έπαινος);

Ενθαρρύνονται οι επιλογές, προκαλούνται, είναι αποδεκτές και διδάσκονται;

Διευρύνεται η δυνατότητα επιλογών μέσα από εμπειρίες με σημασία και επιτυχίες;

Ενθαρρύνεται η αμφίδρομη επικοινωνία και υπάρχουν αρκετές ευκαιρίες;

Ενισχύεται η αμφίδρομη κοινωνική συναλλαγή με την κοινή συμμετοχή ή απλώς διορθώνεται;

Προσωπικές πηγές: Παράγοντες προστασίας

Είναι πολύ σημαντικό να γνωρίζουμε και να ανακαλύπτουμε τις επιθυμίες και τις προτιμήσεις καθώς και τα ενδιαφέροντα του μαθητή με διαταραχή του Αυτιστικού Φάσματος. Αυτές πρέπει να αποτελούν μέρος του προγράμματος του μαθητή και να χρησιμοποιούνται για να αυξάνουν το ενδιαφέρον του και να του δίνουν κίνητρο. Αναλύοντας το καθημερινό πρόγραμμα του μαθητή για να διαπιστώσουμε πότε και πόσες από αυτές τις επιθυμίες και ενδιαφέροντα περιέχονται σε αυτό κατά τη διάρκεια της ημέρας. Εάν ο μαθητής βρίσκεται σε κατάσταση μόνιμης πρόκλησης χωρίς να υπάρχουν δραστηριότητες ενίσχυσης, τότε απειλείται η μάθηση.

Επιθυμίες προτιμήσεις, ενδιαφέροντα	Πότε δίνονται Πόσο συχνά Τι επιλογές υπάρχουν
--	---

Προσωπικές πηγές: Παράγοντες προστασίας

Εξίσου σημαντικό είναι η χρησιμοποίηση των δυνατοτήτων του μαθητή σε όλες τις μαθησιακές εμπειρίες. Χτίζουμε πάνω στις δυνατότητες, τις ενσωματώνουμε και ενισχύουμε την αυτοπεποίθηση. Πολύ συχνά ο μαθητής με Διαταραχή του Αυτιστικού φάσματος διδάσκεται με βάση τις αδυναμίες του.

Δυνατότητες	Πώς και πότε χρησιμοποιούνται
-------------	-------------------------------

ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΠΡΩΙΜΩΝ ΔΕΞΙΟΤΗΤΩΝ ΣΥΛΛΟΓΙΣΜΟΥ ΣΕ ΠΑΙΔΙΑ ΜΕ ΑΥΤΙΣΜΟ ΜΕΣΩ ΤΟΥ ΠΡΟΣΠΟΙΗΤΟΥ ΠΑΙΧΝΙΔΙΟΥ

Dave Sherratt

Η συγκατάθεση για την ευγενική παραχώρηση του αποσπάσματος αυτού, δόθηκε από τους Sherratt, D., και Peter, M., (2002) «Developing Play and Drama in Children with Autism» (Αναπτύσσοντας το Παιχνίδι και τη Δραματοποίηση σε παιδιά με Αυτισμό) David Fulton Publishers.

Διδάσκοντας Πρώιμες Δεξιότητες Συλλογισμού μέσω του Παιχνιδιού και της Δραματοποίησης

Το άρθρο αυτό βασίζεται στα ακόλουθα σημεία:

- ✚ Η πρώιμη κοινωνική γνώση περιλαμβάνει τις δεξιότητες και τις έννοιες οι οποίες σχετίζονται με τη μίμηση, τη συνδυαστική προσοχή και την κατανόηση των προθέσεων, των συμπεριφορών και των σκέψεων.
- ✚ Οι πρώιμες δεξιότητες των εκτελεστικών λειτουργιών περιλαμβάνουν το σχεδιασμό, την εγκαθίδρυση της διατήρησης, την ευελιξία της σκέψης, την ικανότητα προσποίησης, τη νοητική αναζήτηση και τον αυτοέλεγχο.
- ✚ Τα παιδιά με αυτισμό μαθαίνουν να αναπτύσσουν πρώιμες δεξιότητες κοινωνικών γνώσεων και εκτελεστικών λειτουργιών δια μέσου του παιχνιδιού και της δραματοποίησης και
- ✚ Τα παιδιά με αυτισμό μπορούν να αναπτύξουν το παιχνίδι και την προσποίηση δια μέσου δομημένης παρέμβασης.
- ✚ Η ανάπτυξη των πρώιμων δεξιοτήτων συλλογισμού πρέπει να θεωρείται προτεραιότητα για τα παιδιά με αυτισμό, καθώς αυτές οι δεξιότητες προσφέρουν ευκαιρίες για καλύτερη κατανόηση και ανοίγουν πόρτες για περαιτέρω μάθηση.

Στα παιδιά με αυτισμό μπορεί να γίνει επίδειξη του τρόπου για την πραγματοποίηση του παιχνιδιού και πολλά από τα παιδιά αυτά είναι, εν συνεχεία, ικανά να το διευρύνουν χρησιμοποιώντας τη φαντασία και τη δημιουργική προσποίηση (Sherratt 1999). Μερικά από αυτά τα παιδιά είναι επίσης ικανά στο να χρησιμοποιούν τη δραματοποίηση για να διευρύνουν το παιχνίδι τους (Sherratt & Peter 2002). Αυτές οι

επιτεύξεις είναι ιδιαίτερα αξιοσημείωτες, δεδομένου ότι, για τα περισσότερα από αυτά τα παιδιά, το παιχνίδι και η φαντασία ήταν σοβαρά διαταραγμένα ή απουσίαζαν σε όλη τη διάρκεια της ανάπτυξης τους.

Δια μέσου του παιχνιδιού και της δραματοποίησης είναι δυνατό να διδαχθεί μια σειρά από σημαντικές πρώιμες δεξιότητες συλλογισμού που συχνά απουσιάζουν, καθυστερούν ή χρειάζονται βοήθεια για να εμφανιστούν στα παιδιά με αυτισμό.

Δια μέσου του παιχνιδιού και της δραματοποίησης είναι δυνατό να διδαχθεί μια σειρά από σημαντικές πρώιμες δεξιότητες συλλογισμού που συχνά απουσιάζουν, καθυστερούν ή χρειάζονται βοήθεια για να εμφανιστούν στα παιδιά με αυτισμό.

Η δημιουργικότητα και η φαντασία είναι, βεβαίως, σημαντικά σε αυτό. Η διαδικασία δημιουργίας των πεποιθήσεων εμπλέκει τη διατήρηση συμβόλων στο νου τα οποία αποκτούν σημασία όταν παίρνουν θέση κατά την προσποίηση. Είναι επίσης σημαντική η δημιουργία προσποίησης από την ανίχνευση δυνατοτήτων από τη μνήμη και από το περιβάλλον του ατόμου και η τροποποίηση τους για το σχηματισμό ενός αφηγήματος με συνοχή. Με αυτό τον τρόπο, τα παιδιά με αυτισμό είναι ικανά να αποκτούν κάποια επίγνωση της πιθανότητας, ότι η συμπεριφορά των ανθρώπων καθοδηγείται από τις σκέψεις τους και οι σκέψεις τους από τις συμπεριφορές.

Ο τομέας αυτός έχει ως στόχο, επίσης, μια διδακτική προσέγγιση που υιοθετείται από το παιχνίδι και τη δραματοποίηση και προτείνει δομημένες συνεδρίες παιχνιδιού που ίσως ανταποκρίνονται στις ανάγκες των παιδιών σε ατομικό ή ομαδικό επίπεδο.

Μια δομημένη προσέγγιση του παιχνιδιού και της δραματοποίησης παρέχει τη δυνατότητα στα παιδιά με αυτισμό να μαθαίνουν μέσω παρόμοιων διαδικασιών και να επωφελούνται όπως και τα φυσιολογικά αναπτυσσόμενα παιδιά, της ίδιας ηλικίας. Το βιβλίο (του οποίου μέρος του είναι αυτό το άρθρο) στηρίχθηκε στην πεποίθηση ότι πολλά παιδιά με αυτισμό έχουν ένα θεμελιώδες δυναμικό το οποίο βασίζεται σε υποβόσκουσες δεξιότητες και προδιαθέσεις, και ότι αυτές μπορούν να παρασυρθούν και να αναπτυχθούν μέσα από κατανοητές κοινωνικές εμπειρίες. Είναι προφανές ότι μια δομημένη αναπτυξιακή προσέγγιση μπορεί να διδάξει στα παιδιά με αυτισμό να αναπτύξουν το προσποιητό παιχνίδι και να τα καταστήσει ικανά στο να το χρησιμοποιούν αυθόρμητα σε καταστάσεις ελεύθερου παιχνιδιού. Με αυτόν τον τρόπο, τα παιδιά μπορούν βαθμιαία να μάθουν να κατανοούν τους ρόλους που έχουν οι άλλοι άνθρωποι, και να προσποιούνται τις σκέψεις και τις ενέργειες των άλλων, βοηθώντας τα στο να κατανοούν καλύτερα τους ανθρώπους. Η παρέμβαση μέσω του παιχνιδιού και της δραματοποίησης δίνει μια ιδέα για την βελτίωση των κοινωνικών δεξιοτήτων, εντός των ορίων της κατανόησης πολλών παιδιών.

Για την ανάπτυξη των πρώιμων δεξιοτήτων συλλογισμού μέσω του παιχνιδιού και της δραματοποίησης, τα παιδιά με αυτισμό χρειάζονται καθοδήγηση δια μέσου πολλών σταδίων που αφορούν την αυξανόμενη κατανόηση αφηρημένων νοητικών καταστάσεων του εαυτού τους και των άλλων. Αρχικά, τα παιδιά μπορούν να διδαχθούν πως να κρατούν την προσοχή τους στα αντικείμενα ή στα γεγονότα τα οποία είναι καινούρια ή διαφορετικά. Στο επόμενο στάδιο, η προηγούμενη δεξιότητα θα μπορεί να προσαρμοστεί ενθαρρύνοντας το παιδί να αναπτύξει την κοινή προσοχή με τους άλλους. Καθώς τα παιδιά προοδεύουν μαθαίνουν ότι η ύπαρξη μιας διαφορετικής προοπτικής σχετικά με ένα αντικείμενο ή γεγονός μπορεί να είναι αποτέλεσμα μιας διαφορετικής αντίληψης ή συμπεριφοράς. Η αναγνώριση πως οι άνθρωποι επηρεάζονται, επίσης, από τις επιθυμίες τους αποτελεί ένα βήμα προς τα εμπρός για την κατανόηση της σκοπιμότητας. Το επόμενο στάδιο αποδείχθηκε δύσκολο για να κατακτηθεί από πολλά παιδιά με αυτισμό και βασίζεται στην κατανόηση της πεποίθησης ως τρόπος επεξήγησης για πιο πολύπλοκες συμπεριφορές.

Παραδείγματα κατάλληλων συνθέσεων παιχνιδιού παρουσιάζονται παρακάτω. Αυτά βασίζονται σε συνθέσεις παιχνιδιού/ δραματοποίησης χρησιμοποιώντας το παραμύθι «Τα τρία γουρουνάκια». Είναι διαφοροποιημένο για παιδιά που είναι ικανά να κατανοήσουν την ιστορία στα διαφορετικά στάδια που περιγράφονται παραπάνω. Σε αυτές τις συνθέσεις παιχνιδιού, ο δάσκαλος κατευθύνει τη δράση γύρω από τις στιγμές της έντασης, έτσι ώστε αυτά να γίνουν κατανοητά σε ότι αφορά τις σκέψεις, τα συναισθήματα και τις πεποιθήσεις των βασικών χαρακτήρων.

Σύνθεση Παιχνιδιού 1: Προσοχή - Γίνεται η ανάγνωση του παραμυθιού τα «Τα τρία γουρουνάκια», μέσω κάποιας εικονογραφημένης έκδοσης που χρησιμοποιείται ως προκαταρκτικό κείμενο για τη δραματοποίηση που θα ακολουθήσει.

Σύνθεση Παιχνιδιού 2 : Κοινή Προσοχή - Παρουσιάζονται, μέσα σ' ένα «μαγικό κουτί», οι μαριονέτες - κούκλες από το γουρουνάκι και το λύκο. Όταν το σκέπασμα του μαγικού κουτιού ανοίξει, αυτά εμφανίζονται με ιδιαίτερη ζωντάνια και ενθουσιασμό.

Σύνθεση Παιχνιδιού 3 : Προοπτική - Ακολουθεί ένα παιχνίδι, με τις εξής ερωτήσεις: «Τι θα βγει από το μαγικό κουτί;», «Θα είναι το γουρουνάκι ή ο λύκος;». Εναλλακτικά, ο δάσκαλος μπορεί να κλείσει τα μάτια του παιδιού και να του ζητήσει να μαντέψει ποια μαριονέτα αισθάνεται με την αφή.

Σύνθεση Παιχνιδιού 4 : Διάθεση - Κατά τη διάρκεια της ιστορίας ο δάσκαλος ρωτάει «Τα τρία γουρουνάκια θέλουν ένα ασφαλές σπίτι, αλλά ο λύκος θέλει φαγητό. Ο λύκος θέλει τα γουρουνάκια να βγουν έξω, αλλά τα γουρουνάκια θέλουν να κρυφτούν. Ποιος είχε πρόσωπο αγριεμένο, ο λύκος ή τα γουρουνάκια; Μπορείς να μου δείξεις πώς είναι ένα αγριεμένο πρόσωπο;»

Σύνθεση Παιχνιδιού 5 : Πεποίθηση - Ο λύκος πίστευε ότι θα έπιανε τα γουρουνάκια όταν θα κατέβαινε από την καμινάδα, είχε δίκιο σ' αυτό; Ήταν χαρούμενος ή λυπημένος όταν ανέβαινε στην καμινάδα; «Ήταν χαρούμενος επειδή πίστευε ότι θα .....».

Σύνθεση Παιχνιδιού 6 : Ψευδής Πεποίθηση - Ο λύκος αφού φύσηξε δυνατά πολλές φορές έφυγε μακριά από το σπίτι. Φαινόταν χαρούμενος ή λυπημένος; Ήταν αληθινά χαρούμενος ή λυπημένος; Είπε στα γουρουνάκια ότι θα γυρνούσε σπίτι του επειδή δεν μπορούσε να γκρεμίσει το δικό τους. Τον πίστεψαν τα γουρουνάκια; Που πήγαινε στην πραγματικότητα ο λύκος; Γιατί έλεγε ψέματα στα γουρουνάκια;

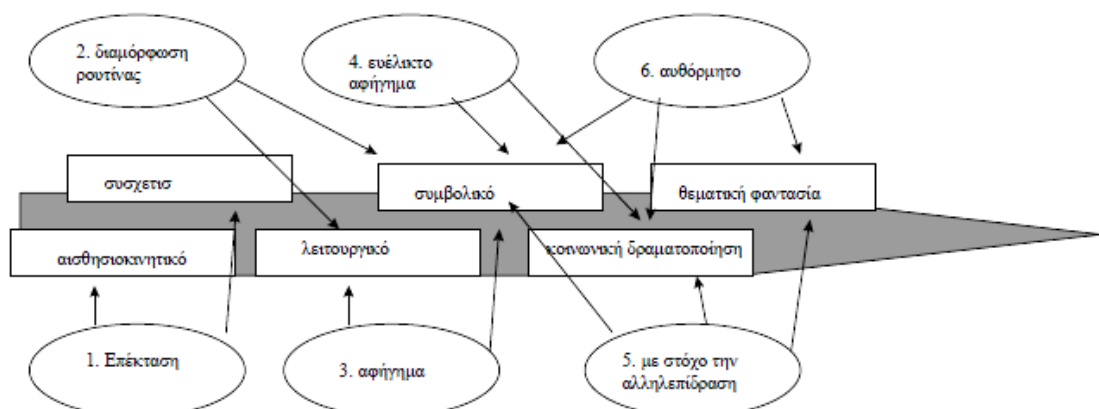
Ένας εναλλακτικός τρόπος, για τη διδασκαλία πρώιμων δεξιοτήτων συλλογισμού, μέσω του παιχνιδιού και της δραματοποίησης σε παιδιά με αυτισμό, μπορεί να εμπλέξει την «καθρεπτική αλληλεπίδραση». Η καθρεπτική αλληλεπίδραση χρησιμοποιεί, μη λεκτικά, τη διαπραγματευτική μίμηση και το παιχνίδι για να δημιουργήσει την αίσθηση της κοινής προσοχής και την αίσθηση ότι επιδρούμε στο περιβάλλον που μοιραζόμαστε.

Πρώτο βήμα: Καθώς το παιδί αγγίζει ή μετακινεί ένα αντικείμενο ο δάσκαλος το μιμείται, χρησιμοποιώντας, ο καθένας, το δικό του σετ αντικειμένων. Το παιδί σηκώνει ένα τουβλάκι και ο δάσκαλος αντιγράφει την κίνηση, σα να ήταν μια ηχώ της κίνησης του παιδιού.

Δεύτερο βήμα: Ο δάσκαλος δουλεύει αποσκοπώντας στο να μπορέσει το παιδί να επικεντρωθεί σε κάτι καινούριο στο παιχνίδι τους και να το μοιραστεί μαζί του. Ο δάσκαλος μπορεί να επινοεί τρόπους και άλλες δομές προκειμένου να ενθαρρύνει το παιδί να εισάγει μεταβολές στο κοινό παιχνίδι.

Τρίτο βήμα: Το παιδί ενθαρρύνεται για να αρχίσει να δημιουργεί αφηγήματα σε συνεργασία με άλλα παιδιά πάνω σε θέματα κοινού ενδιαφέροντος στο παιχνίδι. Κάποιο παιδί μπορεί να ανακαλύψει το κοινό ενδιαφέρον του για τα τρένα και να δουλέψει για να μοιραστεί στο παιχνίδι ένα επεισόδιο όπου δύο τρένα συγκρούονται μεταξύ τους.

Είναι δυνατό να ληφθεί η εκμάθηση του παιχνιδιού ως μια εξελικτική πορεία που προοδεύει και από περιορισμένο ή επαναληπτικό καταλήγει σε αυθόρμητο ή φανταστικό παιχνίδι. Στο παρακάτω σχήμα οι πιθανές συνθέσεις παιχνιδιού παρουσιάζονται ως κύκλοι, κατά μήκος του άξονα της διαδικασίας προόδου.

1. Επέκταση - επιχειρεί να διευρύνει το παιχνίδι του παιδιού δουλεύοντας πάνω στα ενδιαφέροντά του με ευαισθησία και προσοχή. Ο δάσκαλος προσφέρει επιπρόσθετες ευκαιρίες, σχετικές με τα ενδιαφέροντα του παιδιού, για να διευρύνει τη σκέψη.
2. Διαμόρφωση ρουτίνας - ανάπτυξη σύντομων ρουτινών με υλικά τα οποία μπορούν να περιλαμβάνουν δύο ή τρεις διαφορετικές ενέργειες.
3. Αφήγημα -οι ήδη γνωστές ρουτίνες παιχνιδιού ενσωματώνονται με κάποια οικία αφηγηματική μορφή.
4. Ευέλικτο αφήγημα - η δομή του αφηγήματος είναι περισσότερο ελαστική και ενθαρρύνονται οι ευκαιρίες για διαφοροποίηση.
5. Αλληλεπίδραση- το αφήγημα αναπτύσσεται μέσω της αλληλεπίδρασης δύο ή περισσότερων παιχτών.
6. Αυθόρμητο - το παιδί δουλεύει στα πλαίσια που καθορίζει το αφήγημα και αντιδρά με αυξανόμενη ευελιξία, φαντασία και αυθορμητισμό καθοδηγώντας το παιχνίδι μέσω της κοινωνικής δραματοποίησης και της θεματικής φαντασίας.

Είναι χρήσιμο να υπάρχει ένα σημείο έναρξης στο σχεδιασμό των δομημένων ευκαιριών για τη διδασκαλία του παιχνιδιού σε παιδιά με αυτισμό. Η παρακάτω σύνθεση παιχνιδιού είναι ένα παράδειγμα, κατάλληλο για παιδιά που βρίσκονται αναπτυξιακά στο επίπεδο του λειτουργικού και/ή του συμβολικού παιχνιδιού.

ΤΟ ΤΡΟΜΑΓΜΕΝΟ ΤΕΡΑΣ	Σύνθεση παιχνιδιού 4: Επίπεδο παιχνιδιού: Ατομικό / Ομαδικό: Επίπεδο συναισθήματος:	Επίπεδο παιχνιδιού: Λειτουργικό /συμβολικό Ομαδικό Υψηλό
βαθμός συνάφειας	Αυτή η δεκαπεντάλεπτη δραστηριότητα έχει σκοπό να εμπλέξει το παιδί στο να χρησιμοποιήσει μια απλή ρουτίνα για να προσεγγίσει το τέρας, αλλά να το κάνει τόσο δυναμικά όσο αυτό χρησιμοποιεί μία πολύ χαλαρή αφήγηση.	
Υλικό	ένα βαμβακερό σεντόνι ή κομμάτι από χρωματιστό ύφασμα	
Δραστηριότητα	Ο δάσκαλος βάζει το ύφασμα στο κεφάλι του και λέει μια ιστορία (καλύτερα να υπάρχει αφηγητής) για ένα τέρας που τρομάζει από οτιδήποτε και οποιονδήποτε. Κάθε φορά που τα παιδιά κινούνται προς το τέρας, αυτό θα πρέπει να τρέμει εμφανώς ή να απομακρύνεται με πανικό, μόνο ως απάντηση στις κινήσεις των παιδιών. Τα παιδιά μπορούν, μετά, να δοκιμάσουν να φορέσουν το ύφασμα και να παίξουν το τρομαγμένο τέρας.	
Προέκταση	Ο αφηγητής μπορεί να αλλάξει το αφήγημα λέγοντας στα παιδιά ότι πρέπει να κάνουν ησυχία όταν επιστρέφει το τέρας ή ότι πρέπει να είναι ευγενικά με το τέρας και να του κάνουν ένα φλιτζάνι καφέ ή τσάι. Το τέρας μπορεί, φυσικά, να γίνει τρομακτικό και τα παιδιά να προσποιηθούν ότι φοβούνται (προληπτικά θα πρέπει να παρθούν μέτρα, ώστε να μην αναστατωθούν τα παιδιά, αν το παιχνίδι διεξαχθεί με αυτό τον τρόπο).	
Αιτιολογική σημασία	Μ' αρέσει το τέρας, με κάνει να γελάω. Το τέρας δεν αισθάνεται όπως εγώ. Πρέπει να είμαι προσεχτικός με το πως αισθάνεται το τέρας αν πρόκειται να μείνει.	

Για τη διδασκαλία του παιχνιδιού και της δραματοποίησης σε παιδιά με αυτισμό είναι απαραίτητο να υπάρχει μια εκτίμηση για τα διαφορετικά στάδια της ανάπτυξης του παιχνιδιού.

Τα στάδια της ανάπτυξης του παιχνιδιού:

- ✚ Αισθησιο-κινητικό - εξερεύνηση των διάφορων ιδιοτήτων του περιβάλλοντα κόσμου με τη δράση του παιδιού πάνω σε αυτόν, πιθανότατα με το να αγγίζει, να βάζει στο στόμα, να δαγκώνει, να μυρίζει, να γεύεται, να χτυπά, να κλωτσά, να τρέχει, να πηδά.
- ✚ Συσχετισμός - εξερεύνηση της σχέσης μεταξύ των ιδιοτήτων επιλεγμένων αντικειμένων, για παράδειγμα, με το να τοποθετεί μέσα, να στοιβάζει, να ομαδοποιεί ή να συσχετίζει τα αντικείμενα με διαφορετικούς τρόπους.
- ✚ Λειτουργικό - αποκόμιση ευχαρίστησης από την κατάλληλη χρήση των αντικειμένων, για παράδειγμα κάνοντας ένα ψεύτικο σκυλάκι να γαβγίζει ή με το να προσποιείται ότι πίνει από ένα ποτήρι.
- ✚ Συμβολικό - αποκόμιση ευχαρίστησης με το να χρησιμοποιεί τα αντικείμενα μέσα σε μια απλή ακολουθία και με τέτοιο τρόπο ώστε αυτά να παίρνουν τη θέση άλλων, για παράδειγμα

να προσποιείται ότι το ποτήρι περιέχει ένα πολύ ζεστό ποτό ή να κάνει ένα χαρτονένιο κουτί φωτογραφική μηχανή ή να φαντάζεται ότι υπάρχει ένα κροκόδειλος στην μπανιέρα.

- ✚ Κοινωνική δραματοποίηση - συνειδητά, ενεργεί στα πλαίσια της κοινωνικής αλληλεπίδρασης, εμπλέκοντας, συνήθως, δύο ή περισσότερους ανθρώπους σε μια ακολουθία ενεργειών η οποία αναφέρεται σε απλές καθημερινές ιστορίες, για παράδειγμα προσποιείται ότι μαγειρεύει ένα φαγητό για κάποιον επισκέπτη.
- ✚ Θεματική φαντασία - προσποίηση με υψηλού βαθμού φαντασία και δημιουργικότητα μέσα σε ένα δυναμικό αφήγημα. Συνήθως το παιχνίδι των παιδιών έχει στόχο την αλληλεπίδραση και είναι αυθόρμητο.

Αυτά τα στάδια της ανάπτυξης του παιχνιδιού, δίνουν τη δυνατότητα στο δάσκαλο να αναγνωρίσει το είδος του παιχνιδιού το οποίο ένα παιδί είναι ικανό να κάνει. Αποδείχθηκε από τους Lewis & Boucher (1988) ότι τα παιδιά με αυτισμό είναι ικανά να χρησιμοποιήσουν την προσποίηση στο επίπεδο που είναι ισοδύναμο με την λεκτική τους ικανότητα σε δομημένες καταστάσεις. Τα παιδιά με λεκτικό επίπεδο δύο ετών πρέπει να μπορούν να εμφανίζουν δεξιότητες προσποίησης σε ανάλογο επίπεδο. Παρόλ' αυτά υπάρχει μια ολοφάνερη έλλειψη αυθορμητισμού στο παιχνίδι αυτών των παιδιών.

Διδάσκοντας τα παιδιά με αυτισμό παιχνίδι και δραματοποίηση

Αυτό το κεφάλαιο βασίζεται στα παρακάτω σημεία.

- ✚ Τα παιδιά με αυτισμό έχουν μεγαλύτερες πιθανότητες να αναπτύξουν το παιχνίδι τους μέσα σε ένα δομημένο αφήγημα. Αυτό μπορεί να παρέχεται εξωτερικά (για παράδειγμα, με τη μορφοποίηση ενός παραδοσιακού παραμυθιού), να δομείται εσωτερικά (για παράδειγμα, να βασίζεται σε ένα αγαπημένο video) ή να δημιουργείται εσωτερικά (για παράδειγμα, «Είμαι μάγος» «Μπορώ να κάνω μαγικά»).
- ✚ Το παιχνίδι πρέπει να έχει νόημα για το παιδί. Το παιδί πρέπει να ευθυγραμμίσει τις σκέψεις του, τα συναισθήματα του και την αντίληψη του για ένα γεγονός ή αντικείμενο στο παιχνίδι. Αυτή η στάση απέναντι στο παιχνίδι μπορεί να προκληθεί με το να εμπλακεί το παιδί μέσα από τις κοινές συναισθηματικές εμπειρίες ή με το εμπλέκει παραγωγικά την περιοχή των ενδιαφερόντων του ή το αντικείμενο του ενδιαφέροντός του στο παιχνίδι.
- ✚ Οι δάσκαλοι πρέπει να κατευθύνουν την ανάπτυξη του παιχνιδιού του παιδιού από το περιορισμένο στο αυθόρμητο, από το μη-κοινωνικό σε αυτό που εμπειρεύει κοινωνική αλληλεπίδραση και από το αισθησιο-κινητικό στο κοινωνικο-δραματοποιημένο και στο παιχνίδι με θεματική φαντασία.

Δειγματικό Εκπαιδευτικό Υλικό για την Εξειδικευμένη Εκπαιδευτική Υποστήριξη για Ένταξη Μαθητών με Αναπηρία ή/και Ειδικές Εκπαιδευτικές Ανάγκες

ΦΥΛΟ ΚΑΤΑΓΡΑΦΗΣ ΕΞΑΤΟΜΙΚΕΥΜΕΝΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ						
Όνομα μαθητή/μαθήτριας:						
Υλικά:						
Στόχος	Υλικά	Συμπεριφορά μαθητή/τριας	Κριτήρια	Διδάχτηκε	Εμπεδώθηκε	Ελέγχτηκε
Ανάλυση στόχου και διαδικασία διδασκαλίας:						
Βήματα:						
1.						
2.						
3.						
4.						
5.						
6.						
7.						
8.						
9.						
10.						

ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΕΡΓΟΥ

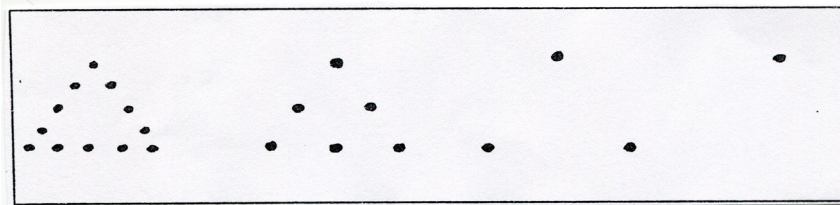
Τεμαχισμός της ύλης: Ο μακροπρόθεσμος στόχος (το έργο) αναλύεται σε μικρά βήματα, με τέτοιο τρόπο ώστε η κατάκτηση του ενός να δίνει στο παιδί τις απαραίτητες πληροφορίες για την κατάκτηση του επόμενου. Παράδειγμα: Το παιδί μαθαίνει τα ονόματα των γεωμετρικών σχημάτων «κύκλος, τρίγωνο, τετράγωνο», κατακτώντας τους παρακάτω βραχυπρόθεσμους στόχους:

- α. Ονομάζει τον κύκλο.
- β. Ονομάζει τον κύκλο και το τρίγωνο.
- γ. Ονομάζει τον κύκλο, το τρίγωνο και το τετράγωνο.

Βαθμιαία μείωση του ερεθίσματος: Σύμφωνα μ' αυτή τη στρατηγική αποσύρονται σταδιακά τα φυσικά, λεκτικά ή άλλου είδους ερεθίσματα που παρέχονται στο παιδί για να το δραστηριοποιήσουμε και να κινηθούμε ή να αυξήσουμε το ενδιαφέρον του για το έργο που θέλουμε να του διδάξουμε.

Παράδειγμα: Το παιδί σχεδιάζει ένα τρίγωνο.

Χρησιμοποιούμε ως ερέθισμα τελείες όπως φαίνεται παρακάτω:

Σχηματοποίηση: Η σχηματοποίηση εφαρμόζεται σε πολλές περιπτώσεις της διδακτικής πράξης και ιδιαίτερα στη διδασκαλία της γλώσσας, της γραφής και των λεπτών κινητικών δεξιοτήτων. Στη διδασκαλία της γλώσσας για παράδειγμα, αν το παιδί δυσκολεύεται σημαντικά να προφέρει συγκεκριμένες λέξεις, ο εκπαιδευτικός επιβραβεύει την προσπάθειά του και στη συνέχεια ενθαρρύνει διαδοχικές βελτιώσεις του με τελικό στόχο τη σωστή προφορά των λέξεων.

Στη διδασκαλία των λεπτών κινητικών δεξιοτήτων, το παιδί μαθαίνει να γράφει το γράμμα «ο» ως εξής:

- α. Σε χαρτόνι χρησιμοποιώντας δακτυλομπογιές,
- β. με χοντρή κηρομπογιά,
- γ. με λεπτή κηρομπογιά,
- δ. με μολύβι.

Αλυσιδωτή ακολουθία: Ο όρος αναφέρεται στη διδασκαλία ενός έργου που αποτελείται από μια σειρά δεξιοτήτων τις οποίες το παιδί έχει κατακτήσει μια μια χωριστά και μεμονωμένα, αλλά τώρα καλείται να τις μάθει με μια συγκεκριμένη σειρά. Παράδειγμα: Το παιδί διδάσκεται να τηγανίζει αυγό.

- α. Μαθαίνει να βάζει λάδι στο τηγάνι από το μπουκάλι του λαδιού,
- β. να βάζει την κατάλληλη ποσότητα λαδιού στο τηγάνι,
- γ. να ανάβει το μάτι της κουζίνας,
- δ. να βάζει το τηγάνι στο ηλεκτρικό μάτι με το χερούλι του γυρισμένο προς τα δεξιά (αν είναι δεξιόχειρας),
- ε. να βάζει το αυγό στο τηγάνι,
- στ. να τηγανίζει το αυγό,
- ζ. να βγάζει το αυγό απ' το τηγάνι.

Χωρίς λάθος διάκριση: Το χαρακτηριστικό αυτής της στρατηγικής είναι η βαθμιαία αύξηση των αντικειμένων επιλογής ή των ερεθισμάτων. Έτσι, στο πρώτο στάδιο, το παιδί έχει να επιλέξει το μοναδικό ερέθισμα που υπάρχει. Στο δεύτερο επιλέγει ανάμεσα σε δύο ερεθίσματα, στο τρίτο ανάμεσα σε τρία κ.ο.κ. παράδειγμα:

α. Το παιδί δείχνει τη λέξη μαμά: μαμά

β. Το παιδί δείχνει τη λέξη μαμά: μαμά δένω

γ. Το παιδί δείχνει τη λέξη μαμά: μαμά δένω ρολόι.

Ο στόχος γίνεται πιο δύσκολος αν το παιδί έχει να διαλέξει μια λέξη ανάμεσα σε άλλες που διαφέρουν ελάχιστα μεταξύ τους.

Όνομα και διεύθυνση σχολείου:

Όνομα μαθητή:

Σχολικό έτος:

Ηλικία:

Εκπαιδευτική τοποθέτηση:

Μακροπρόθεσμος στόχος:					
#	Βραχυπρόθεσμοι στόχοι	Κριτήριο	Έναρξη	Λήξη	Ειδικοί*
1					
2					
3					
4					
5					
6					

*Ονόματα εκπαιδευτικών και υποστηρικτών που βοηθούν το παιδί να επιτύχει τους συγκεκριμένους στόχους.

ΠΡΟΦΙΛ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

(Ε.Ε.Π σελ. 2)

Όνομα _____ Χρονολογική Ηλικία _____

Σχολική Περίοδος: Από _____ έως _____

Παρούσα κατάσταση:

Διαγνωστικά κριτήρια που χορηγήθηκαν και ημερομηνία χορήγησης:

Τομείς μάθησης και συμπεριφοράς που ελέγχθηκαν: (ενδεικτικά)

Γλώσσα:

Κοινωνικότητα:

Λεπτή κινητικότητα:

Αδρή κινητικότητα:

Αυτοεξυπηρέτηση:

Γνωστική ανάπτυξη/Αντίληψη:

Σχόλια:

Εξατομικευμένο Πρόγραμμα Εκπαίδευσης (Ε.Π.Ε.)

(Ε.Ε.Π. σελ. 3)

Όνοματεπώνυμο μαθητή: _____ Ηλικία: _____

Ημερομηνία εγγραφής στο σχολείο: _____

Ημερομηνία σύσκεψης για το σχεδιασμό του Ε.Π.Ε.: _____

Πρωταρχικό πρόβλημα:

Ενημέρωση - Ειδοποίηση γονέων: Τηλεφωνικά _____ Ταχυδρομικά _____

Παρούσα κατάσταση του μαθητή:

Βραχυπρόθεσμοι στόχοι:

Υποστηρικτικές υπηρεσίες: (Είδος, συχνότητα, διάρκεια)

Τρόπος μεταφοράς του μαθητή (π.χ. στο τμήμα ένταξης, στη φυσικοθεραπεία κλπ) :

Ειδικά όργανα:

Εκπαιδευτική τοποθέτηση για τη χρονική περίοδο από _____ έως _____

(π.χ. στη γενική τάξη με παράλληλη στήριξη και 2 φορές την εβδομάδα σε τμήμα ένταξης)

Μακροπρόθεσμος στόχος:

(Υπενθυμίζεται ο μακροπρόθεσμος στόχος)

(Ε.Π.Ε.)

(Ε.Ε.Π. σελ. 5)

Αναθεώρηση εκπαιδευτικών στόχων

Ημερομηνία και ώρα συνάντησης της ομάδας Σχεδιασμού Ε.Π.Ε _____

Σκοπός και αρχικοί στόχοι:

Στόχοι που αναθεωρούνται:

Άτομο που εισηγήθηκε την αναθεώρηση:

Αιτιολογία:

Άτομα που προτείνεται να βοηθήσουν το μαθητή να επιτύχει τους νέους στόχους:

Με ποια κριτήρια:

Ημερομηνία έναρξης & λήξης του αναθεωρημένου προγράμματος:

Εγκρίνω _____ Δεν εγκρίνω _____ τις αλλαγές

Κατάλογος δεξιοτήτων αρχικής αξιολόγησης των ειδικών αναγκών του παιδιού με Ν.Υ.

α. Περιγραφή των δυσκολιών και των δυνατοτήτων του παιδιού.

i. Φυσική κατάσταση και λειτουργία.

(προβλήματα υγείας, αναπτυξιακή λειτουργία, όραση, ακοή, κινητικότητα, κλπ.).

ii. Αυτοεξυπηρέτηση/προσαρμογή και αντιληπτικοκινητικές δεξιότητες.

iii. Γνωστική λειτουργία.

iv. Λόγος και δεξιότητες επικοινωνίας.

v. Μαθησιακές δυσκολίες και δυνατότητες.

vi. Μαθησιακό στυλ (π.χ. χρησιμοποιεί περισσότερο την όραση ή την ακοή ή/και την αφή).

vii. Αυτοεικόνα και προσωπικά ενδιαφέροντα.

viii. Κοινωνικές δεξιότητες.

ix. Συμπεριφορά (στο σπίτι, στο σχολείο, σε άλλα πλαίσια).

β. Παράγοντες στο περιβάλλον που μειώνουν ή αυξάνουν τις ειδικές ανάγκες.

i. Στο σπίτι και στην οικογένεια.

ii. Στο σχολείο.

iii. Σε άλλους χώρους.

ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΩΝ ΔΕΞΙΟΤΗΤΩΝ ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ ΜΕ ΝΟΗΤΙΚΗ ΥΣΤΕΡΗΣΗ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΟ ΔΙΑΓΝΩΣΤΙΚΟ ΚΡΙΤΗΡΙΟ MEMPHIS

Όνομα παιδιού:.....
 Διεύθυνση.....
 Ημερ. Γέννησης .....
 Χρονολογική Ηλικία.....
 Ημερομηνία αξιολόγησης .....

Ηλικία κατά τομείς δεξιοτήτων

1. Προσωπικές δεξιότητες-αυτομέριμνα .....
2. Γενικές κινητικές δεξιότητες.....
3. Λεπτές κινητικές δεξιότητες.....
4. Δεξιότητες γλωσσικής ανάπτυξης .....
5. Γνωστικές-αντιληπτικές δεξιότητες .....
6. Κοινωνικές δεξιότητες .....

Προσαρμογή: Στ. Πολυχρονοπούλου

ΑΥΤΟΜΕΡΙΜΝΑ			
42 μηνών	E	A	Ξεντύνεται μόνος του όταν πρόκειται να πλυθεί στο μπάνιο ή να πάει για ύπνο.
45 μηνών	E	A	Βουρτσίζει τα δόντια του. Πλένει αρκετά καλά τα χέρια του.
49 μηνών	E	A	Κουμπώνει κουμπιά μέτριου μεγέθους.
51 μηνών	E	A	Μπορεί και καθαρίζεται μόνος του μετά την τουαλέτα. Ντύνεται δίχως βοήθεια. Διακρίνει το μπρος απ' το πίσω μέρος στα ρούχα του.
54 μηνών	E	A	Πλένει καλά το πρόσωπό του.
57 μηνών	E	A	Χρησιμοποιεί υλικά παιχνιδιού κατά τρόπο δημιουργικό.(π.χ. Δεν σκίζει τα βιβλία, δεν πετάει τους κύβους).
60 μηνών	E	A	Χρησιμοποιεί έστω και με δυσκολία μαχαίρι για ν' απλώσει κάτι σε μια επιφάνεια. Προσπαθεί να δέσει τα παπούτσια του.
			Παρατηρήσεις

E* : Επιτυγχάνει

A* : Αποτυγχάνει

ΓΕΝΙΚΕΣ ΚΙΝΗΤΙΚΕΣ ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ

42 μηνών	E	A	Ανεβαίνει και κατεβαίνει σκαλοπάτια χωρίς να στηρίζεται (χωρίς να ακουμπά), πατώντας με τα δύο πόδια στο ίδιο σκαλοπάτι. Σηκώνεται από ύπτια σε όρθια θέση, χωρίς βοήθεια. (π.χ. χωρίς να του δώσουν το χέρι)
45 μηνών	E	A	Ανεβαίνει σκαλοπάτια στηριζόμενος, πατώντας ένα πόδι σε κάθε σκαλοπάτι. Στέκεται στο ένα πόδι για 2-4''
48 μηνών	E	A	Πηδά με τα δύο πόδια. Στέκεται στο ένα πόδι για 4-8''
51 μηνών	E	A	Πηδά με το ένα πόδι. Μπορεί να πιάσει μπάλα μες την αγκαλιά του.
54 μηνών	E	A	Ανεβαίνει σκαλοπάτια πατώντας ένα πόδι σε κάθε σκαλοπάτι, χωρίς βοήθεια. Ακολουθεί ευθεία πορεία περπατώντας με το ένα πόδι.
57 μηνών	E	A	Ισορροπεί περπατώντας σε οριζόντια δοκό. Στέκεται στο ένα πόδι για 9 τουλάχιστον δευτερόλεπτα.
60 μηνών	E	A	Περπατά σε απόσταση 5 περίπου μέτρων πηδώντας πότε στο ένα πόδι και πότε στο άλλο. Σηκώνεται από ύπτια σε όρθια θέση χωρίς να χρησιμοποιήσει τα χέρια του.

Παρατηρήσεις

ΛΕΠΤΗ ΚΙΝΗΤΙΚΟΤΗΤΑ – ΟΠΤΙΚΟΚΙΝΗΤΙΚΟΣ ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ			
42 μηνών	E	A	Πιάνει με ευκολία πολύ μικρά αντικείμενα.
45 μηνών	E	A	Δημιουργεί μικρές κατασκευές κτίζοντας ή ενώνοντας αντικείμενα. Περνάει με το μολύβι του το περίγραμμα σχεδιασμένου ρόμβου.
48 μηνών	E	A	Χρησιμοποιεί ψαλίδι για να κόψει χαρτί. Βάζει 10 από τις 25 μικρές χάντρες σε μπουκάλι.
51 μηνών	E	A	Πιάνει μπάλα που κυλάει. Αντιγράφει με ευκολία το σχήμα του σταυρού.
54 μηνών	E	A	Ζωγραφίζει άνθρωπο με τρία τουλάχιστον μέρη ευδιάκριτα (κεφάλι, κορμό, πόδια).
57 μηνών	E	A	Καταβάλλει φιλότιμη προσπάθεια να δέσει τα παπούτσια του. Αντιγράφει τετράγωνο.
60 μηνών	E	A	Βάζει 10 από τις 20 μικρές χάντρες σε μπουκάλι. Κόβει με ψαλίδι ακολουθώντας μια καθορισμένη γραμμή.
Παρατηρήσεις			

ΓΛΩΣΣΙΚΕΣ ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ			
42 μηνών	E	A	Επαναλαμβάνει τρεις αριθμούς με τη σειρά που δίνονται. (π.χ. 7, 3, 5) Συμπληρώνει απλές προτάσεις σωστά. Γνωρίζει τα βασικά σχέδια ζώων, παιχνιδιών και τροφής.
45 μηνών	E	A	Αναγνωρίζει τρία χρώματα. Τραγουδάει απλά τραγούδια.
48 μηνών	E	A	Καταλαβαίνει τι κάνουμε όταν πεινάμε. Έχει την ικανότητα να φέρει σε πέρας μια απλή συνομιλία. Κατανοεί την έννοια του αριθμού «δύο».
51 μηνών	E	A	Επαναλαμβάνει πρόταση με πέντε λέξεις. Αναγνωρίζει όλους τους απλούς και τους συνηθισμένους ήχους. Η ομιλία του είναι κατανοητή κατά 90%.
54 μηνών	E	A	Καταλαβαίνει ορισμένες αφηρημένες έννοιες. Δίνει τον ορισμό λέξεων με όρους χρήσης. Προσπαθεί να χρησιμοποιήσει καινούργιες λέξεις.
60 μηνών	E	A	Ονομάζει και αναγνωρίζει έξι τουλάχιστον χρώματα. Η ομιλία του δεν είναι πλέον νηπιακή.
Παρατηρήσεις			

E: Επιτυγχάνει A: Αποτυγχάνει

ΓΝΩΣΤΙΚΕΣ – ΑΝΤΙΛΗΠΤΙΚΕΣ ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ

42 μηνών	E	A	Μετράει τρία αντικείμενα. Διαχωρίζει κουμπιά δύο διαφορετικών χρωμάτων. Έχει συνειδητοποιήσει τι κάνουμε όταν διψάμε.
45 μηνών	E	A	Ομαδοποιεί εικόνες σύμφωνα με το σχήμα τους. Κατανοεί τις έννοιες «μεγαλύτερο», «μακρύτερο». Γνωρίζει τα ονόματα των περισσότερων συνηθισμένων αντικειμένων.
48 μηνών	E	A	Ζωγραφίζει άνθρωπο με δύο μέρη π.χ. κεφάλι, σώμα. Ξέρει σε τι χρησιμεύουν τα σπίτια και τα βιβλία. Γνωρίζει από τι είναι κατασκευασμένο ένα σπίτι.
51 μηνών	E	A	Κατασκευάζει γέφυρα με έξι κύβους. Γνωρίζει την έννοια του αριθμού τρία. Γνωρίζει τη διαφορά μεταξύ ημέρας και νύκτας. (π.χ. γνωρίζει τις νυκτερινές δραστηριότητες).
57 μηνών	E	A	Εκτελεί εντολή με τρεις οδηγίες με τη σωστή σειρά. Γνωρίζει τι κάνουμε με τα μάτια και τα αυτιά. Ζωγραφίζει άνθρωπο με τρία μέρη.
60 μηνών	E	A	Αντιγράφει σωστά το τετράγωνο. Αναγνωρίζει και ονομάζει συνηθισμένα νομίσματα. Ονομάζει μια μπάλα ή ένα αυτοκινητάκι είτε με βάση το σχήμα είτε με βάση τη χρήση του.

Παρατηρήσεις**E: Επιτυγχάνει A: Αποτυγχάνει**

ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ

42	E	A	Προσπαθεί να βοηθήσει στο νοικοκυριό του σπιτιού.
45	E	A	Τραγουδάει ή κάνει κάτι σχετικό για να ευχαριστήσει τους άλλους.
48	E	A	Παίζει με άλλους χωρίς καυγάδες και συγκρούσεις.
51	E	A	Αποχωρίζεται τη μητέρα του χωρίς δυσκολία.
54	E	A	Ακούει προσεκτικά όταν του διηγούνται ιστορίες.
57	E	A	Μαζεύει τα πράγματά του μετά το τέλος του παιχνιδιού, δίχως ιδιαίτερη παρότρυνση.
60	E	A	Παίζει παιχνίδια που προϋποθέτουν άσκηση και ανταγωνισμό.

Παρατηρήσεις

ΠΡΟΦΙΛ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ

ΟΝΟΜΑ .....

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΓΕΝΝΗΣΗΣ.....

3 ½ ΕΤΩΝ.....

4 ΕΤΩΝ.....

5 ΕΤΩΝ.....

ΑΥΤΟΜΕ- ΡΙΜΝΑ	ΕΝΙΚΕΣ ΚΙΝ. ΔΕΞ.	ΛΕΠΤΗ ΚΙΝΗΤΙΚ. ΟΠΤΙΚ. ΣΥΝΤΟΝ.	ΓΛΩΣΣ. ΕΞΙΟΤ.	ΓΝΩΣΤΙΚΕΣ ΑΝΤΙΑ. ΔΕΞ.	ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ
------------------	---------------------	----------------------------------	------------------	--------------------------	--------------------------

ΔΕΛΤΙΟ ΑΤΟΜΙΚΟΤΗΤΑΣ

Για Μαθητές με χαμηλή όραση (αμβλύωπες)

Τ _____ ΜΑΘΗΤ _____

ΤΑΞΗ Α΄

Σχολικό έτος _____

ΓΕΝΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ Τ..... ΜΑΘΗΤ.....

Επώνυμο: .....

Όνομα: .....

Όνομα πατέρα: .....

Όνοματεπώνυμο μητέρας: .....

Διεύθυνση κατοικίας: .....

Τηλέφωνο: .....

Τόπος γέννησης: .....

Ημερομηνία γέννησης: .....

Εθνικότητα: ..... **Θρήσκευμα:** .....

Φοίτησε σε:

(α) παιδικό σταθμό: ..... **Χρονολογία:** .....

όνομα παιδικού σταθμού: .....

(β) νηπιαγωγείο: ..... **Χρονολογία:** .....

όνομα νηπιαγωγείου: .....

Πρόβλημα όρασης (Επισυνάπτονται ιατρικές εκθέσεις):

Διάγνωση (ιατρική): .....

.....

.....

Πότε εμφανίστηκε: .....

Πρόβλεψη εξέλιξης: .....

.....

Άλλα συνοδά προβλήματα/αναπηρίες: .....

.....

Άλλα άτομα στην οικογένεια με προβλήματα όρασης (ποια άτομα-είδος πάθησης):

.....

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ:

.....

.....

.....

I. ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

1. ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

(α) Οικογενειακή κατάσταση _____

σε περίπτωση διαζευγμένων γονιών με ποιόν ζει ο μαθητής _____

(β) Κοινωνικοοικονομική κατάσταση

• Οικία: Ιδιόκτητη Πολυκατοικία Μονοκατοικία

• Χώρος στη διάθεση του μαθητή: _____

• Πολιτιστικό επίπεδο οικογένειας: _____

(γ) Γονείς

• Ηλικία γονέων κατά τη γέννηση του παιδιού

Πατέρας: _____ Μητέρα: _____

• Επάγγελμα πατέρα: _____ μητέρας: _____

• Γραμματικές γνώσεις: πατέρα _____ μητέρα _____

• Σχέσεις γονέων: _____

Για τα παρακάτω αυτής της σελίδας χρησιμοποιείται η κλίμακα:

A=πολύ, B=αρκετά, Γ=λίγο, Δ=καθόλου

• Στάση του πατέρα προς το μαθητή:

Προστατευτική Υπερπροστατευτική Λογική

Αδιάφορη Επιθετική Ανταγωνιστική

• Στάση της μητέρας προς το μαθητή:

Προστατευτική Υπερπροστατευτική Λογική

Αδιάφορη Επιθετική Ανταγωνιστική

• Στάση των γονέων προς το σχολείο:

Συνεργατική Αδιάφορη Επικριτική

• Στάση των γονέων προς τη μόρφωση του μαθητή:

Αδιάφορη Φιλόδοξη Υπερβολικά φιλόδοξη Λογική

(δ) Αδελφοί

Αριθμός αδελφών: ..... αγόρια: ..... κορίτσια: .....

Θέση μαθητή μεταξύ των αδελφών: .....

Σχέση με τα άλλα αδέλφια: .....

(ε) Άλλα ενήλικα πρόσωπα

	Σχέση με το μαθητή
Παπούς _____	_____
Γιαγιά _____	_____
Άλλοι _____	_____

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ:

.....
.....

2. ΤΟΠΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ

- Πολιτιστικό επίπεδο συνοικίας:

Χαμηλό Μέσο Υψηλό

- Οικονομικό επίπεδο συνοικίας:

Χαμηλό Μέσο Υψηλό

- Σχέσεις οικογένειας με γείτονες: _____

- Σχέσεις του μαθητή με συνομήλικα παιδιά: _____

- Χώρος για παιχνίδια πλησίον της οικίας του μαθητή: _____

- Συνήθη παιχνίδια στη γειτονιά: _____

- Ηλικία συμπαικτών εκ προτιμήσεως:

Ίδια μεγαλύτερη μικρότερη

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ:

.....
.....

3. ΣΧΟΛΕΙΟ

- Διάθεση του μαθητή για το σχολείο .....

- Σχέσεις με τους συμμαθητές .....

- Σχέσεις με το δάσκαλο της τάξης .....

- Σχέσεις με το υπόλοιπο διδακτικό προσωπικό .....

- Συμμετοχή σε σχολικές δραστηριότητες.....

- Γενική εκτίμηση της προσαρμογής του στο σχολείο .....

.....
.....

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ:

.....
.....
(Για τις ενότητες II, III και IV χρησιμοποιείται η κλίμακα: A=πολύ, B=αρκετά, Γ=λίγο, Δ=καθόλου)

II. ΔΙΑΝΟΗΤΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

(α) Γενική νοημοσύνη (επισυνάπτονται εκθέσεις ψυχολόγων, ιατροδιαγνωστικού κέντρου κλπ)

(β) Ειδικές Νοητικές ικανότητες:

1. Παρατηρητικότητα: _____
2. Αντίληψη σχέσεων – κρίση: _____
3. Ετοιμότητα: _____
4. Μνήμη: _____
5. Φαντασία: _____
6. Προσοχή: _____
7. Περιέργεια: _____
8. Ταχύτητα μάθησης: _____
9. Εφευρετικότητα: _____
10. Γλωσσική ικανότητα: _____

III. ΠΑΙΧΝΙΔΙ – ΚΙΝΗΤΙΚΟΤΗΤΑ

1. Προσανατολισμός: _____

2. Τυφλισμοί: _____

3. Πλευρικότητα:

Αριστεροχειρία δεξιοχειρία αμφιχειρία
Υπερίσχυση αριστερή δεξιά

4. Απτική ικανότητα

Χρησιμοποιεί τα δύο χέρια: _____

Εξασκημένη αφή: _____

Ικανότητα χεριών (αδέξιος, επιδέξιος): _____

5. Προτιμώμενα παιχνίδια:

Κινητικά Στατικά
Ομαδικά Ατομικά

6. Τρόπος συμμετοχής στην ομάδα:

Ηγετικός Θετικός Αρνητικός

III. ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ ΟΡΑΣΗ

1. Μέγεθος γραμμάτων που διακρίνει:

(Σημειώνεται το μικρότερο μέγεθος γραμμάτων που μπορεί να διακρίνει ο μαθητής, από τα δείγματα των επόμενων σελίδων ή άλλο).

Arial 16	☐	Arial bold 16	☐	Arial 18	☐	Arial bold 18	☐
Arial 20	☐	Arial bold 20	☐	Arial 22	☐	Arial bold 22	☐
Arial 24	☐	Arial bold 24	☐	Arial 28	☐	Arial bold 28	☐
Arial 36	☐	Arial bold 36	☐	Arial 48	☐	Arial bold 48	☐

2. Είδος γραφικής ύλης που τον διευκολύνει:

(Αν είναι περισσότερες από μια οι επιλογές, σημειώνονται κατά σειρά προτίμησης με 1-2-3 κλπ).

Απλό μολύβι	☐	Μαρκαδόρος πολύ λεπτός	☐
Στυλό μαύρο	☐	Μαρκαδόρος μέτριος	☐
Στυλό μπλε	☐	Μαρκαδόρος χοντρός	☐
Στυλό άλλου χρώματος		Χρώμα μαρκαδόρου:	

3. Θέση που διευκολύνει το μαθητή ως προς τη φωτεινή πηγή:

Παράθυρο αριστερά Παράθυρο πίσω Λάμπα στο θρανίο
Κάτι άλλο .....

4. Είδος φωτισμού που διευκολύνει:

έντονος θολός φυσικός τεχνητός

5. Φωτοφοβία: ΝΑΙ ΟΧΙ

Κάτι άλλο .....

6. Χρήση οπτικών βοηθημάτων

Είδος: .....

Πώς τα χρησιμοποιεί: .....

Πότε τα χρησιμοποιεί: .....

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ:

.....
.....

1. Συνέντευξη με ένα μήλο, τον Αιμίλιο.

(Arial 16)

2. Συνέντευξη με ένα μήλο, τον Αιμίλιο.

(Arial 16 bold)

3. Συνέντευξη με ένα μήλο, τον Αιμίλιο.

(Arial 18)

4. Συνέντευξη με ένα μήλο, τον Αιμίλιο.

(Arial 18 bold)

5. Συνέντευξη με ένα μήλο, τον Αιμίλιο.

(Arial 20)

6. Συνέντευξη με ένα μήλο, τον Αιμίλιο.

(Arial 20 bold)

7. Συνέντευξη με ένα μήλο, τον Αιμίλιο.

(Arial 22)

8. Συνέντευξη με ένα μήλο, τον Αιμίλιο.

(Arial 22 bold)

9. Συνέντευξη με ένα μήλο, τον Αιμίλιο.

(Arial 24)

10. Συνέντευξη με ένα μήλο, τον Αιμίλιο.

(Arial 24 bold)

11. Συνέντευξη με ένα μήλο, τον Αιμίλιο.

(Arial 26)

12. Συνέντευξη με ένα μήλο, τον Αιμίλιο.

(Arial 26 bold)

13. Συνέντευξη με ένα μήλο, τον Αιμίλιο.

(Arial 28)

14. Συνέντευξη με ένα μήλο, τον Αιμίλιο.

(Arial 28 bold)

15. Συνέντευξη με ένα μήλο, τον Αιμίλιο.

(Arial 36)

16. Συνέντευξη με ένα μήλο, τον Αιμίλιο.

(Arial 36 bold)

**17. Συνέντευξη με ένα μήλο, τον
Αιμίλιο.**

(Arial 48)

**18. Συνέντευξη με ένα μήλο, τον
Αιμίλιο.**

(Arial 48 bold)

..... Δημοτικό Σχολείο .....

ΔΕΛΤΙΟ ΑΤΟΜΙΚΟΤΗΤΑΣ

Για τυφλούς Μαθητές

Τ _____ ΜΑΘΗΤ _____

ΤΑΞΗ Α΄

Σχολικό έτος _____

ΓΕΝΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ Τ..... ΜΑΘΗΤ.....

Επώνυμο: .....

Όνομα: .....

Όνομα πατέρα: .....

Όνοματεπώνυμο μητέρας: .....

Διεύθυνση κατοικίας: .....

Τηλέφωνο: .....

Τόπος γέννησης: .....

Ημερομηνία γέννησης: .....

Εθνικότητα: ..... **Θρήσκευμα:** .....

Φοίτησε σε:

(α) παιδικό σταθμό: ..... **Χρονολογία:** .....

όνομα παιδικού σταθμού: .....

(β) νηπιαγωγείο: ..... **Χρονολογία:** .....

όνομα νηπιαγωγείου: .....

Πρόβλημα όρασης (Επισυνάπτονται ιατρικές εκθέσεις):

Διάγνωση (ιατρική): .....

.....

.....

.....

Πότε εμφανίστηκε: .....

Πρόβλεψη εξέλιξης: .....

.....

Άλλα συνοδά προβλήματα/αναπηρίες: .....

.....

Άλλα άτομα στην οικογένεια με προβλήματα όρασης (ποια άτομα-είδος πάθησης):

.....

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ:

.....

.....

.....

I. ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

1. ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

(α) Οικογενειακή κατάσταση _____

σε περίπτωση διαζευγμένων γονιών με ποιόν ζει ο μαθητής _____

(β) Κοινωνικοοικονομική κατάσταση

• Οικία: Ιδιόκτητη Πολυκατοικία Μονοκατοικία

• Χώρος στη διάθεση του μαθητή: _____

• Πολιτιστικό επίπεδο οικογένειας: _____

(γ) Γονείς

• Ηλικία γονέων κατά τη γέννηση του παιδιού

Πατέρας: _____ Μητέρα: _____

• Επάγγελμα πατέρα: _____ μητέρας: _____

• Γραμματικές γνώσεις: πατέρα _____ μητέρα _____

• Σχέσεις γονέων: _____

Για τα παρακάτω αυτής της σελίδας χρησιμοποιείται η κλίμακα:

A=πολύ, B=αρκετά, Γ=λίγο, Δ=καθόλου

• Στάση του πατέρα προς το μαθητή:

Προστατευτική Υπερπροστατευτική Λογική

Αδιάφορη Επιθετική Ανταγωνιστική

• Στάση της μητέρας προς το μαθητή:

Προστατευτική Υπερπροστατευτική Λογική

Αδιάφορη Επιθετική Ανταγωνιστική

• Στάση των γονέων προς το σχολείο:

Συνεργατική Αδιάφορη Επικριτική

• Στάση των γονέων προς τη μόρφωση του μαθητή:

Αδιάφορη Φιλόδοξη Υπερβολικά φιλόδοξη Λογική

(δ) Αδελφοί

Αριθμός αδελφών: ..... αγόρια: ..... κορίτσια: .....

Θέση μαθητή μεταξύ των αδελφών: .....

Σχέση με τα άλλα αδέλφια: .....

(ε) Άλλα ενήλικα πρόσωπα

	Σχέση με το μαθητή
Παπούς _____	_____
Γιαγιά _____	_____
Άλλοι _____	_____

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ:

.....
.....

4. ΤΟΠΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ

- Πολιτιστικό επίπεδο συνοικίας:

Χαμηλό Μέσο Υψηλό

- Οικονομικό επίπεδο συνοικίας:

Χαμηλό Μέσο Υψηλό

- Σχέσεις οικογένειας με γείτονες: _____

- Σχέσεις του μαθητή με συνομήλικα παιδιά: _____

- Χώρος για παιχνίδια πλησίον της οικίας του μαθητή: _____

- Συνήθη παιχνίδια στη γειτονιά: _____

- Ηλικία συμπαικτών εκ προτιμήσεως:

Ίδια μεγαλύτερη μικρότερη

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ:

.....
.....

5. ΣΧΟΛΕΙΟ

- Διάθεση του μαθητή για το σχολείο .....

- Σχέσεις με τους συμμαθητές .....

- Σχέσεις με το δάσκαλο της τάξης .....

- Σχέσεις με το υπόλοιπο διδακτικό προσωπικό .....

- Συμμετοχή σε σχολικές δραστηριότητες.....

- Γενική εκτίμηση της προσαρμογής του στο σχολείο .....

.....
.....

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ:

.....
.....

(Για τις ενότητες II, III και IV χρησιμοποιείται η κλίμακα: A=πολύ, B=αρκετά, Γ=λίγο, Δ=καθόλου)

II. ΔΙΑΝΟΗΤΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

(α) Γενική νοημοσύνη (επισυνάπτονται εκθέσεις ψυχολόγων, ιατροδιαγνωστικού κέντρου κλπ)

(β) *Ειδικές Νοητικές ικανότητες:*

11. Παρατηρητικότητα: _____
12. Αντίληψη σχέσεων – κρίση: _____
13. Ετοιμότητα: _____
14. Μνήμη: _____
15. Φαντασία: _____
16. Προσοχή: _____
17. Περιέργεια: _____
18. Ταχύτητα μάθησης: _____
19. Εφευρετικότητα: _____
20. Γλωσσική ικανότητα: _____

III. ΠΑΙΧΝΙΔΙ – ΚΙΝΗΤΙΚΟΤΗΤΑ

7. Προσανατολισμός: _____

8. Τυφλισμοί: _____

9. Πλευρικότητα:

Αριστεροχειρία δεξιοχειρία αμφιχειρία
Υπερίσχυση αριστερή δεξιά

10. Απτική ικανότητα

Χρησιμοποιεί τα δύο χέρια: _____

Εξασκημένη αφή: _____

Ικανότητα χεριών (αδέξιος, επιδέξιος): _____

11. Προτιμώμενα παιχνίδια:

Κινητικά Στατικά
Ομαδικά Ατομικά

12. Τρόπος συμμετοχής στην ομάδα:

Ηγετικός Θετικός Αρνητικός

(Για τις ενότητες VI και VII χρησιμοποιείται η κλίμακα: Α=πολύ καλά, Β=χωρίς βοήθεια, Γ=με βοήθεια, Δ=καθόλου)

III. ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ – ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΓΙΑ ΕΚΜΑΘΗΣΗ BRAILLE

A. ΚΙΝΗΣΗ – ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ

Ημερομηνία:											
Μπορεί να τρέχει, να πηδάει, να σκαρφαλώνει (αν δεν συνυπάρχει κινητικό πρόβλημα)											
Ξεχωρίζει το δεξί χέρι από το αριστερό											
Χρησιμοποιεί και τα δυο του χέρια											
Μπορεί να κινεί τα δάχτυλα δεξιά και αριστερά στη σελίδα											
Κινεί τα χέρια πάνω και κάτω στη σελίδα											

B. ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ

Ημερομηνία:											
Ακούει προσεχτικά παραμύθια και ιστορίες											
Καταλαβαίνει τις ιστορίες που ακούει											
Θυμάται και μπορεί να επαναλάβει μικρές ιστορίες											
Μπορεί να ακολουθεί οδηγίες για να κάνει κάτι											

Γ. ΑΠΤΙΚΗ ΙΚΑΝΟΤΗΤΑ

Ημερομηνία:											
Μπορεί να διακρίνει διαφορετικές υφές (λείο – τραχύ)											
Αντιλαμβάνεται με την αφή σχήμα, μέγεθος											

Ψηλαφίζει προσεχτικά χωρίς να καταστρέφει											
---	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Δ. ΕΞΟΙΚΕΙΩΣΗ ΜΕ ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ (Μπορεί να χειρίζεται ένα βιβλίο)

Ημερομηνία:											
Το τοποθετεί σωστά μπροστά του											
Ξέρει να το ανοίγει και να το κλείνει											
Μπορεί να αλλάζει σελίδα											
Προσέχει το βιβλίο											
Ξεχωρίζει το μπρος και το πίσω μέρος του βιβλίου											
Ξεχωρίζει το πάνω και κάτω μέρος της σελίδας											
Έχει μάθει τις κινήσεις ανάγνωσης με τα δυο χέρια να κινούνται από αριστερά προς τα δεξιά											
Έχει μάθει να αλλάζει σειρά όταν διαβάζει											

Ε. ΑΝΑΠΤΥΞΗ «ΛΕΠΤΩΝ ΚΙΝΗΣΕΩΝ»

Ημερομηνία:											
Ψάχνει και βρίσκει τις ανάγλυφες γραμμές											
Βρίσκει μια θέση που του ζητείται στη σελίδα											
Μπορεί να γυρίζει πίσω στη σειρά											
Ξαναβρίσκει κάποιο συγκεκριμένο σημείο στη σελίδα, αφού απομακρύνει για λίγο τα χέρια											
Έχει εξοικειωθεί με τις κουκκίδες (αναγνωρίζει πολλές, μία, λίγες)											

Έχει σχετική άνεση με το βιβλίο Braille της Γλώσσας – «Εικόνες για συζήτηση» (βιβλιαράκι α)												
Έχει σχετική άνεση με το βιβλίο Braille της Γλώσσας – «Προασκήσεις ανάγνωσης» (βιβλιαράκι β)												

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ:

IV. ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ - ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΓΙΑ ΕΚΜΑΘΗΣΗ ΓΡΑΦΗΣ BRAILLE

A. ΓΕΝΙΚΗ ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΓΡΑΦΟΜΗΧΑΝΗΣ BRAILLE - Ο μαθητής ξέρει και μπορεί να:

Ημερομηνία:												
Τοποθετεί σωστά τη μηχανή μπροστά του												
Τοποθετεί το χαρτί στη μηχανή												
Γυρίζει το χαρτί στη μηχανή												
Βγάζει το χαρτί από τη μηχανή												
Μετακινεί το «καροτσάκι»												
Αλλάζει σειρά												
Γυρίζει το «καροτσάκι» στην προηγούμενη σειρά												
Αφήνει διάστημα ανάμεσα σε αυτά που γράφει												

B. ΠΙΟ ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΜΕΝΗ ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΓΡΑΦΟΜΗΧΑΝΗΣ BRAILLE - Ο μαθητής έχει μάθει και μπορεί να:

Ημερομηνία:											
Πιέζει όλα τα πλήκτρα μαζί και γράφει εξάστιγμα											
Τοποθετεί το κάθε δάχτυλο στη σωστή θέση επάνω στα πλήκτρα της μηχανής											
Ελέγχει αυτά που γράφει											
Διορθώνει τα λάθη του στη μηχανή											
Γράφει διαφορετικούς συνδυασμούς κουκκίδων											
Γράφει συνδυασμούς κουκκίδων σύμφωνα με την αριθμητική ονομασία των πλήκτρων που δίνεται (1 2 3 – 4 5 6)											

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ:

ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΜΕΝΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

ΤΙ ΣΗΜΑΙΝΕΙ ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΜΕΝΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ:

Η "Διαφοροποιημένη Διδασκαλία":

- ❑ δεν είναι μια συγκεκριμένη στρατηγική,
- ❑ είναι μία συνεχής διαδικασία που επιτρέπει στον εκπαιδευτικό να χρησιμοποιεί όσο το δυνατόν πιο αποτελεσματικά ένα εύρος εκπαιδευτικών προσεγγίσεων και στρατηγικών διδασκαλίας, και
- ❑ έχει ως στόχο την πρόσβαση στη γνώση και την πρόοδο όλων των μαθητών της τάξης (με & χωρίς ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες).

ΤΙ ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΘΕΙ:

A) ΤΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ (π.χ. οι γνώσεις και οι δεξιότητες που τίθενται ως στόχοι για το κάθε γνωστικό αντικείμενο).

Βασικό ερώτημα:

- Τι θέλετε να μάθουν (οι προσδοκίες των εκπαιδευτικών) οι μαθητές σας;

B) Η ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΤΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ (π.χ. οι στρατηγικές διδασκαλίας και πιο συγκεκριμένα οι μέθοδοι που διευκολύνουν τους μαθητές στην κατάκτηση του περιεχομένου της διδασκαλίας).

Βασικά ερωτήματα:

- Με ποιον τρόπο οι μαθητές σας θα μπορούν να έχουν πρόσβαση στο περιεχόμενο της διδασκαλίας (ή μάθησης);
- Τι στρατηγικές διδασκαλίας μπορείτε να εφαρμόσετε ώστε να γίνει κατανοητό το περιεχόμενο της διδασκαλίας (ή μάθησης);

Γ) ΤΟ ΤΕΛΙΚΟ ΠΡΟΪΟΝ (π.χ. τα εκπαιδευτικά αποτελέσματα και η αξιολόγηση της προόδου εξατομικευμένα του κάθε μαθητή).

Βασικό ερώτημα:

- Τι αναμένετε από τον/την μαθητή/-τρια ή τους μαθητές σας να παράγουν;

Δ) Η ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΗΣ ΤΑΞΗΣ (π.χ. οργάνωση του φυσικού χώρου και της κοινωνικής 'ζωής' της τάξης).

Βασικά ερωτήματα:

- Τι αλλαγές θα πρέπει να γίνουν στο χώρο για να διευκολυνθεί η φυσική πρόσβαση όλων των μαθητών κατά τη διεξαγωγή του μαθήματος;
- Με ποιον τρόπο οι μαθητές σας μπορούν να οργανωθούν σε ομάδες ώστε να δουλέψουν σε συνεργασία μεταξύ τους;

Ο ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ ΠΟΥ ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΕΙ:

- ❑ Εστιάζει στις έννοιες και δίνει έμφαση περισσότερο στην κατανόηση και λιγότερο στην διατήρηση και το "αναμάσημα" αποσπασματικών γεγονότων-πληροφοριών ή γνώσεων.
- ❑ Συνεχώς αξιολογεί την ετοιμότητα και τα ενδιαφέροντα των μαθητών του -έμφαση στην προ-αξιολόγηση.

- Διαμορφώνει με ευελιξία τις ομάδες των μαθητών του με βάση π.χ. την ετοιμότητα, τα ενδιαφέροντα ή τα μαθησιακά στυλ.
- Βλέπει τον εαυτό του ως "οδηγό" (ή διευκολυντή της μάθησης) .

ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ «ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΜΕΝΗΣ ΤΑΞΗΣ»

1. Οι μαθητές έχουν την ευκαιρία να συμμετέχουν στις δραστηριότητες της τάξης.
2. Οι μαθητές "εξερευνούν"/προσεγγίζουν το μάθημα (ή το διδακτικό αντικείμενο) με διαφορετικούς τρόπους.
3. Στους μαθητές δίνεται η δυνατότητα να δείχνουν το τι έχουν μάθει με διαφορετικούς τρόπους.
4. Εκτιμώνται οι «εκτος-σχολείου» εμπειρίες των μαθητών.
5. Το περιεχόμενο της μάθησης και οι τρόποι αξιολόγησης έχουν από πριν οριστεί ξεκάθαρα.
6. Τα μαθήματα σχεδιάζονται με βάση ξεκάθαρους, εφικτούς μαθησιακούς στόχους σύμφωνα με τα ενδιαφέροντα, τα μαθησιακά στυλ και την ετοιμότητα των μαθητών.
7. Το έργο (ή γνώση) προσεγγίζεται ως «μέσο» και όχι ως «αυτοσκοπός».
8. Η αξιολόγηση ενός έργου (ή της γνώσης) γίνεται αφού οι μαθητές είχαν την δυνατότητα να φτάσουν/να κατακτήσουν στους μαθησιακούς στόχους.
9. Κυριαρχεί το πνεύμα της συνεργασίας.
10. Πραγματοποιείται σύνθεση διαφορετικών διδακτικών προσεγγίσεων: με όλη την τάξη, ομαδοσυνεργατικά, ανα-ζεύγη ή/και εξατομικευμένα.
11. Ο μαθητής είναι το κέντρο όλων των δραστηριοτήτων.

ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ ΤΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

Η διαφοροποίηση του περιεχομένου της διδασκαλίας γίνεται με βάση:

- τις υπάρχουσες δεξιότητες των μαθητών,
- τις μαθησιακές τους ανάγκες,
- τα ενδιαφέροντα τους,
- τα στυλ μάθησης,
- την ετοιμότητα,
- το ρυθμό κάλυψης της διδακτέας ύλης,
- ίδιο περιεχόμενο ανά ζεύγη μαθητών (ανατροφοδότηση, εστιασμός/συγκεκριμένη ανάλυση της δυσκολίας, συζήτηση για αδυναμίες και δυνατότητες, υποστηρικτικό κλίμα, απαιτούμενες γλωσσικές και μη γλωσσικές δεξιότητες για βοήθεια του άλλου, δεξιότητες "διδασκαλίας": (1) δείχνω/εξηγώ, (2) κάνουμε κάτι μαζί, (3) καθοδηγώ, (4) παρακινώ/προτρέπω/ενθαρρύνω, (5) επιδοκιμάζω
- διαφοροποίηση στον ρυθμό κάλυψης της διδακτέας ύλης, αναδιάρθρωση της διάταξης της ύλης, απλούστευση ή εμπλουτισμός των κειμένων.

ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

Η διαφοροποίηση της διαδικασίας της διδασκαλίας αφορά:

- στη χρήση διαφορετικών εγχειριδίων, βιβλίων, εποπτικού υλικού,
- στη χρήση διαφορετικών στρατηγικών διδασκαλίας,
- στη χρήση λεξιλογικών λιστών,

- στην πολύ-αισθητηριακή παρουσίαση ιδεών (ή και εννοιών) δηλαδή οπτικά, ακουστικά, απτικά,
- στην παρουσίαση ιδεών (ή και εννοιών) δίνοντας έμφαση σε διαφορετικά μαθησιακά μοντέλα
- στην αξιοποίηση των συνομηλίκων για την ανάγνωση ενός κειμένου στους συμμαθητές τους,
- στην εργασία σε μικρές ομάδες,
- στη χρήση προσωπικών συμβολαίων ως προς το τι θα μάθει ο μαθητής, πως θα το μάθει, σε τι χρονικό διάστημα και πως θα αξιολογηθεί,
- στην οργάνωση ακαδημαϊκών παιχνιδιών,
- στη χρήση φυλλαδίων όπου θα αναφέρονται οι απαντήσεις με στόχο την αυτό-αξιολόγηση,
- στην δημιουργία κέντρων ενδιαφέροντος,
- στην προσαρμογή στρατηγικών διδασκαλίας (π.χ. σαφής διατύπωση των στόχων, χρήση οργανογράμματος στην αρχή της διδασκαλίας, βήμα-βήμα παρουσίαση της ύλης, μοντελοποίηση, παρουσίαση αφηρημένων εννοιών με χειροπιαστά παραδείγματα-οπτικοποιημένα, πολυδιάστατη πολυαισθητηριακή παρουσίαση πληροφοριών -πίνακες, γραφικές παραστάσεις, εννοιολογικοί χάρτες, διαγράμματα ροής, εργαστηριακές ασκήσεις-, σύνοψη των βασικών σημείων του μαθήματος, παραγωγή σημειώσεων, αύξηση του χρόνου αναμονής, ισορροπία στα θετικά και αρνητικά σημεία της ανατροφοδότησης, δυνατότητα επιλογής από τους μαθητές, κατάλληλο εκπαιδευτικό υλικό κ.λ.π.).

ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ ΤΗΣ ΤΑΞΗΣ

- η τάξη ως σύνολο (Άμεση Διδασκαλία, Μαθησιακός Κύκλος, Κύκλος Ανασκόπησης: ποιος ήταν ο μαθησιακός στόχος, τι μάθαμε, ποιοι είναι οι καινούργιοι στόχοι ή δυνατότητες/αδυναμίες)
- ανα-ζεύγη
- ομαδοσυνεργατική
- εξατομικευμένη

ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΤΕΛΙΚΟΥ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ-ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Η αξιολόγηση περιλαμβάνει δύο στάδια:

A) Την προ-αξιολόγηση η οποία αφορά στο:

1. Τι γνωρίζουν ήδη οι μαθητές για το θέμα που θα διδαχθούν;
2. Ποιες έννοιες οι μαθητές έχουν κατανοήσει και τι δεξιότητες έχουν αναπτύξει σχετικά με το θέμα που θα διδαχθούν;
3. Τι επιπλέον δραστηριότητες απαιτούνται για να αναπτύξουν οι μαθητές τις απαιτούμενες δεξιότητες;
4. Τι απαιτεί «ξανά» διδασκαλία;
5. Τι περιοχές ενδιαφερόντων και συναισθημάτων αναπτύσσονται σε συγκεκριμένες θεματικές ενότητες;
6. Πως μπορούν να δημιουργηθούν ευέλικτες ομάδες?

B) Την αξιολόγηση του «τελικού προϊόντος» όπου είναι σημαντικό:

1. Να συγκρίνετε την επίδοση του μαθητή με βάση συγκεκριμένα-καθορισμένα κριτήρια και όχι με τους υπόλοιπους μαθητές.
2. Οι μαθητές να συμμετέχουν ενεργά στη διαδικασία της αξιολόγησης.
3. Η αξιολόγηση να αποτελεί μέρος της διδασκαλίας και του αναλυτικού προγράμματος

Υπάρχουν μεγαλύτερες πιθανότητες επιτυχίας της αξιολόγησης όταν ο μαθητής είναι ενήμερος σχετικά με:

- τους μαθησιακούς στόχους,
- τα κριτήρια επιτυχίας του μαθησιακού στόχου,
- τις δραστηριότητες αξιολόγησης και
- τα κριτήρια επιτυχίας για τις δραστηριότητες αξιολόγησης.

Θα πρέπει να γίνεται προσαρμογή στην αξιολόγηση:

- ως προς το χρόνο,
- ως προς την έκταση ή τον αριθμό των ερωτήσεων,
- ως προς το χώρο,
- ως προς την μορφή των απαντήσεων,
- ως προς την παρουσίαση των θεμάτων,

ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΜΕΝΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

Πρόκειται για την πιο σημαντική δεξιότητα που θα πρέπει να κατέχει ο "Εκπαιδευτικός" καθώς τον βοηθά να αποφασίσει πως θα επιλέξει και θα οργανώσει τις μαθησιακές εμπειρίες με στόχο τη μεγιστοποίηση της επίδοσης και της ικανοποίησης τόσο του ίδιου όσο και των μαθητών του.

Ο "Εκπαιδευτικός" που σχεδιάζει:

- ❑ αισθάνεται πιο σίγουρος,
- ❑ τείνει να είναι πιο δημιουργικός στην επιλογή αποτελεσματικών στρατηγικών διδασκαλίας ανάλογα με τις ανάγκες και τις δυνατότητες των μαθητών του,
- ❑ κάνει καλή διαχείριση της τάξης,
- ❑ λαμβάνει υπόψη την ετερογένεια των μαθητών του ως προς το υπόβαθρο των γνώσεων, τα ενδιαφέροντα, τα μαθησιακά προφίλ και τις ικανότητες τους,
- ❑ αυξάνει το ενδιαφέρον και την ικανοποίηση των μαθητών του ως προς τα μαθησιακά αντικείμενα,
- ❑ αξιοποιεί ποιοτικά το χρόνο διδασκαλίας και μειώνει τον 'χαμένο' χρόνο και
- ❑ διδάσκει με στόχο.

Βήματα και προσδιοριστικές ερωτήσεις που βοηθούν τον εκπαιδευτικό κατά τη διάρκεια του σχεδιασμού της διαφοροποιημένης διδασκαλίας:

ΒΗΜΑ 1: ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΘΕΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ (ΕΝΝΟΙΑ/ΑΡΧΗ)

- Έχετε αρκετές πληροφορίες για το θέμα που επιλέξατε να διδάξετε;
- Οι πληροφορίες που έχετε συγκεντρώσει σχετίζονται άμεσα με το θέμα; (διαχωρισμός των κύριων και των σχετικών πληροφοριών από τις δευτερεύουσες και τις λιγότερο σχετικές)
- Το επίπεδο δυσκολίας των πληροφοριών ανταποκρίνεται στην αναπτυξιακή ηλικία των μαθητών σας;
- Ποιες είναι οι διαφορετικές πτυχές ή διαστάσεις του θέματος; Μπορείτε να τις χαρτογραφήσετε;
- Αποφασίστε αν θέλετε όλοι οι μαθητές σας να παράγουν το ίδιο αποτέλεσμα ή να έχετε διαφορετικά αποτελέσματα από διαφορετικές ομάδες μαθητών ή διαφορετικούς μαθητές.

ΒΗΜΑ 2: ΠΡΟ-ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ (Συγκεντρώστε όσο το δυνατόν περισσότερες πληροφορίες σχετικά με το τι γνωρίζουν ήδη οι μαθητές σας)

- Το θέμα που επιλέξατε να διδαχθούν οι μαθητές σας έχει διδαχθεί σε προηγούμενη σχολική χρονιά; Αν ναι σε ποιο βαθμό;
- Αποφασίστε με ποιο τρόπο θα αξιολογήσετε την προϋπάρχουσα γνώση, τη κατανόηση και τις δεξιότητες σχετικά με το θέμα.
- Έχουν οι μαθητές σας το υπόβαθρο που απαιτείται για την κατανόηση του θέματος; Αν όχι τι δραστηριότητες μπορείτε να σχεδιάσετε για να διευρύνετε την κατανόηση των μαθητών σας πριν την εφαρμογή της κύριας δραστηριότητας;
- Τι παιδαγωγικό υλικό ή μέσα διδασκαλίας χρειάζεσθε;

ΒΗΜΑ3: ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΣΤΟΧΩΝ ΤΟΥ ΣΥΓΚΕΚΡΙΜΕΝΟΥ ΘΕΜΑΤΟΣ ΓΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

- Οι στόχοι που έχετε θέσει, δηλαδή οι προσδοκίες σας, είναι ρεαλιστικές και εφικτές;
- Πώς θα τους επικοινωνήσετε στους μαθητές σας;
- Είναι οι στόχοι, και το ακόλουθο περιεχόμενο τους, κατάλληλοι για όλους τους μαθητές; Αν όχι τι είδους προσαρμογές σκοπεύετε να σχεδιάσετε για να ανταποκριθείτε στις εξατομικευμένες ανάγκες των παιδιών που πιθανόν χρειάζονται μεγαλύτερη στήριξη;
- Πώς σκοπεύετε να διευρύνετε την εργασία (το έργο) για εκείνους τους μαθητές που έχουν ήδη μεγαλύτερες ικανότητες (βαθύτερη κατανόηση);
- Σκοπεύετε να εισάγετε καινούργιο περιεχόμενο ή την ανάπτυξη καινούργιων δεξιοτήτων; Αν δεν εισάγετε κάτι "καινούργιο", η δραστηριότητα που σχεδιάζετε να εφαρμόσετε ενισχύει τις προηγούμενες δραστηριότητες?
- Τι είδους δεξιότητες και στάσεις στοχεύετε να ενθαρρύνετε (για να χρησιμοποιήσει και να αναπτύξει ο μαθητής);
- Η δραστηριότητα που σχεδιάζετε θα εμπεριέχει συγκεκριμένες δεξιότητες ενός συγκεκριμένου μαθήματος (ενότητας) του αναλυτικού προγράμματος ή θα εμπεριέχει διαθεματικές δεξιότητες;
- Οι στόχοι σας είναι γραμμένοι έτσι ώστε να είναι κατανοητοί από τους μαθητές (γλώσσα των παιδιών);

ΒΗΜΑ 4: ΚΑΘΟΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ "ΔΕΙΚΤΩΝ" ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

- Προσδιορίστε τους τρόπους αξιολόγησης της επίδοσης (προσπάθειας) των μαθητών σας (π.χ. Παρατήρηση; Αξιολόγηση του τελικού προϊόντος; Αξιολόγηση των δεξιοτήτων που χρησιμοποίησαν κατά τη διαδικασία; Συζήτηση;)
- Πώς θα "επικοινωνήσετε" τους δείκτες αξιολόγησης στους μαθητές σας;

ΒΗΜΑ5: ΑΠΟΦΑΣΙΣΤΕ ΤΙ ΧΡΕΙΑΖΕΤΑΙ ΝΑ ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΘΕΙ

- Μπορείτε να διαφοροποιήσετε: το περιεχόμενο, το έργο/ δραστηριότητα/-ες, την οργάνωση της τάξης, το τελικό προϊόν.
- Υπάρχει ποικιλία και εύρος στρατηγικών διδασκαλίας, μάθησης και αξιολόγησης;

ΒΗΜΑ6: ΑΠΟΦΑΣΙΣΤΕ ΠΩΣ ΣΚΟΠΕΥΕΤΕ ΝΑ ΕΙΣΑΓΕΤΕ ΤΟ «ΜΑΘΗΜΑ/ΘΕΜΑ/ΕΝΝΟΙΑ/ΔΡΑΤΗΡΙΟΤΗΤΑ»

- Αποφασίστε ποιον θεωρείτε ως τον καλύτερο τρόπο να εισάγετε το μάθημα/θέμα (Σε όλη την τάξη; Σε μικρές ομάδες; Εξατομικευμένα; Σε ζευγάρια;).
- Αν το μάθημα/θέμα συνδέεται με προηγούμενες δραστηριότητες, με ποιον τρόπο θα φανεί η σύνδεση κατά τη διδασκαλία σας (Γρήγορη αναθεώρηση των κύριων εννοιών; Χρήση συγκεκριμένου τύπου ερωτήσεων; Χρήση ενός τεστ; Δραστηριότητες εφαρμογής; Συνδυασμός όλων των παραπάνω;).
- Τι πιστεύετε ότι χρειάζεται να οργανωθεί και να προετοιμαστεί για τη διεξαγωγή αυτής της δραστηριότητας;
- Η διάρκεια της δραστηριότητας είναι λογική;

- Είναι ξεκάθαρο σε εσάς αλλά και στους μαθητές σας το πώς ο συγκεκριμένος τρόπος εισαγωγής θα σας οδηγήσει στην ανάπτυξη του κυρίου μέρους του μαθήματος;

ΒΗΜΑ7: ΑΠΟΦΑΣΙΣΤΕ ΤΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΘΑ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΗΣΕΤΕ

- Πως θα οργανώσετε την τάξη; Ανεξάρτητη εργασία; Συνεργατική εργασία σε ομάδες; Εργασία ανά ζεύγη; Συνδυασμός των παραπάνω;
- Τι στρατηγικές διδασκαλίας μπορείτε να χρησιμοποιήσετε;

ΒΗΜΑ 8: ΑΠΟΦΑΣΙΣΤΕ ΤΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΚΑΤΑΓΡΑΦΗΣ ΘΑ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΗΣΕΤΕ

- Τι είδους ευκαιρίες παρέχετε στους μαθητές σας για να δείξουν τι έχουν μάθει;
- Ποιες στρατηγικές καταγραφής θεωρείτε κατάλληλες; Σημαντικό, πριν αποφασίσετε τι στρατηγικές καταγραφής θα χρησιμοποιήσετε ξανασκεφτείτε τους μαθησιακούς στόχους που θέσατε και μετά αποφασίστε τι θα θέλατε να δείτε ως αποτέλεσμα.

Στρατηγικές Καταγραφής:

ΓΡΑΠΤΕΣ

- ατομική εργασία
- συνεργατική εργασία
- χρήση υπολογιστών
- απάντηση σε συγκεκριμένες ασκήσεις (συμπλήρωση κενών)
- εύρεση σωστών απαντήσεων

ΟΠΤΙΚΕΣ

- διαγράμματα
- γραφικές παραστάσεις
- πίνακες
- εννοιολογικοί χάρτες
- δημιουργία μοντέλων
- δραματοποίηση

ΠΡΟΦΟΡΙΚΕΣ

- αναφορά στον εκπαιδευτικό,
- αναφορά σε έναν συμμαθητή, σε ομάδα συμμαθητών ή σε όλη την τάξη

ΒΗΜΑ 9: ΕΛΕΓΧΟΣ & ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΗΣ ΚΑΤΑΝΟΗΣΗΣ

- Πως μπορεί αυτό να γίνει;
  - Συζήτηση (Ο μαθητής σε ένα ζεύγος ή ο μαθητής σε μία ομάδα ή ο μαθητής στην τάξη).
  - Μελέτη ξανά του κεντρικού κειμένου/απόσπασμα βιβλίου.
  - Χρήση παιχνιδιών.
  - Γραπτή άσκηση.

- Μήπως ο μαθητής χρειάζεται επιπλέον μικρής-έκτασης δραστηριότητες για να ενισχυθεί το κατακτηθέν περιεχόμενο;
- Αν ναι, οι δραστηριότητες αυτές πώς μπορούν να οργανωθούν; (Υποστήριξη ομάδας συμμαθητών, άλλος ενήλικας ως βοηθός μάθησης).

ΒΗΜΑ 10: ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΥΧΙΑΣ / ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ ΜΑΘΗΣΗΣ

Συζήτηση με τους μαθητές

- Επιτεύχθηκαν οι μαθησιακοί στόχοι από την ομάδα (κοινωνικοί & ακαδημαϊκοί);
- Ποιες είναι οι αποδείξεις της επιτυχίας;
- Πώς η επιτυχία/αποτελεσματικότητα μπορεί να καταγραφεί;
- Ποιες φάσεις/στάδια οδήγησαν στο τελικό προϊόν;
- Λειτούργησε καλά η ομάδα;
- Συμμετείχαν όλοι οι μαθητές;
- Υπήρξαν συγκρούσεις; Πώς αντιμετωπίστηκαν;
- Τι είδους υποστήριξη δόθηκε στην ενδο-ομάδα;

Για τον εκπαιδευτικό

- Επιτεύχθηκαν οι προ-καθορισμένοι στόχοι; Από που/τι το καταλαβαίνετε;
- Ήταν οι στόχοι κατάλληλοι για τους μαθητές; (Για όλους τους μαθητές;)
- Τι αποδείξεις επιτυχίας/αποτελεσματικότητας έχετε;
- Πώς καταγράψατε τις παρατηρήσεις σας;
- Οι παρατηρήσεις σας, σας βοηθούν για μελλοντικούς σχεδιασμούς;
- Ήταν το μαθησιακό περιβάλλον "θετικός αγωγός" στην προώθηση της μάθησης;
- Λειτούργησε η ομάδα (η δυναμική της ομάδας) καλά;
- Ήταν η υποστήριξή σας (σε συγκεκριμένους μαθητές ή ομάδες) κατάλληλη και επαρκής;
- Ενθαρρύνετε τους μαθητές σας; Αν ναι με ποιους τρόπους;
- Υπήρχε αναντιστοιχία μεταξύ των γλωσσικών/εννοιολογικών απαιτήσεων του έργου και των δυνατοτήτων/επίπεδο ανάπτυξης των μαθητών;
- Με ποιον τρόπο υποστηρίζατε αυτούς τους μαθητές;
- Υπήρξαν μαθητές που απέτυχαν σε αυτή τη δραστηριότητα/έργο; Πως; Γιατί;
- Τι είδους προσαρμογές απαιτούνται σε μελλοντικές δραστηριότητες;
- Είχατε τη δυνατότητα (μπορέσατε) να καταγράψετε μικρές "προσαυξήσεις" στη διαδικασία μάθησης των παιδιών;
- Πως θα μεταφέρετε αυτές τις πληροφορίες στο παιδί; Στους γονείς; Στους συναδέλφους;

ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΚΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

ΒΑΣΙΚΕΣ ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ ΕΝΤΑΞΗΣ

- ✚ Η αντίληψη ότι η διαφορετικότητα είναι μία ευκαιρία για μάθηση και όχι ένα πρόβλημα που πρέπει να επιλυθεί.
- ✚ Η εξουχιστική εξέταση των παραγόντων που εμποδίζουν τη συμμετοχή των μαθητών με χωρίς ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες.
- ✚ Η αποτελεσματική χρήση των διαθέσιμων πόρων (έμψυχων και υλικών) για τη στήριξη της μάθησης.
- ✚ Η δημιουργία συνθηκών που ενθαρρύνουν ένα συγκεκριμένο βαθμό ανάληψης ρίσκου.
- ✚ *Η συνεργασία μεταξύ των εκπαιδευτικών - συμπεριλαμβανομένης και της συνεργασίας μεταξύ των εκπαιδευτικών γενικής και ειδικής αγωγής*

ΛΟΓΟΙ ΕΛΛΕΙΨΗΣ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ

- Απουσία συγκεκριμένης εκπαιδευτικής πολιτικής.
- Έλλειψη θεσμικού χρονοδιαγράμματος.
- Ακαμψία σχολικών δομών και πρακτικών.
- Συγκρουσιακές διαπροσωπικές σχέσεις.
- Διαφορετικές προσεγγίσεις της μάθησης και των ε.ε.α.
- Έλλειψη ενημέρωσης & ευαισθητοποίησης των γενικών εκπαιδευτικών σε θέματα ειδικής αγωγής/ένταξης.
- Παγιωμένες διαχωριστικές αντιλήψεις (ποιος είναι υπεύθυνος για ποιόν μαθητή).
- Η αντίληψη ότι οι εκπαιδευτικοί γενικής εκπαίδευσης δεν έχουν τις γνώσεις για την ένταξη μαθητών/τριών με ε.ε.α.
- Απαξίωση ή μη ρεαλιστικές προσδοκίες για το έργο και τον ρόλο των ειδικών παιδαγωγών.

ΓΙΑΤΙ Η ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕΤΑΞΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΓΕΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΙΔΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΕΙΝΑΙ ΑΝΑΓΚΑΙΑ

- Τα προβλήματα μέσα στην τάξη αυξάνονται ολοένα και περισσότερο, γίνονται πιο σύνθετα, πιο έντονα και έχουν μεγαλύτερη διάρκεια -οπότε και η αντιμετώπισή τους πρέπει να είναι πιο συστηματική και πιο σύνθετη.
- Υπάρχουν οφέλη: Μαθησιακά, Διδακτικά, Επαγγελματικά.
- Αλληλοσυμπλήρωση και σύνθεση δεξιοτήτων.

ΣΥΝΘΕΣΗ ΔΕΞΙΟΤΗΤΩΝ

Ο Εκπαιδευτικός γενικής εκπαίδευσης,

- ◆ γνωρίζει τους στόχους, τη λειτουργία, τη συνοχή και το περιεχόμενο του αναλυτικού προγράμματος,
- ◆ γνωρίζει συγκεκριμένα γνωστικά αντικείμενα, και
- ◆ έχει εμπειρία διδασκαλίας σε μεγάλες ομάδες μαθητών.

Ο Εκπαιδευτικός ειδικής αγωγής,

- ◆ έχει δεξιότητες αξιολόγησης ατομικών αναγκών και δυνατοτήτων,
- ◆ έχει γνώση για συγκεκριμένες δυσκολίες και αναπηρίες,
- ◆ γνωρίζει πρακτικές διαφοροποίησης ή τροποποίησης του αναλυτικού προγράμματος,
- ◆ γνωρίζει εφαρμοσμένες πρακτικές ανάλυσης της συμπεριφοράς, και
- ◆ μπορεί όταν χρειαστεί να εξατομικεύσει τη μάθηση.

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΜΙΑΣ ΕΠΙΤΥΧΗΜΕΝΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ

Η ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ:

- Είναι εθελοντική.
- Απαιτεί ισοτιμία ανάμεσα στους συμμετέχοντες.
- Στηρίζεται στην ύπαρξη ή την καθιέρωση αμοιβαίων στόχων.
- Εξαρτάται από την αίσθηση της κοινής υπευθυνότητας για συμμετοχή και λήψη αποφάσεων.
- Στηρίζεται στο "μοίρασμα" των πόρων (υλικό και ανθρώπινο επίπεδο).
- Τα άτομα που συνεργάζονται αναλαμβάνουν τις ευθύνες τους για τις συνέπειες (θετικές ή αρνητικές) των πρακτικών που εφαρμόζουν.
- Η συνεργασία απαιτεί ευελιξία και ανεπτυγμένες κοινωνικές, επικοινωνιακές και διαπροσωπικές δεξιότητες.

ΜΟΡΦΕΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ

1. Μοντέλα Συνεργατικής Συμβουλευτικής

1α.

- Εντοπισμός του προβλήματος.
- Αξιολόγηση του προβλήματος.
- Επιλογή συγκεκριμένων πρακτικών και στρατηγικών.
- Εφαρμογή των επιλεγμένων πρακτικών.
- Αξιολόγηση.

Το μοντέλο αυτό εφαρμόζεται σε σχολεία με χαμηλή συχνότητα παιδιών με ε.ε.α και με χαμηλό συνολικά μαθητικό πληθυσμό

1β.

Ο γενικός παιδαγωγός συμβουλεύεται τον ειδικό παιδαγωγό για θέματα που αφορούν την προσαρμογή του αναλυτικού προγράμματος, την τροποποίηση των δραστηριοτήτων και αξιολόγηση αυτής της τροποποίησης/διαφοροποίησης.

1γ.

Ο ειδικός παιδαγωγός είναι διαθέσιμος να διδάξει ξανά μία δύσκολη δεξιότητα ή να βοηθήσει τον μαθητή στην εξάσκηση πρόσφατων αποκτημένων δεξιοτήτων.

Αυτή η προσέγγιση παρέχει στους μαθητές με ε.ε.α. δύο εκπαιδευτικούς στους οποίους μπορούν να απευθύνονται για βοήθεια όταν αντιμετωπίζουν προβλήματα με το αναλυτικό πρόγραμμα.

ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ - ΣΥΝΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

Διαφορετικοί Τρόποι Οργάνωσης της Συνεργατικής Διδασκαλίας

- Διδασκαλία από τον έναν εκπαιδευτικό -Υποστήριξη από τον άλλον.
- Συμπληρωματική Διδασκαλία.
- Ομαδική διδασκαλία.
- Παράλληλη διδασκαλία.
- Εναλλακτική διδασκαλία.
- Υποστηρικτικές μαθησιακές δραστηριότητες.

Διδασκαλία από τον έναν εκπαιδευτικό -Υποστήριξη από τον άλλον

Χαρακτηριστικά

- Ο γενικός παιδαγωγός έχει ως ευθύνη το σχεδιασμό και τη διδασκαλία στο σύνολο των μαθητών.
- Ο ειδικός παιδαγωγός υποστηρίζει το γενικό παιδαγωγό με το να παρατηρεί και να εντοπίζει ποιοι μαθητές συναντούν δυσκολίες παρέχοντάς τους τη βοήθεια που χρειάζονται.
- Ο ειδικός παιδαγωγός παρατηρεί τη συμπεριφορά των μαθητών και το πώς ανταποκρίνονται στις διαφορετικές διδακτικές πρακτικές που εφαρμόζει ο γενικός παιδαγωγός.

Πλεονεκτήματα

- Οι μαθητές λαμβάνουν έγκαιρα ατομική βοήθεια.
- Παραμένουν προσηλωμένοι στο έργο λόγω της εγγύτητας του εκπαιδευτικού που περιφέρεται στην τάξη.
- Εξοικονομείται χρόνος διδασκαλίας.

Μειονεκτήματα

- Ο ένας εκπαιδευτικός έχει περισσότερο έλεγχο.
- Οι μαθητές βλέπουν το ένα πρόσωπο ως δάσκαλο και το άλλο ως βοηθό δασκάλου.
- Οι μαθητές αρχίζουν να περιμένουν την άμεση υποστήριξη όταν συναντούν κάποια δυσκολία χωρίς να καταβάλλουν προσπάθεια από μόνοι τους.

Συμπληρωματική Διδασκαλία

- Ο γενικός παιδαγωγός έχει την κύρια ευθύνη του μαθήματος.
- Ο ειδικός παιδαγωγός βοηθάει τους μαθητές να αναπτύξουν βασικές δεξιότητες οι οποίες είναι απαραίτητες για τη συμμετοχή τους στο μάθημα (π.χ. ετοιμάζει υλικό για το πως γράφουμε περίληψη, ή το πως κρατάμε σημειώσεις, χρήση στρατηγικών μάθησης κ.λ.π).

Υποστηρικτικές μαθησιακές δραστηριότητες

- Ο γενικός παιδαγωγός έχει την κύρια ευθύνη του μαθήματος.
- Ο ειδικός παιδαγωγός παρέχει διαφορετικές στρατηγικές διδασκαλίας, διαφοροποιεί δραστηριότητες, τροποποιεί το αναλυτικό πρόγραμμα, παρέχει εναλλακτικές μορφές αξιολόγησης, εφαρμόζει συμπεριφορικές στρατηγικές κ.λ.π.

Παράλληλη διδασκαλία

- Ο γενικός και ειδικός παιδαγωγός σχεδιάζουν από κοινού τη διδασκαλία.
- Χωρίζουν την τάξη στα δύο ή και σε περισσότερες ομάδες και διδάσκουν τις ίδιες πληροφορίες την ίδια ώρα με διαφορετικούς τρόπους.

Πλεονεκτήματα

- Από πριν σχεδιασμός του μαθήματος (συνεργατικός σχεδιασμός).
- Εργασία σε μικρές ομάδες.
- Εξοικονόμηση διδακτικού χρόνου.

Μειονεκτήματα

- Κάθε εκπαιδευτικός πρέπει να είναι γνώστης του
  - διδακτέου περιεχομένου έτσι ώστε οι μαθητές να λαμβάνουν ισότιμα τις ίδιες γνώσεις.
- Ο χρόνος του μαθήματος θα πρέπει να είναι ο ίδιος
  - έτσι ώστε να τελειώνουν και οι δύο ομάδες την ίδια ώρα.
- Απαιτείται μεγάλος και ευέλικτος χώρος ή διδασκαλία σε δυο αίθουσες.
- Αν η παράλληλη διδασκαλία γίνει στην ίδια αίθουσα απαιτείται έλεγχος της φασαρίας.

Εναλλακτική διδασκαλία

- Ο ένας εκπαιδευτικός διδάσκει από πριν ή διδάσκει ξανά το περιεχόμενο ενός μαθήματος το οποίο δεν έχουν καταλάβει οι μαθητές σε μία μικρή ομάδα όταν

παράλληλα

- ο άλλος εκπαιδευτικός διδάσκει μία άλλη δραστηριότητα σε άλλη μεγαλύτερη ομάδα.

Πλεονεκτήματα

- Αναγνωρίζονται οι ανάγκες των μαθητών.

Μειονεκτήματα

- Ο στιγματισμός μερικών μαθητών (της μικρής ομάδας).
- Φασαρία -εάν μείνουν στην ίδια τάξη.
- Απαιτείται μεγάλος χώρος στην τάξη.

Ομαδική-Συνεργατική διδασκαλία

- Συνεργατικός σχεδιασμός.
- Συνδιδασκαλία (π.χ. ο ειδικός παιδαγωγός εισάγει το μάθημα και συνεχίζει ο γενικός παιδαγωγός).
- Συν-αξιολόγηση.

Σημαντικό:

- Τα μαθήματα διδάσκονται και από τους δύο εκπαιδευτικούς οι οποίοι ενεργά ενισχύουν τη συζήτηση και όχι την διάλεξη για να ενθαρρύνουν την εμπλοκή όσο το δυνατόν περισσότερων μαθητών.
- Και οι δύο εκπαιδευτικοί εμπλέκονται ενεργά στο χειρισμό του μαθήματος και στην διαχείριση της τάξης.

Πλεονεκτήματα

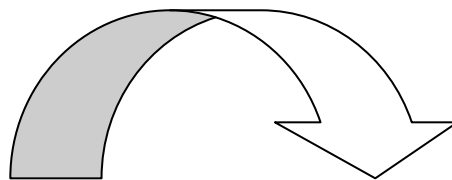
- Ενεργή και ισότιμη εμπλοκή των δυο εκπαιδευτικών.
- Οι εκπαιδευτικοί αναλαμβάνουν το ρίσκο να δοκιμάσουν πράγματα σε ομάδες που δεν θα το έκαναν αν δίδασκαν μόνοι τους.

Μειονεκτήματα

- Χρόνος προετοιμασίας-σχεδιασμού.
- Δεν είναι τόσο ξεκάθαροι και καθορισμένοι οι ρόλοι και οι υπευθυνότητες.

ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ ΕΙΔΙΚΟΥ ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΥ ΕΝΤΑΞΗΣ

- Ειδικοί παιδαγωγοί με γνώση και εμπειρία σχετικά με την παροχή εντατικής εξατομικευμένης διδασκαλίας.

- Δεξιότητες συμβουλευτικής και επικοινωνίας.
- Γνώση του προγράμματος σπουδών γενικής εκπαίδευσης & ικανότητα προσαρμογής και τροποποίησης του Α.Π.
- Γνώση εκπαιδευτικών προσεγγίσεων κατάλληλων για ετερογενείς τάξεις γενικής εκπαίδευσης και του τρόπου οργάνωσης αυτών των προσεγγίσεων στο πλαίσιο της συνδιδασκαλίας.

**ΑΝΤΙΑΔΗΨΕΙΣ
&
ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΥ ΕΝΤΑΞΗΣ**

- Κάθε παιδί μέσα στην τάξη αποτελεί μέρος και της δικής του ευθύνης.
- Αποδοχή της "διαφορετικότητας".
- Καλή γνώση του αναλυτικού προγράμματος.
- Ποικιλία στρατηγικών διδασκαλίας και αποτελεσματική χρήση τους.
- Δεξιότητες προσαρμογής των δραστηριοτήτων.
- Δεξιότητες συνεργασίας και επικοινωνίας.
- Ευελιξία.

Βασικά προβλήματα εφαρμογής συνεργατικών πρακτικών

- Εύρεση χρόνου για κοινό προγραμματισμό.
- Μεγαλύτερος φόρτος εργασίας.
- Αλλαγές στη διοικητική υποστήριξη.
- Συγκρούσεις προσωπικότητας.
- Ανεπαρκείς δεξιότητες συμβουλευτικής.
- Λιγότερο καθορισμένοι με σαφήνεια ρόλοι.
- Τα προγράμματα εκπαίδευσης δασκάλων συνεχίζουν να προετοιμάζουν τους ειδικούς παιδαγωγούς για το ρόλο που θα έχουν στα τμήματα ένταξης αλλά όχι απαραίτητως και για τους ρόλους που θα πρέπει να αναλάβουν ως ειδικοί παιδαγωγοί της γενικής τάξης-ένταξης.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

**ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ**
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης